

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา บ้านหล่อชา (อาข่า) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยออกเป็น 7 ตอน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ คือ

1. บริบทของชุมชน
2. ศักยภาพของบ้านหล่อชาในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. ความพร้อมของชุมชน การดำเนินงานและการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา ในปัจจุบัน
4. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ
5. ความสำเร็จของการดำเนินงาน
6. ปัญหา อุปสรรค และ การต้องการความช่วยเหลือในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่บ้านหล่อชา
7. ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม และการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

4.1 บริบทของชุมชน

4.1.1 ประวัติการตั้งถิ่นฐาน

บ้านหล่อชาเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า (อีเก้อ) กลุ่มอาข่า (ผาหมี) มีต้นกำเนิดอยู่ในบริเวณที่ราบสูงประเทศธิเบต และมีการอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศจีนตอนใต้และอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านปาหนุน ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2504 โดยอพยพผ่านพม่า แต่ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ประเทศพม่าเหมือนชาวเขากลุ่มอื่นๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย ต่อมา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 พ่อเฒ่าอาทอ เบเซ ได้นำชาวบ้านพร้อมกับญาติพี่น้องที่ยังคงมีอยู่ที่บ้านปาหนุน รวมทั้งที่บ้านกิวสะได้อีกหลายครอบครัว อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนยังสถานที่ซึ่งเป็นบ้านหล่อชาในปัจจุบัน โดยขณะนี้มีจำนวนทั้งหมด 50 หลังคาเรือน 55 ครอบครัว ประชากร 320 คน และชื่อของหมู่บ้านนี้ ได้ทราบจากการ

สัมภาษณ์ชาวบ้านว่า เจ้าหน้าที่ของทางราชการในสมัยก่อนเป็นผู้ตั้งให้ โดยไม่ได้มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใด หรือสภาพแวดล้อมสิ่งใด ๆ ของบ้านหล่อชาแต่อย่างใด

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้ง - บ้านหล่อชา เป็นหมู่บ้านบริวารของหมู่บ้านพนาสวรรค์ หมู่ที่ 13 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (ดูแผนที่ตั้งบ้านหล่อชาที่ภาคผนวก ข)

2) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จรดบ้านสันติคีรี ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	จรดบ้านอาตุ บ้านรวมมิตร ต. แม่ยาว อ. เมือง เชียงราย
ทิศตะวันออก	จรดบ้านกิวสะโต อ. แม่จัน จ. เชียงราย
ทิศตะวันตก	จรดบ้านสันติสุข อ. แม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย และ อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่

3) ลักษณะสภาพภูมิศาสตร์

ลักษณะที่ตั้งเป็นหมู่บ้านโดด มีเนื้อที่ 3,200 ไร่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 750 เมตร พื้นที่ซึ่งชาวบ้านหล่อชาใช้ในการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยนั้น มีเพียงประมาณ 100 ไร่ เท่านั้น หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ที่สุด คือ หมู่บ้านสันติสุข อ.แม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย ซึ่งตั้งอยู่เลยบ้านหล่อชาไปทางบ้านท่าตอนประมาณ 2 กิโลเมตร ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านจะมีพื้นที่ครอบคลุมภูเขา 2 – 3 ลูก และมีทิวทัศน์สวยงาม ซึ่งถ้าข้ามภูเขานี้ไปจะถึงบ้านอาตุ และบ้านรวมมิตร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างประเทศนิยมไปพักในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง

ลักษณะภูมิอากาศ - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541 : 2-5) กล่าวถึงสภาพภูมิอากาศของภาคเหนือตอนบน ว่ามีสภาพภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู หรือ สะวันนา/มรสุม (Tropical Savanna : Aw) มีช่วงฝนตกและฝนแล้งอย่างละ 6 เดือน และมีฤดูกลาง ดังนี้ คือ ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ 24.6 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมเท่ากับ 19.6 องศาเซลเซียส ที่บ้านหล่อชา ภูมิอากาศในตอนกลางวันจะเย็นสบาย และในช่วงค่ำอุณหภูมิจะเริ่มลดลงเรื่อยๆ จนถึงช่วงกลางคืนอุณหภูมิจะลดลงอีกเหลือประมาณ 4-5 องศาเซลเซียส สำหรับอุณหภูมิสูงสุดนั้น เนื่องจากภาคเหนือตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ห่างไกลจากทะเล จึงมีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดเดือนเมษายนเท่ากับ 31.3 องศาเซลเซียส แต่ในช่วงเย็นถึงกลางคืน บ้านหล่อชาจะมีอุณหภูมิลดลง ทำให้มีอากาศที่เย็นสบายแม้จะเป็นฤดูร้อน

4.1.3 ประชากร

1) กลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านล่อชาเป็นชาวผาหม้ออาข่า ซึ่งเป็น 1 ใน 3 กลุ่มย่อยของชาวอาข่า ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ส่วนอีก 2 กลุ่มคือ โลมีอาข่า และ อุโล้อาข่า

2) ลักษณะประชากร

ผลจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูงใน จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2545 ของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาเชียงราย (2545 : 8: ตารางที่ 2.2) พบว่า บ้านล่อชา เป็น 1 ในจำนวน 220 หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านของชาวเขาเผ่าอาข่า รวม 9,690 ครอบครัว ประชากรจำนวน 59,782 คน (ชาย 29,305 คน และหญิง 32,477 คน) คิดเป็นร้อยละ 27.03 ของประชากรกลุ่มชาวเขาทั้งหมดของจังหวัดเชียงราย

รายละเอียดของประชากรในบ้านล่อชา มีดังนี้:

ประชากร 50 หลังคาเรือน 55 ครอบครัว	320 คน*
ชาย (เด็กชาย 71 คน)	150 คน
หญิง (เด็กหญิง 72 คน)	170 คน
มีทะเบียนบ้าน (ทร. 14)	124 คน
ได้รับสัญชาติไทย	320 คน
ได้รับบัตรประชาชนแล้ว	124 คน
บัตรชุมชนบนพื้นที่สูง** 2 ประเภท คือ	
- บัตรสีฟ้า	171 คน
- บัตรสีเขียวขอบแดง	25 คน

หมายเหตุ - * มีข้อมูลจากการสำรวจแรงงานของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาเชียงราย รายงานว่า บ้านล่อชามีประชากรที่มีอายุระหว่าง 25-60 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทำงาน จำนวน 133 คน

** ดูรายละเอียดได้จากภาคผนวก (ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2543 ของสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)

4.1.4 การปกครองหมู่บ้าน

จากข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านปี 2545 ของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาเชียงราย กองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2545 : 5) จำแนกประเภทชุมชนบนพื้นที่สูงโดยอาศัยข้อมูลทรัพยากรดิน ข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม นำมาประเมินหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านต่าง ๆ ตามเกณฑ์แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม

และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 พ.ศ.2535-2539 กล่าวถึงชุมชนบนพื้นที่สูง ประเภทที่ 1 ว่าเป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งหมู่บ้านอย่างถาวร โดยมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังนี้คือ 1) เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีขนาดประมาณ 50 หลังคาเรือนขึ้นไป (หรือภายในรัศมี 2 กิโลเมตร รวมกันแล้วมากกว่า 50 หลังคาเรือน) มีการตั้งบ้านเรือนตลอดจนที่ทำกินในลักษณะมั่นคงถาวรในบริเวณนั้น ๆ โดยมีการอพยพเคลื่อนย้ายไม่ต่ำกว่า 20 ปี 2) ที่ดินมีความเหมาะสมทางการเกษตร โดยพิจารณาตามหลักวิชาการและหลักการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) อยู่นอกเขตลุ่มน้ำชั้นที่ 1 หรือเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ 4) มีหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการอย่างถาวรอย่างต่อเนื่อง และ 5) มีการคมนาคมโดยทางรถยนต์เข้าไปถึงที่อยู่อาศัย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าบ้านห่อซาเป็นชุมชนบนพื้นที่สูงประเภทที่ 1

ในปัจจุบัน การปกครองของบ้านห่อซา แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ

1) ฝ่ายปกครอง - มีผู้นำหมู่บ้านที่ชาวบ้านเลือกตั้งขึ้นมา และไม่ใช่นำมาอย่างเป็นทางการ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่บ้านป่าเมี่ยง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จะมีบทบาทในการเข้ามาดำเนินการช่วยจัดการเลือกตั้งและรับทราบการแต่งตั้งผู้นำของหมู่บ้านนี้ บ้านห่อซาจะขึ้นตรงต่อหมู่บ้านหลัก (หมู่บ้านทางการ) ได้แก่ หมู่บ้านพนาสวรรค์ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านห่อซาประมาณ 25 กิโลเมตร ผู้นำหมู่บ้านซึ่งรับผิดชอบด้านการปกครอง จะมีหน้าที่รับผิดชอบความสงบเรียบร้อยของชุมชน และหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ จะต้องเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการไปติดต่อประสานงานภายนอกหมู่บ้านกับองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อำเภอ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

2) ฝ่ายศาสนา - มีผู้นำอาวโล (หรือ ผู้นำธรรมชาติ) ในภาษาอาข่า เรียกว่า "หยื่อมะ" เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและศรัทธามากที่สุดในหมู่บ้าน จะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามหลักความเชื่อของชนเผ่า การจะเป็นผู้นำอาวโลของหมู่บ้านได้ จะต้องเป็นคนเฒ่าคนแก่ และมีเชื้อสายหรือเป็นตระกูลผู้นำทางศาสนาเท่านั้น จึงจะดำรงตำแหน่งนี้ได้ และที่สำคัญต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น

4.1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) รายได้เฉลี่ยต่อปี/ครัวเรือน - จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย สำหรับผู้มีอาชีพหลักจากการเกษตร และไม่ได้ทำธุรกิจ จะมีรายได้เป็นตัวเงิน ประมาณปีละ

5,000 – 7,000 บาท และถ้าหากนำข้าวซึ่งได้จากไร่ข้าวที่ปลูกด้วยตนเองไปขาย จะได้รายได้อีกประมาณ 3,000 บาท รวมเป็นรายได้ไม่เกินครัวเรือนละ 10,000 บาท ต่อปี สำหรับผู้ที่มีธุรกิจส่วนตัว จะมีรายได้ประมาณครัวเรือนละ 20,000 – 30,000 บาท ต่อปี

2) รายได้หลักมาจากการเกษตร - ชาวบ้านหล่อขามีที่ดินทำกินพอเพียงจากการสัมภาระณผู้นำหมู่บ้านทำให้ทราบว่า พื้นที่ทั้งหมดของบ้านหล่อขามีถึง 3,200 ไร่ การเกษตรจึงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านที่นี่ โดยมีการปลูกผักตามฤดูกาล เช่น ผักกาด ปลูกเพื่อบริโภค และซื้อขายกันเองในชุมชน ปลูกชิง ลิ้นจี่ และ ข้าวโพด เพื่อส่งโรงงาน ส่วนข้าวนั้นชาวบ้านจะทำไร่ข้าวไว้เพื่อการบริโภคในครอบครัวเท่านั้น แต่บางครั้งถ้าได้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอ ก็จำเป็นต้องซื้อข้าว เพื่อบริโภคเพิ่มเติมเป็นจำนวนถึงร้อยละ 50 ของที่ปลูกได้ และหลายครัวเรือนต้องซื้อข้าวเพื่อบริโภคทั้งหมด เพราะ ไม่มีแรงงานในครัวเรือนเพียงพอที่จะไปช่วยงานในไร่ข้าว

รายละเอียดของการประกอบอาชีพของชาวบ้านหล่อขา เท่าที่ทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหล่อขา และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน- เชียงราย มีดังนี้ คือ

ทำไร่ข้าว	44 หลังคาเรือน
ทำสวนลิ้นจี่ ปลูกชิง และข้าวโพด	9 หลังคาเรือน
เก็บหญ้าคา และไผ่คาเพื่อจำหน่าย	49 หลังคาเรือน
ค้าขาย	4 หลังคาเรือน
สมาชิกโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	36 หลังคาเรือน
	(1 คน ต่อ 1 หลังคาเรือน)

รับจ้างนอกหมู่บ้าน (33 คน) แบ่งได้เป็น :

ในอำเภอเมือง	20 คน
ในอำเภอแม่จัน	2 คน
ไปกรุงเทพมหานคร	2 คน
ไปต่างจังหวัดอื่น ๆ	4 คน
ไปทำงานต่างประเทศ – ไต้หวัน*	5 คน

* หมายเหตุ - ชาวบ้านหล่อขาหลายคนสามารถพูดภาษาจีนกลางได้อย่างคล่องแคล่ว และบางคนเคยไปทำงานที่ต่างประเทศมาแล้ว โดยเฉพาะที่ไต้หวัน โดยเป็นการทำงานด้านก่อสร้าง และมักจะเป็นล่ามให้กับคนไทยที่ไปทำงานที่นั่น

4.1.6 ลักษณะทางสังคม

การศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

เด็กก่อนวัยเรียน (ศูนย์เด็กเล็ก)	24 คน
ประถมศึกษา	36 คน
มัธยมศึกษาตอนต้น	20 คน
มัธยมศึกษาตอนปลาย	19 คน
การศึกษาผู้ใหญ่	6 คน
สื่อสารภาษาไทยได้	257 คน
สื่อสารภาษาไทยไม่ได้	63 คน
สื่อสารภาษาจีนได้	268 คน

* โรงเรียนตั้งอยู่ที่บ้านสันติสุข ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหล่อซาไปทางตะวันตก ตามทางหลวงสาย 1089 ประมาณ 2 กิโลเมตร มีการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเป็นการเรียนฟรี ไม่เสียค่าเทอมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ชุดนักเรียน สมุด และหนังสือ ชาวบ้านจะหาซื้อกันเอง และได้ทราบจากชาวบ้านว่า ส่วนใหญ่หนังสือจะขอยืมต่อจากรุ่นพี่

นอกจากนี้ ยังมีผู้ด้อยโอกาสทางสังคม 4 คน คือ คนพิการ 2 คน สมองเสื่อม 1 คน และหูไม่ได้ 1 คน

4.2 ศักยภาพของบ้านหล่อซาในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.2.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

1) ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม

ภาษา

ชาวบ้านหล่อซาเป็นกลุ่มอาช่าที่พูดภาษาลาป้อ เช่นเดียวกับกลุ่มอาช่าที่บ้านผาหมีและบริเวณดอยตุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีประวัติการติดต่อสัมพันธ์กับชาวจีนมาเป็นเวลานาน ทำให้ภาษาจีนปะปนอยู่กับภาษาอาช่าเป็นจำนวนมาก

จากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อเยาวชนบ้านหล่อซาเริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถ้าเป็นไปได้ บิดามารดาจะส่งไปเรียนภาษาจีนเพิ่มเติมที่โรงเรียนภาษาจีน ณ บ้านสันติสุข ในตอนเย็น เวลาประมาณ 16.30 น. – 19.00 น. ในเรียนนั้น มิใช่เรียนเฉพาะการอ่าน เขียน หรือใช้ภาษาจีนเพื่อการสนทนา หรือให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่การเรียนการสอนที่โรงเรียน ณ บ้านสันติสุข จะเป็นการเรียนที่มีหลักสูตรเช่นเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนปกติ

ของ โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล มีการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จึงมีทั้งการเรียน เลขคณิต วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา และอื่น ๆ โดยจะมีการสอนเป็นภาษาจีนทั้งหมด ซึ่งนับเป็นการเรียนที่ค่อนข้างยากสำหรับเยาวชน เพราะต้องเรียนพร้อมกัน 2 หลักสูตรในเวลาเดียวกัน ดังนั้น เยาวชนหลายคน จึงเพิ่งจะมาเริ่มเรียนภาษาจีนที่โรงเรียนนี้เมื่อตนเองเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนปกติ และเมื่อสามารถจะพูดภาษาจีนในระดับที่สื่อสารได้ค่อนข้างดีแล้ว จึงเลิกล้มการเรียนในโรงเรียนภาษาจีน ณ บ้านสันติสุขไปก่อนที่จะจบหลักสูตร ทั้งที่บางคนจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนภาษาจีนเท่านั้น

การแต่งกาย

ปัจจุบัน ที่บ้านหล่อชา จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านจะมีชุดประจำเผ่าแบบดั้งเดิมกันคนละเพียง 2-3 ชุดเท่านั้น เพราะต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการเย็บปักให้ได้ชุดแต่ละชุด บางคนใช้เวลาถึง 3 ปี ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้หญิงวัยกลางคนหรือหญิงในวันสูงอายุมักจะแต่งกายแบบดั้งเดิม โดยปกติ ชาวบ้านส่วนใหญ่ รวมทั้งเยาวชนทั้งหญิงและชาย มักจะแต่งตัวแบบคนพื้นราบทั่วไป

เครื่องแต่งกายของผู้หญิงที่บ้านหล่อชานั้น โดยส่วนใหญ่จะยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุดประจำเผ่าไว้ โดยจะใส่เสื้อตัวสั้นแค้สะโพกเย็บด้วยผ้าสองชั้นต่อตะเข็บกลางหลังด้านหลังเปิดอก เย็บข้างและต่อแขนตรงไม่เว้า ด้านหน้าจะมีการปักด้วยด้ายหลากสี มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่เจ้าของชุด ด้านหลังและแขนเสื้อจะปักปะด้วยผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยหลากหลายสี สวมกระโปรงสั้นเหนือเข่าให้เอวหล่นลงมาที่สะโพกด้านหน้ารัดเรียบ ด้านหลังจับจีบเกล็ดถี่ถี่ บางครั้งถ้าใส่ชุดแบบดั้งเดิมแท้ ๆ จะใช้ผ้าแถบพันห่อรอบอกแล้วผูกหรือติดกระดุมไว้ด้านข้าง มีสายบ่าเส้นเดียวช่วยยึด ผ้าคาดเอวจะหนาและกว้างพอใช้ มีชายสองข้างปรกที่หน้าท้องและปักตกแต่งด้วยกระดุม เหรียญ และสายประคำ ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุดสวยงามมากขึ้นแล้ว ยังจะช่วยปกปิดไทมิดชิดเวลานั่ง ส่วนที่รัดน่องนั้น จะเป็นผ้าฝ้ายสีเข้มมีลวดลายปักปะหลากสีเส้นเช่นกัน หมวกของผู้หญิงบ้านหล่อชา จะเป็นหมวกลักษณะเฉพาะของกลุ่มผาหม้อข้าวคือ มีรูปร่างคล้ายหมวกเกาเขของนักรบโบราณและประดับเนื้อที่บนหมวกแบบไม่เว้นที่ให้ง้างด้วยกระดุมเงิน เหรียญและลูกปัด ด้านข้างห้อยเครื่องเงินเป็นลวดลายต่าง ๆ หรือสายประคำสีแดงที่ยาวเกือบถึงเอว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความชอบของเจ้าของชุดนั้น ๆ แต่มีข้อสังเกตว่า แม้จะใส่ชุดแต่งกายแบบดั้งเดิม มักจะมีการปรับเปลี่ยนชนิดของเนื้อผ้าที่ใช้สำหรับเป็นเสื้อตัวใน โดย

บางคนตัดเย็บเป็นเสื้อมีแขน สีนํ้าเงินสด หรือสีดำ หรือบางครั้งก็จะใส่เป็นเสื้อยืดแทนผ้าแถบที่ใช้พันรอบอกแบบดั้งเดิม

ส่วนผู้ชายนั้น มักจะใส่กางเกงแบบสมัยใหม่ หรือกางเกงยีนส์ แล้วสวมเสื้อลักษณะคล้ายเสื้อกั๊ก ไม่มีแขน ผ่าหน้า และมีการปักแบบอาข่าคล้ายของผู้หญิง บางครั้ง สวมกางเกงขาก๊วยไม่มีการตกแต่ง ผู้ชายมักจะใช้ผ้าดำโพกศีรษะ พันอย่างแน่นหนาเรียบร้อยจนถอดและสวมได้คล้ายหมวก

สำหรับชุดของเด็กเล็ก ๆ นั้น มักจะไม่ค่อยเครื่องแต่งกายประจำเผ่า ทั้งนี้มีเหตุผลว่า การตัดเย็บชุดนั้นค่อนข้างยาก และเด็ก ๆ มักจะโตเร็ว หลายครั้งที่ชาวบ้านบอกว่า กว่า จะตัดเย็บชุดได้เรียบร้อย เด็กๆ ก็ไม่สามารถจะใส่ชุดที่ตัดเย็บมานั้นได้แล้ว ประกอบกับเด็ก ๆ มักจะเล่นซุกซน ชุดจึงสกปรกมอมแมมมาก ผู้ใหญ่จึงไม่ค่อยจะตัดเย็บชุดประจำเผ่าให้กับบุตรหลานของตน แต่เด็ก ๆ ส่วนใหญ่ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย มักจะใส่หมวกแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าอาข่า ซึ่งมีลักษณะรัดแน่นศีรษะและมีการตกแต่งประดับประดาด้วยเครื่องเงิน หรือ แผ่นอลูมิเนียม และลูกบิด

นอกจากนี้ ที่สังเกตได้ชัดเจนมาก คือ ชาวบ้านทั้งหญิงชายจะใส่รองเท้าแตะ หรือ รองเท้าผ้าใบ โดยเฉพาะผู้หญิง บางคนจะสวมใส่รองเท้าส้นสูงหนาตามสมัยนิยม ในขณะที่แต่งกายในชุดประจำเผ่าด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตพบว่า ชาวบ้านทุกคนยินดีที่จะแต่งกายในชุดประจำเผ่าสมบุรณ์แบบเมื่อมีการต้อนรับคณะผู้มาเยือนเป็นพิเศษ เช่น ในการประชุมสนทนากลุ่ม คณะสื่อมวลชน คณะของบริษัทนำเที่ยวชั้นนำ หรือ คณะผู้บริหารงานสมาคมพัฒนาประชากร และชุมชนจากสำนักงานใหญ่ เป็นต้น และสำหรับผู้ทำงานในโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น พวกเขาจะแต่งตัวแบบอาข่าดั้งเดิมค่อนข้างสมบุรณ์ในช่วงวันทำงานของตน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอศยาศัย

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า พื้นที่ซึ่งชาวบ้านหล่อซาใช้ในการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยนั้น มีประมาณ 100 ไร่ โดยเริ่มจากบริเวณริมทางหลวง หมายเลข 1089 จะมีบ้านในลักษณะก่ออิฐถือปูน 3 หลัง และบ้านลักษณะดั้งเดิมอยู่ 2 หลัง แต่เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านแล้ว บ้านแบบลักษณะอาข่าดั้งเดิมจะมีถึง 44 หลัง นอกจากนั้น จะเป็นบ้านก่ออิฐถือปูนเพียง 6 หลัง ซึ่งเป็นบ้านซึ่งเจ้าของบ้านทำธุรกิจขายของชำ 2 หลัง เป็นบ้านอยู่อาศัย 3 หลัง และ อีก 1 หลังเป็นอาคารที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดจีน (เดิม) เนื่องจากชาวบ้านเล่าว่าเคยมีพระสงฆ์ชาวจีนมาจำพรรษา

อยู่ที่นั่น (ทั้งนี้ ไม่รวมศูนย์เด็กเล็ก 1 หลัง ซึ่งสร้างด้วยอิฐบล็อกทั้งหลัง และหลังคามุงกระเบื้อง โดยงบประมาณของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย)

ชาวเขาเผ่าอาข่าส่วนใหญ่จะสร้างบ้านยกพื้นสูง (แต่มีหลายหลังที่สร้างคร่อมลงบนพื้นดิน) เสาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยหญ้าคาที่เก็บมาจากป่าหลังหมู่บ้าน (โดยชาวบ้านจะไปคาเก็บไว้ใช้สำหรับบ้านของตนเอง ก่อนจะทำสังขยา) ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่ ใต้ถุนบ้านเป็นที่เลี้ยงสัตว์ และเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร บ้านของชาวเขาเผ่าอาข่าไม่มีหน้าต่าง เพราะหลังคาจะคลุมลงมาถึงพื้นดินทำให้ภายในบ้านค่อนข้างมืด แต่ลักษณะหลังคาเช่นนี้จะ มีประโยชน์มากในการกันลมกันฝนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวัสดุที่ใช้สร้างบ้านเป็นวัสดุจากธรรมชาติ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนซ่อมแซมอยู่เสมอ หรือถ้าวัสดุนั้นหมดสภาพ ชาวบ้านก็จะช่วยกันสร้างขึ้นใหม่ โดยไม่มีการคิดค่าแรงงาน เป็นการช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน

อริยาศัย - จากการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม พบว่า ชาวบ้านหล่อชาโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ยินดีต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ มักแสดงอาการทักทายผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ แม้บางคนจะไม่สามารถสื่อสารภาษาได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษก็ตาม มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน มีความอดทนในการประกอบอาชีพ เพราะพวกเขาต้องเดินโดยเฉลี่ยวันละ 3-4 ชั่วโมง เพื่อไปทำงานในไร่หรือสวน ชาวบ้านมีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี ทั้งมีความไว้วางใจในคณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านซึ่งพวกตนได้คัดเลือกให้เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์เป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้ทราบว่า พวกเขาดีใจที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวชมหมู่บ้าน เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม และไม่ถูกพวกเขาว่ายากจน

การใช้ชีวิตในช่วงค่ำ หรือ ในช่วงกลางวันสำหรับชาวบ้านและเด็ก ๆ ที่ไม่ได้ไปเรียนหนังสือ นั้น มักจะมารวมตัวกันดูโทรทัศน์ที่ร้านขายของชำภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านเป็นเจ้าของ ที่นี้จึงคล้ายกับเป็นสถานที่รวมของชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการ

ความเชื่อ การนับถือศาสนา และข้อห้าม

- นับถือบรรพบุรุษ (นับถือผีบรรพบุรุษ) จำนวน 43 หลังคาเรือน
(ดูรายละเอียดของพิธีกรรมต่าง ๆ ในหัวข้อ ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี)

- นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 7 หลังคาเรือน ที่บ้านหล่อชามีโบสถ์ที่สร้างขึ้นแบบง่าย ๆ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน และในวันเสาร์-วันอาทิตย์ จะมีผู้สอนศาสนาจากภายนอกเข้ามาให้การแนะนำ และสอนศาสนาคริสต์ ณ โบสถ์ของหมู่บ้าน พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะกระทำในโบสถ์เท่านั้น และจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์

แทบจะไม่ทำพิธีใด ๆ ตามประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าอาข่าเลย ชาวบ้านบางหลังคาเรือนเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เพราะเป็นการประหยัดเงินไปได้มากจากการที่ไม่ต้องทำพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีอาข่า ซึ่งปีหนึ่งมีมากถึง 10 ครั้ง แต่ชาวบ้านเหล่านี้ แม้เขาจะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์แล้ว ก็ยังมีความยินดีที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม

- ข้อห้าม สำหรับชาวบ้านหล่อซา มีดังนี้คือ

1. ห้ามตัดหรือฟันต้นไม้ในบริเวณรอบ ๆ ประตุมุ่บ้าน
2. ห้ามแตะต้องรูปตุ๊กตา และสิ่งต่าง ๆ ที่ประดับตกแต่งไว้ในบริเวณประตุมุ่บ้าน
3. ห้ามเข้าไปวิ่งเล่นหรือแสดงอาการลบหลู่ในบริเวณประตุมุ่บ้าน
4. ห้ามเข้าไปเล่น หรือใช้สิ่งของมีคม ตัดฟันเสาชิงช้าเล่น

ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

เพื่อให้การอธิบายเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีที่ชาวบ้านหล่อซาเชื่อถือและปฏิบัติอยู่มีความสมบูรณ์มากเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้วิจัยได้ทำการเรียบเรียงและสรุปเกี่ยวกับประเพณีของชาวอาข่าในรอบ 1 ปี จากการสัมภาษณ์ผู้นำอาวุโส “หย่อมะ” ของบ้านหล่อซา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีรายละเอียดอธิบายได้ดังต่อไปนี้

เดือนเมษายน

- พิธีชนไขแดง (ซิมสี ซิมมี อ่าเผ) เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้าน และเพื่อให้เยาวชนมีความกระตือรือร้นในการทำพิธีร่วมกันอย่างสนุกสนาน คนแต่ละคนจะทำพิธีกันในบ้าน โดยมีขั้นตอนการทำพิธีคือ นำข้าวหนึ่งมาทำเป็นก้อน (ข้าวปึก) ก่อน แล้วทำไขแดง โดยนำไขไปต้มก่อนทาสีแดง จากนั้น นำข้าวปึกและไขแดงทำพิธีที่หน้าบ้าน เพื่อไหว้บรรพบุรุษสามตระกูล จากนั้น จะต้องมาทำพิธีในบ้านอีก 2 ที่ คือ หน้าประตูบ้านและห้องครัว เมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ของหลังคาเรือนนั้นทำพิธีเสร็จแล้ว จะมีผู้นำอาวุโสทำพิธีสวดอีกครั้งหนึ่ง และจะเป็นโอกาสดีที่เด็ก ๆ ในครอบครัวจะได้ฟังการสวดเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี หลังจากวันที่ทำพิธีชนไขแดงผ่านไปสักระยะหนึ่ง ผู้นำอาวุโสของหมู่บ้านจะเลือกวันที่ดี ๆ ตามปฏิทินของชนเผ่าอาข่า เพื่อให้เป็นวันงดการฆ่าสัตว์ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่ หรือสัตว์เล็ก เช่น มด ปลวก หรือแม้แต่แมลงที่มากินพืชผักในสวน หรือข้าวในไร่ที่ปลูกไว้ก็ตาม วันนั้นชาวบ้านจะต้องหยุดทำงาน 1 วัน

- พิธีสร้างประตูหมู่บ้าน (ลกซ้อตุ๋เออะ) และบูชาศาลพระภูมิ (มีซ้องล้อ) เป็นพิธีที่ไล่สิ่งที่ไม่ดีให้ออกไปจากหมู่บ้าน ในการสร้างประตูหมู่บ้านทั้งด้านหน้า และด้านหลังของหมู่บ้าน ผู้นำอาวุโสจะกำกับการสร้างประตูหมู่บ้านใหม่ทุกปี เกณฑ์ชายฉกรรจ์ออกไปตัดไม้ในป่ามาตั้งเสาและวางคานประตูเป็นประตู ถัดจากประตูที่สร้างเมื่อปีที่แล้ว เมื่อนำคานวางเสร็จก็นำเอารูปไม้แกะสลักของปีนผาหน้าไม้ นก และยันต์ไม้ไผ่ มาวางบนคานไว้กันผี ผู้นำอาวุโสจะวางตุ๊กตาไม้ชายหญิงไว้อย่างน้อย 1 คู่เสมอ โดยจุดประสงค์มาแต่เดิมเพื่อแสดงว่า ต่อจากนี้เป็นอาณาเขตของมนุษย์เท่านั้น ไม่ใช่บริเวณของผีอีกต่อไป ในการทำพิธีที่ประตูหมู่บ้าน ผู้นำอาวุโสจะฆ่าไก่ตัวผู้และตัวเมียอย่างละ 1 ตัว เพื่อประกอบพิธีที่ประตูซึ่งสร้างใหม่ และจะต้องนำอาหารไปให้ศาลพระภูมิ ซึ่งเป็นเจ้าที่ที่เฝ้าอยู่ที่ประตูหมู่บ้านด้วย ซึ่งเมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว ผู้นำอาวุโสจะต้องกินของไหว้ตรงที่ประตูหมู่บ้านที่ทำพิธีนั้น ชาวเขาเผ่าอาข่าเชื่อว่า ใครจะไปแต่งงานกับหมู่บ้านอื่นก็ต้องผ่านประตูนี้ หรือใครจะย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน จะต้องเดินผ่านประตูหมู่บ้านก่อนทุกครั้งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน หรือ การไปฝังศพคนตาย ขวัญของคนๆ นั้นจะหายไป แต่ถ้าผ่านประตูหมู่บ้านนี้แล้ว ขวัญจะกลับเข้ามาเหมือนเดิม ประตูหมู่บ้านนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของหมู่บ้าน ผู้ใดจะลบหลู่ดูหมิ่น และไปแตะต้องไม่ได้ มิเช่นนั้น จะต้องมีการขอขมาด้วยการเซ่นไหว้

เดือนพฤษภาคม - พิธีปลูกข้าวแรกเริ่ม หรือพิธีเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว (แซคาอาพุลล้อเออะ) เป็นวันเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกของปี เป็นวันของข้าวเปลือก เพื่อเป็นการขอบคุณที่วันนี้มีข้าวให้ปลูกหรือยังมีเมล็ดพันธุ์พืชให้ทำการเพาะปลูกได้อีก ในการประกอบพิธี ผู้นำอาวุโสจะต้องนำไก่ตัวผู้และตัวเมียอย่างละ 1 ตัว ไปทำพิธีที่บริเวณบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และจะมีการเลี้ยงผีที่บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านพร้อมกันไปด้วย ในวันรุ่งขึ้น ผู้นำอาวุโสจะเป็นผู้ลงมือปลูกข้าวไปคนแรกของหมู่บ้าน และสร้างศาลเล็กๆ มุงด้วยหญ้าเพื่อเป็นศาลเจ้าที่ด้วย

ปลายเดือนมิถุนายน ถึง เดือนกรกฎาคม - พิธีเรียกขวัญข้าว (ซิมผีล้อ) เพื่อเป็นสิริมงคลว่า จะมีข้าวเต็มยุ้งฉางตลอดปี ในการประกอบพิธีนั้น ผู้นำอาวุโสจะไปยังบริเวณที่ตนได้ปลูกข้าวไว้ ใช้เคียวเกี่ยวต้นกล้าของข้าวมา 3 ต้น เด็ดเอาแต่เมล็ดข้าวใส่ในถุงหรือกระเป๋าก็เตรียมไป เพื่อเก็บไว้ใช้ในการทำพิธีปลูกข้าวแรกเริ่มในปีหน้า จากนั้น นำตัดต้นกล้ามา 9 ต้น โดยแบ่งวางไว้ที่ศาลเจ้าที่ในไร่ 3 ต้น นำกลับมาที่บ้าน 6 ต้น เมื่อกลับถึงบ้านแล้ว นำต้นกล้า 3 ต้นแรกมาเสียบที่บนประตูยุ้งข้าว ส่วนอีก 3 ต้นที่เหลือ ให้เด็ดเอาเฉพาะเมล็ดข้าว แล้วหว่านในยุ้งข้าวของตน เป็นอันเสร็จพิธี

ปลายเดือนสิงหาคม ถึง ต้นเดือนกันยายน - พิธีโล้ชิงช้า (แย้เยอ อำเภ) เป็นการฉลองที่ชาวโนไรรุ่งองงามได้ผลผลิตที่ดี แต่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว ทุกปี จะต้องมีการเปลี่ยนเสาชิงช้าใหม่ โดยผู้นำอาวุโสของหมู่บ้านจะเป็นผู้นำในการนี้ และชายหนุ่มในหมู่บ้านจะเป็นผู้ไปหาต้นไม้ที่แข็งแรงและรับน้ำหนักได้ดีพอที่จะนำมาทำเป็นเสาชิงช้า ชิงช้าอาจจะตั้งอยู่ที่เดิมเหมือนปีก่อน ๆ ก็ได้ หรือ ถ้าผู้อาวุโสเห็นสมควรว่าจะต้องย้ายไปสร้างในที่ใหม่เพื่อสิริมงคล ชาวบ้านก็ยินดีที่จะทำการสร้างชิงช้าในที่ซึ่งผู้นำอาวุโสได้เลือกนั้น และส่วนใหญ่ทำเลที่ตั้งของชิงช้า มักจะอยู่ใกล้บริเวณที่เป็นลาดเขาลงไปเบื้องล่าง และจะมีทิวทัศน์สวยงาม เมื่อทำชิงช้าใหม่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้นำอาวุโสจะทำการโล้ชิงช้าเป็นคนแรกของหมู่บ้าน จากนั้น ชาวบ้านทั้งหญิงและชายจะผลัดเปลี่ยนกันโล้ชิงช้าไปตลอด 3 วันอย่างสนุกสนาน กล่าวกันว่า การโล้ชิงช้าเป็นการทดสอบความเข้มแข็งของจิตใจ และยังเป็นโอกาสที่เด็กหญิงชาวเขาเผ่าอาข่าจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นสาวแรกนด้วย เมื่อประเพณีโล้ชิงช้าเสร็จสิ้นลงแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดแตะต้องชิงช้าอีกอย่างเด็ดขาด (แต่เดิม พิธีโล้ชิงช้าจะจัดกันถึง 15 วัน แต่เนื่องจากคนที่ยากจนจะทำพิธีถึง 15 วันนั้น นานเกินไป และค่าใช้จ่ายสูง จึงลดให้เหลือการจัดพิธีเพียง 4 วัน เช่นในปัจจุบัน)

เดือนกันยายน

- วันของแผ่นดิน เป็นพิธีที่จะทำก่อนพิธีถอนชนไก่ 7 วัน ซึ่งจะตรงกับวันที่ 29 สิงหาคม ของทุกปี ชาวอาข่าถือกันว่าวันนี้เป็นวันที่มีดินมีทรายเกิดขึ้นมา และวันนี้ทุกคนในบ้านจะต้องไม่ออกไปทำงาน ไม่ไปทำไร่ ทำนา ไม่ขุดหินดินทราย เพื่อจะได้ไม่เป็นการทำร้ายแผ่นดิน และหลังจากนี้ไป 7 วัน จะเป็นพิธีถอนชนไก่

- พิธีถอนชนไก่ (ยาจิจิ) หัวหน้าหลังคาเรือนจะทำพิธีเพื่อขอพรให้อนาคตช้างหน้าดีขึ้น ขอให้เศรษฐกิจดีขึ้น และพร้อมกับประกอบพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (อาเพอล้อเออะ) ในการประกอบพิธี จะใช้ไก่ตัวผู้ที่ตัวใหญ่หน่อยมาเข้าพิธี (บางหลังคาเรือนอาจใช้ไก่ 3 ตัวก็ได้) ตีไก่ให้ตาย แต่ยังไม่ต้องถอนชนไก่ออก ตัดขาไก่ข้างขวา 1 ข้าง ตัดปีกข้างซ้าย 1 ปีก นำไปไว้ที่หิ้งบนหัวนอนจนถึงวันรุ่งขึ้น บางหมู่บ้าน อาจจะถอนชนไก่เลี้ยงไว้ที่ประตูบ้านทั้ง 2 ด้าน และที่ฝาผนังห้องหญิงชาย ตัวไก่ที่เหลือก็นำไปประกอบอาหารได้

- พิธีไล่ผีผลงดอกลง หรือพิธีไล่ผีร้ายออกจากหมู่บ้าน (คำแยะอำเภ) จะมีการประกอบพิธี 2 วัน เป็นพิธีที่ฉลองให้กับเจ้าที่ที่ดูแลไร่ข้าว พืชผักผลไม้ที่เราปลูกไว้ขับไล่สิ่งที่ไม่ดี ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บออกไปจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และหมู่บ้าน หัวหน้าครัวเรือนจะประกอบพิธีโดยการนำไม้มาทำเป็นมิดหรือดาบยาว ๆ แล้วทาสีไม้เหล่านั้นด้วยสีแดงหรือสีเขียวก็ได้ จากนั้น จึงทำพิธีไล่ผีโดยเริ่มตั้งแต่ภายในบ้าน จากที่นอนไปจนถึงประตูหน้าบ้าน

เดือนตุลาคม - พิธีกินข้าวใหม่ (แซ่หมี่จี่) จะมีการประกอบพิธี 2 วัน โดย ในตอนเช้าของวันแรก ผู้นำอาวุโสจะไปทำพิธีในไร่ข้าว โดยเริ่มจากใช้เล็บเด็ดยอดข้าวมา 3 ยอด เลือกยอดข้าวที่ไม่มีแมลงมากิน ต้องเด็ดอย่างระมัดระวัง ไม่ให้มีรอยข้าวหรือทำให้เมล็ดข้าวชำรุด ต้องเลือกเมล็ดข้าวที่สมบูรณ์ที่สุด แล้วนำมาวางไว้บนหิ้งของศาลเจ้าที่ซึ่งอยู่ในไร่ข้าว โดยวางเป็น 3 จุด คือ ซ้าย กลาง ขวา เป็นสัญลักษณ์แทนกองข้าว 3 กอง จากนั้น ตัดต้นข้าวมา 3 ต้น นำกลับมาตากแดดที่บ้าน จะมีแดดหรือไม่มีแดดก็ต้องตากไว้กลางแจ้ง ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำพิธี ถ้าตากแดดแล้วข้าวยังไม่แห้ง ต้องนำมาคว่ำให้แห้ง และตำให้เปลือกหลุดออก ข้าวทั้งหมดที่ตำไว้ รวมทั้งเปลือกข้าวหรือเศษข้าวที่หลุดออกมานั้น จะต้องเก็บเอาไว้จนกว่าจะทำพิธีเสร็จ จะนำไปให้สัตว์เลี้ยงกินไม่ได้ ส่วนในวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะนำผลไม้และข้าวใหม่ที่ได้จากไร่ของตนมาให้ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้นำอาวุโส เพื่อขอพรให้ตนและครอบครัวอยู่ดีกินดี ปลูกข้าวหรือพืชผักผลไม้ใด ๆ ก็ขอให้เจริญงอกงาม พิธีนี้ ผู้นำอาวุโสจะประกอบพิธีเป็นบ้านแรก จะไม่มีการกำหนดวันที่แน่นอน แล้วแต่วันที่ผู้นำอาวุโสถือว่าเป็นวันดีตามปฏิทินของชนเผ่าอาข่า หลังจากนั้น ชาวบ้านจะทยอยกันประกอบพิธีที่บ้านของตนเองจนครบทุกหลังคาเรือนของหมู่บ้านนั้น

เดือนธันวาคม - ประเพณีปีใหม่มูลูกช้าง (คำห้อง อาเผ) ทำพิธีเพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ (เหมือนของคนไทยพื้นราบ) สำหรับการเล่นลูกช้าง เพื่อให้เด็กๆ ได้เล่นและแข่งขันกันหมุนลูกช้างกันอย่างสนุกสนาน ผู้นำอาวุโสจะเลือกวันประกอบพิธีเป็นคนแรก จากนั้น ลูกบ้านจึงเลือกวันที่ดีของตนเพื่อประกอบพิธีเช่นเดียวกัน ในช่วงนี้ ชาวเขาเผ่าอาข่าในบางหมู่บ้าน จะมีพิธีทำเหล้าจากข้าวใหม่ (ฉี๋หยิบ่าจลลอะอะ) ด้วย โดยในการประกอบพิธี จะต้องฆ่าไก่ตัวผู้และตัวเมียอย่างละ 1 ตัว ฆ่าหมู ฆ่าวัว ฆ่าควาย กินเลี้ยงกัน หรือช่วยกันออกเงินซื้อแล้วเอาเนื้อมาแบ่งกัน พิธีฉลองจะมี 4 วัน และเมื่อผ่านช่วงนี้ไปแล้ว ชาวเขาเผ่าอาข่าจะถือเป็นช่วงที่ดีสำหรับการจัดพิธีแต่งงาน

ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล มีความสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน และควรจะต้องมีการจัดพิธีให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมนั้น คือ

พิธีแต่งงาน - พิธีแต่งงานของชาวอาข่า นั้นจะค่อนข้างมีพิธีมากกว่าธรรมดา โดยเฉพาะ ถ้าฝ่ายชายไปแต่งงานกับผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือผู้หญิงต่างเผ่าพันธุ์ ก่อนที่เจ้าสาวจะเข้ามาในหมู่บ้านนั้นต้องให้รอที่หลังประตูหมู่บ้านก่อน จนกว่าแม่เจ้าบ่าวจะนำข้าวเหนียวกับไข่ต้มไปให้เจ้าสาวกินพอเป็นพิธีเสียก่อน เจ้าสาวและญาติจึงจะเดินเข้าหมู่บ้านได้ ปกติ เจ้าสาวจะต้องแต่งกายในชุดประจำเผ่าหรือชุดแต่งงานต้องมีผ้าคลุมหน้าไว้

โดยให้เห็นเฉพาะดวงตาเท่านั้น (ก่อนจะเข้าประตูหมู่บ้าน จะต้องถอดหมวกหมวกที่ใส่มาออก ก่อนจนกว่าจะทำพิธีทั้งหมดเสร็จเรียบร้อย) จากนั้น ก่อนจะพาเจ้าสาวเข้าบ้านของเจ้าบ่าว แม่ของเจ้าบ่าว และน้าสาวหรือน้องสาว จะนำน้ำมาล้างมือล้างเท้าให้เจ้าสาวก่อน จึงให้เดินเข้ามาในบ้านได้ พิธีภายในบ้านนั้น จะมีพ่อสื่อแม่สื่อ นั่งอยู่ตรงกลางระหว่างพื้นนอนของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เพื่อแบ่งไข่ต้ม 1 ฟอง ออกเป็น 2 ส่วนเท่าๆ กัน โดยแบ่งครึ่งหนึ่งให้เจ้าบ่าวก่อน และให้เจ้าสาวอีกครึ่งหนึ่ง จากนั้นจึงให้กินไก่ที่เตรียม นอกจากนี้ จะมีการฆ่าหมู แล้วนำเนื้อหมูส่วนที่เป็นเอวใส่ถ้วย 9 ใบ เพื่อแจกให้กับน้าของเจ้าบ่าว น้องสาวหรือญาติที่เป็นผู้หญิงของฝ่ายเจ้าบ่าว และผู้นำหมู่บ้าน ส่วนขาหมูให้แก่น้าฝ่ายเจ้าบ่าว 1 ถ้วย ให้ผู้นำหมู่บ้าน 1 ถ้วย และให้น้องสาวหรือญาติของเจ้าบ่าวที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น 1 ถ้วย ในการส่งตัวนั้น จะมีผู้เฒ่าผู้แก่อยู่ตรงกลางระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว เพื่อป้อนข้าวและกับข้าวที่ปรุงจากหมู 1 ถ้วย ตามที่ญาติผู้ใหญ่ได้จัดเตรียมไว้ให้ หลังจากพิธีแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะเลือกวันที่ดี ๆ เพื่อพาเจ้าสาวไปหาพ่อแม่ของฝ่ายหญิง โดยนำไก่ต้มไปด้วย 1 ตัว เมื่อไปถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้ว พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะต้มไก่ให้ฝ่ายหญิงกินอีก 1 ตัว ก่อนที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะกลับ พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะแบ่งสมบัติให้นำกลับมาที่บ้าน พร้อมกับฆ่าไก่ให้อีก 1 ตัว เพื่อให้ນ้ากลับมาทำอาหารเลี้ยงผู้เฒ่าผู้แก่สัก 2-3 คน ที่ทางบ้านฝ่ายชายนับถือ คล้ายกับว่าเป็นการขอบคุณที่ผู้เฒ่าผู้แก่มาเป็นสักขีพยานในการแต่งงานของทั้งสองคนในครั้งนี้ (พิธีแต่งงานของชาวอาข่าจะไม่มีสินสอดทองหมั้น เพียงแต่ในภายหลัง เมื่อสร้างฐานะครอบครัวได้มีเงินมีทองแล้วจึงนำค่าน้ำนมไปให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง หรือจะเป็นการนำเงินที่ช่างเครื่องเงินทำแล้วไปให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็ได้)

งานศพ - ถ้าเป็นกรณีที่เกิดตายจะจัดการศพกันอย่างง่าย ๆ พอเป็นพิธีเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการทำศพสำหรับผู้ใหญ่ จะมีการทำพิธีมากกว่า และมีการสวดแบบยาว ๆ การจัดการศพเริ่มจากมัดนิ้วโป้งของผู้ตายติดกัน เอาด้ายสีชมพูมาผูก รอดักปัก พอแกะด้ายสีชมพูออกแล้ว คนที่ทำพิธีจะพูดว่า ตายแล้วขออย่าให้ไปอดไปอยาก ขอให้ไปดี ขอให้อุ่นใจอยู่สบาย จากนั้น ทำการอาบน้ำศพ เปลี่ยนผ้าใหม่ นำผ้าสีดำมาห่อทั้งตัว และมัด 5 แถว ด้วยด้ายไม้ไผ่ และนำด้ายที่ชาวอาข่าใช้ในการมัดเอวมามัดตามตัวและเอาผ้าห่มมาห่มอีกชั้นหนึ่ง ในช่วงนี้ จะใช้ไก่ในการประกอบพิธีทั้งหมด 3 ตัว ตัวแรก ผู้ทำพิธีจะนำไก่ตัวเล็ก ๆ มาตีให้ตาย และเผาให้มีกลิ่น เพื่อให้คนในหมู่บ้านรู้ว่ามีคนตาย ตัวที่สอง เป็นการฆ่าไก่ตัวใหญ่มาตั้งไว้หน้าศพ โดยให้ผู้ที่ทำพิธีกินก่อน พร้อมทั้งแบ่งให้คนตาย 1 ชิ้น และ ตัวที่สาม จะตีไก่ให้ตาย เพื่อประกอบอาหารเลี้ยงชาวบ้านที่มาในงาน จากนั้น นำไข่ดิบ 1 ฟอง และข้าวสาร มาทำพิธีในบ้าน แล้วฆ่าหมูอีก 2 ตัว สำหรับเอาไว้ทำอาหารในบ้าน 1 ตัว และนำไปที่ป่า 1 ตัว เพื่อให้กับชาวบ้านที่ไปช่วยกัน

ตัดไม้เพื่อทำโลงศพได้นำไปประกอบอาหาร ในกรณีนี้จะนำไก่ตัวเล็ก ๆ ไปด้วย 1 ตัว ตีให้ตายก่อน แล้วทิ้งเอาไว้ที่ป่า โดยถือเคล็ดว่า เพื่อให้วิญญาณของไก่ตัวนี้ไปกับวิญญาณของผู้ตาย เมื่อทำโลงศพเสร็จแล้ว จะนำเข้าไปไว้ในบ้านทันทีเลยนั้นไม่ได้ จะต้องวางไว้หน้าบ้านก่อน พอถึงวันรุ่งขึ้นตอนเช้า ฆ่าหมู 1 ตัว แล้วจึงนำโลงศพเข้าบ้านได้ เมื่อนำศพใส่โลงแล้ว นำข้าวหนึ่งหรือข้าวจ้าวไข่ 1 ฟอง วางไว้ตรงหน้าโลงศพ สำหรับบ้านที่จะจัดทำพิธีแบบเต็มที่ จะต้องไปเรียกผู้เฒ่าผู้แก่ที่สวดได้มาทำการสวดในคืนนี้ แต่ถ้าไม่ไปเรียกก็เก็บศพไว้หนึ่งคืน เช้าวันรุ่งขึ้น ฆ่าหมูอีก 1 ตัว แล้วไปขุดหลุมเพื่อฝังศพ เมื่อทำการขุดหลุมเสร็จแล้ว จึงฆ่าหมูตัวผู้และตัวเมีย อย่างละ 1 ตัว จากนั้น ที่บ้านของผู้ตาย จะมีการสวดโดยผู้เฒ่าผู้แก่ของบ้านนั้น หรือผู้ใดก็ตามที่สามารถสวดในงานศพได้ จากนั้น เจ้าภาพจะนำไก่ตัวเล็ก ๆ 1 ตัว เพื่อประกอบอาหารให้คนที่มาร่วมงานได้รับประทานพอเป็นพิธีว่า คนตายกับคนเป็นอยู่กันคนละโลกแล้ว ในกรณีที่จะมีการฝังศพนั้น ต้องดูวันที่เป็นวันดีตามปฏิทินอาชาด้วย แต่ถ้าไม่มีวันดีในช่วงนั้น ก็ยังไม่ควรนำศพไปฝัง อาจจะเก็บศพไว้ได้ 2-3 วัน ไม่ว่าบ้านของผู้ตายจะมีฐานะดีหรือไม่ก็ตาม และเมื่อเสร็จพิธีการฝังศพเรียบร้อยแล้ว ตามปกติ ญาติของผู้ตายจะต้องเลี้ยงอาหารเป็นการขอบคุณเพื่อนบ้านที่ได้มาช่วยในงานศพอีกครั้งหนึ่ง

2) ลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของบ้านหล่อชา

จากการที่บ้านหล่อชามีภูเขาตั้งสูงอยู่ทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตก ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในการเพาะปลูกเพื่อยังชีพแล้ว ยังช่วยให้ทิวทัศน์ของบ้านหล่อชาสวยงามท่ามกลางความเป็นธรรมชาติอีกด้วย จากการสังเกต และการได้สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง พบว่า เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนบนเนินเขา ด้านหน้าหมู่บ้านจะมีพื้นที่สูงกว่าการจะเข้าไปด้านในของหมู่บ้านจำเป็นต้องเดินตามลาดเขาที่ชันลงไปเบื้องล่าง ยิ่งเดินเข้าไปในหมู่บ้านมากเท่าใด ยิ่งจะเห็นลักษณะของบ้านเรือนแบบอาชาดั้งเดิมมากขึ้น และทิวทัศน์สวยงามมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งนับได้ว่า ทิวทัศน์ของบ้านหล่อชานี้เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ได้ทราบจากชาวบ้านว่า ในบริเวณภูเขานั้น มีน้ำตกซึ่งสามารถไปเที่ยวชมได้ ถ้าในอนาคต ชาวบ้านมีความพร้อมในด้านความรู้ด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวมากพอ บ้านหล่อชาอาจจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างง่าย ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มการเรียนรู้ให้กับตนเอง และเพิ่มรายได้ทางการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วย

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ บ้านเมืองงามใต้ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกกใน ช่วงที่มีทิวทัศน์ของขุนเขา แม่น้ำ และแก่งหินสวยงามมาก อยู่ห่างจากหล່อซาไปทางบ้านท่าตอน ประมาณ 20 กิโลเมตร ปัจจุบัน มีผู้ประกอบการทำธุรกิจเรือหางยาว เพื่อรับนักท่องเที่ยวไปยัง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อยู่เป็นประจำ

2. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้แก่

- บ้านสันติคีรี บนดอยแม่สลอง อ.แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเมื่อ เดินทางจากบ้านหล່อซา ผ่านสามแยกก๊วสะไต จะใช้ระยะทางเพียง 15 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางเพียง 25 นาทีเท่านั้น บ้านสันติคีรี เป็นที่ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับความเป็น ธรรมชาติของทิวทัศน์ ไร่ชา อากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี ชมวิถีชีวิตของชาวชาวเขา และชาวจีน ฮ่อ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากกองพล 93 จากไต้หวัน ได้พร้อมกัน

- บ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้าน หล່อซาไปทางตะวันตก 29 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางด้วยรถยนต์เพียง 35 นาที เป็นเมือง เล็ก ๆ ที่น่าสนใจด้วยเป็นจุดเริ่มต้นของการลงเรือหางยาวเพื่อชมทิวทัศน์ของแม่น้ำกกไปยังอำเภอ เมือง จังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ ยังมีวัดท่าตอน ซึ่งตั้งอยู่บนภูเขาสูง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถไป นมัสการพระพุทธรูปที่ทางวัดได้สร้างไว้บนยอดเขาแต่ละยอด พร้อมกับชมทิวทัศน์ของภูเขา ไร่ นา ตัวเมืองท่าตอน และแม่น้ำกก ได้อย่างสวยงาม

แหล่งท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมานี้ สามารถผนวกเข้ากับรายการนำเที่ยวเพื่อ การแวะชมบ้านหล່อซาได้ทั้งสิ้น ซึ่งชุมชนเองสามารถที่จะแนะนำบริษัทนำเที่ยว หรือนักท่องเที่ยว ได้ด้วยตนเอง และถ้าชุมชนมีศักยภาพเพียงพอ อาจจะจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อนำ นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นได้อีกด้วย

4.2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

1) สาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน

น้ำดื่ม น้ำใช้

น้ำดื่ม - ชาวบ้านอาศัยน้ำจากประปาภูเขา แล้วนำมาต้ม เพื่อบริโภค สำหรับชาวบ้านส่วนหนึ่งซึ่งพอจะมีฐานะนั้น จะต้มน้ำบรรจุถังขนาด 10 ลิตร หรือขวดขนาด 1 ลิตร ซึ่งพวกเขาไปซื้อมาจากในอำเภอแม่จัน นอกจากนี้ การที่มีร้านขายของชำอยู่ในหมู่บ้านถึง 2 ร้าน ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสที่จะได้ต้มน้ำที่ผลิตขายเป็นขวดได้บ่อยครั้ง

น้ำใช้ - ใช้น้ำประปาภูเขา จากแท่งค้ำน้ำ (ที่ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้าน โดยมีการเดินท่อน้ำทั้งบนดินและใต้ดินไปตามบ้านทุกหลัง คุณภาพของน้ำมีสีน้ำตาลบ้างเล็กน้อย แต่ก็สะอาด เท่าที่ทราบจากการสัมภาษณ์ ยังไม่เคยมีปัญหาด้านโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากการใช้น้ำประปาภูเขา

ไฟฟ้า - บ้านหล่อชาวยังไม่มีไฟฟ้าใช้โดยการติดตั้งของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ในตอนกลางคืนชาวบ้านส่วนใหญ่จึงใช้เทียน ไฟฉาย หรือตะเกียงเพื่อส่องสว่างในบ้านของตน ไม่มีการติดตั้งเสาไฟแสงสว่างตามทางเดินภายในหมู่บ้าน แม้ในการประชุมชาวบ้านในทุกวันที่ 1 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. ณ อาคารศูนย์เด็กเล็กของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้แสงสว่างจากการจุดเทียนเล่มใหญ่ชนิดเดียวกับที่ใช้ถวายพระในช่วงเข้าพรรษา จากการสังเกตพบว่า มีการใช้เครื่องปั่นไฟบ้างเป็นบางครั้ง แต่ก็ยังเป็นเพียงเครื่องปั่นไฟขนาดเล็กที่ให้กระแสไฟเพียงพอกับการใช้เครื่องเสียง ไมโครโฟน และลำโพง เพื่อช่วยในด้านการสื่อสารระหว่างการประชุมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน มีชาวบ้านอยู่ 4 หลังคาเรือน ซึ่งร่วมกันจ่ายเงินจำนวน 5,000.- บาท (ห้าพันบาทถ้วน) เพื่อติดตั้งไฟฟ้าในบ้านของตน โดยการขอต่อสายมาจากบ้านสันติสุข มีการติดตั้งโดยแยกมิเตอร์ของแต่ละหลังคาเรือน เพื่อให้ง่ายและสะดวกในการคิดค่าไฟฟ้า ซึ่งได้ทราบว่า ค่าไฟฟ้าโดยเฉลี่ยประมาณ 400-600 บาท ต่อ 1 หลังคาเรือน

ที่จอดรถ - ที่จอดรถนั้นใช้พื้นที่ริมทางหลวงหมายเลข 1089 ทั้ง 2 ด้าน โดยได้ปรับพื้นที่ไว้อย่างง่าย ๆ ไม่ให้มีสิ่งของมาวางเป็นการขัดขวางความสะดวกในการจอดรถ และมีป้ายเขียนติดไว้ให้นักท่องเที่ยวและพนักงานขับรถของบริษัทนำเที่ยวได้ทราบ

ห้องน้ำสาธารณะ - ในหมู่บ้านมีห้องน้ำสาธารณะอยู่ระหว่างทางเดินจากศูนย์เด็กเล็กไปยังร้านขายของชำ และอาคารซึ่งเคยเป็นวัดจีน 2 ห้อง เป็นห้องน้ำขนาดเล็กที่สร้างแบบก่ออิฐถือปูน สร้างแบบลักษณะนั่งยอง ไม่ค่อยมีชาวบ้านไปใช้ และขาดการดูแลรักษา ด้านความสะดวก ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ห้องสุขาที่บ้านของตนเอง ซึ่งมักจะสร้างห้องน้ำแยกต่างหากจากตัวบ้าน โดยเป็นสุขาแบบนั่งยอง มีภาชนะใส่น้ำเพื่อทำความสะอาด และที่เก็บน้ำเพื่อใช้อาบน้ำอยู่ด้วย

ส่วนห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวนั้น ได้จัดสร้างขึ้นโดยเฉพาะบริเวณด้านหลังของบริเวณส่วนต้อนรับและร้านขายของที่ระลึก ด้านหน้าหมู่บ้าน โดยได้สร้างเป็นแบบยุโรป แยกห้องสุขาชาย ซึ่งมีโถปัสสาวะ 2 โถ อยู่ด้านใน ส่วนห้องสุขาหญิง ซึ่งเป็นสุขาแบบนั่งราบ ชักโครก จำนวน 2 ห้อง อยู่ด้านนอก ภายในห้องสุขาจะมีบริการกระดาษชำระ และถึง

สำหรับทั้งขยะเตรียมไว้ได้อย่างเรียบร้อย มีการจัดเวรดูแลทำความสะอาดทุกวัน และจะมีกฎแจกลือทุกวันเวลาประมาณ 17.00 น. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่างมีความพอใจในการบริการที่จัดเตรียมไว้ และความสะดวกของห้องสุขาเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ที่มาเยี่ยมเยือนหรือนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่า จะมีบริการห้องน้ำสาธารณะที่มีความสะอาดเรียบร้อยได้เช่นนี้ในบ้านของเขา

การสาธารณสุข - ก่อนถึงบ้านหล่อชาประมาณ 1 กิโลเมตร มีสำนักงานสาธารณสุขบ้านป่าตึง อ.แม่จัน จ. เชียงราย ตั้งอยู่ ซึ่งชาวบ้านสามารถจะไปขอรับการรักษาได้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสุขภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหล่อชา และหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งยังส่งผลดีทางอ้อมสู่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชาด้วย จากข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขบ้านป่าตึง (พ.ศ. 2544) ทราบว่า ชาวบ้านหล่อชามีบัตรสุขภาพ (สีทอง - 30บาท) จำนวน 306 คน และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 3 คน

ความปลอดภัย ด้านชีวิตและทรัพย์สิน - จากการสัมภาษณ์ได้ทราบว่า บ้านหล่อชาไม่เคยมีปัญหาอันเกิดจากความไม่ปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สิน อาจเป็นเพราะ ที่สามแยกกิโลเมตรที่ 30 ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหล่อชาเพียงประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของปั๊มน้ำมัน ซึ่งจะมียาเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ประจำการตลอด 24 ชั่วโมง และมักจะมีการตั้งด่านเพื่อตรวจตรายานพาหนะที่ผ่านไปมาอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ไม่มีปัญหาด้านโจรผู้ร้าย

นอกจากนี้ ด้วยสภาพของหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดี มีอัตราค้ายไม้ตรีที่ดีต่อกัน และส่วนใหญ่ไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีนัก จึงไม่ค่อยมีวัตถุสิ่งของที่มีค่าอยู่ในความครอบครองมากจนเป็นสาเหตุล่อใจให้เกิดการลักขโมยได้ ครั้งหนึ่งเคยมีปัญหาเกี่ยวกับการสูญหายของสินค้าบางรายการที่วางไว้ในร้านขายของที่ระลึก แต่ชาวบ้านได้ช่วยกันสังเกตสังเกต จนทราบว่าเป็นผู้ใด มีการแก้ไขและป้องกันจนผู้นั้นรู้ตัวเอง และขอย้ายออกไปจากหมู่บ้าน หลังจากนั้นมา ก็ไม่ปรากฏว่า มีการลักขโมยเกิดขึ้นอีกเลย

สำหรับนักท่องเที่ยว - การที่มีมัคคุเทศก์หมู่บ้านคอยต้อนรับและอำนวยความสะดวกตลอดการเยี่ยมชม นอกจากจะช่วยในด้านการบริการข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีความเป็นอยู่แล้ว ยังช่วยสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่นักท่องเที่ยวได้มากขึ้นอีกด้วย แต่สิ่งหนึ่งซึ่งอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยวได้ ก็คือ ทางเดินภายในหมู่บ้าน ทั้งในเส้นทางที่ผ่านจุดน่าสนใจต่างๆ และเส้นทางปกติที่ชาวบ้านใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากเป็นทางดิน อาจทำให้เกิดการลื่นล้มขึ้นได้โดยเฉพาะในช่วงเส้นทางลาดชันลงเขา จึงควร
ต้องเพิ่มความระมัดระวัง และหมั่นปรับปรุงเส้นทางไว้เสมอ

2) สาธารณูปโภค ขั้นสูง

ร้านขายของที่ระลึก - ที่บริเวณด้านหน้าของบ้านหล่อชา ใกล้กับบริเวณ
ต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นที่ตั้งของร้านขายสินค้าที่ระลึก โดยมุ่งเน้นการขายสินค้าที่เป็นผลผลิต
จากงานหัตถกรรมของชาวบ้านหล่อชา เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมของ
ชนเผ่า เพื่อป้องกันปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านจะแก่งแย่งกันเสนอขายสินค้าของตน
ต่อนักท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อเป็นการเพิ่มและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนบ้านหล่อชา อันเป็น
วัตถุประสงค์ที่สำคัญข้อหนึ่งของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม

สินค้าหัตถกรรมของชาวบ้านหล่อชาทุกชิ้นจะมีวางขายที่ร้านนี้เพียงแห่ง
เดียวเท่านั้น มีทั้งผ้าปักที่ทำเป็นสายมัดข้อมือแบบอาข่า เข็มขัด กระเป๋าย่าม กระเป๋าใส่เศษ
สตางค์ หรือใส่ดินสอปากกา ผ้าที่ทอจากกึ่งพื้นเมืองของหมู่บ้าน ผ้าปัก และเสื้อปัก/ตกแต่งแบบ
อาข่า เป็นต้น คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านหล่อชาจะเป็น
ผู้กำหนดราคาสินค้าทั้งหมด แต่เนื่องจากในปัจจุบันนี้ สินค้าที่เป็นผลผลิตของบ้านหล่อชายังไม่
มีความหลากหลายในด้านรูปแบบ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐาน ทั้งยังผลิต
ได้ในจำนวนจำกัด สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงรายได้เสนอให้นำสินค้าที่ระลึก
จากร้านของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งเป็นธุรกิจในเครือของสมาคมฯ มาเสริมเพื่อเป็นทางเลือกให้นัก
ท่องเที่ยวมากขึ้น ในการนี้ โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านหล่อชา จะได้รับค่าตอบแทน
(Commission) ร้อยละ 20 จากรายได้การขายสินค้าของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และได้รับส่วนแบ่ง
ร้อยละ 10 จากยอดขายสินค้าที่เป็นงานหัตถกรรมของชาวบ้านหล่อชา

เนื่องจาก โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา ได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวโดยใช้ระยะเวลาสั้น โดยเฉลี่ยเพียง 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ปัจจุบัน จึงยังไม่มี
บริการด้านร้านอาหาร ซึ่งหากนักท่องเที่ยวมีความประสงค์จะดื่มเครื่องดื่มหรือทานของขบเคี้ยว
สามารถหาซื้อได้จากร้านขายของชำซึ่งมีอยู่ 2 แห่งในหมู่บ้าน ส่วนการบริการที่พัก และศูนย์
บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว นั้น ยังไม่มีบริการ เนื่องจาก ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการ
บุคลากร และทักษะด้านภาษาของชุมชน

4.2.3 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

1) ด้านกายภาพ

เส้นทางและสภาพถนน

บ้านหล่อชา ตั้งอยู่ระหว่างกิโลเมตรที่ 33 ทางด้านซ้ายมือ บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1089 (จากอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ถึง บ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่) หรือ กิโลเมตรที่ 29 ทางด้านขวามือ บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1089 เช่นเดียวกัน (ถ้าเดินทางจากบ้านท่าตอน มายังอำเภอแม่จัน) หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างจากสามแยกก๊วสะไต้ ประมาณ 1 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากดอยแม่สลอง 14 กิโลเมตร ถนนสายนี้เป็นถนนลาดยางเรียบตลอดเส้นทาง มี 2 ช่องจราจร สามารถเดินทางได้ในทุกฤดูกาล

ลักษณะของถนนในหมู่บ้าน - เป็นถนนดินทั้งหมด ไม่มีถนนลาดยางภายในหมู่บ้านเลย รถยนต์ของชาวบ้านซึ่งมีเพียง 3 คัน สามารถแล่นบนถนนสายหลักที่มีความกว้างประมาณ 4 เมตร เข้าไปในหมู่บ้านได้ถึงบริเวณลานหน้าศูนย์เด็กเล็กเท่านั้น ส่วนรถมอเตอร์ไซด์สามารถเข้าไปถึงหมู่บ้านด้านในได้

สำหรับเส้นทางที่กำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านนั้น ได้ปรับทางเดินให้สูงขึ้น เพื่อลดความลาดชันในบางช่วง ได้มีการทำบันได มีไม้ไผ่กั้นเป็นแนวขอบขั้นบันได และโรยด้วยก้อนกรวดป้องกันความสกปรก และความลื่นถ้าต้องเดินเหยียบลงไปบนพื้นดินโดยตรง

การขนส่ง ในปัจจุบันมีบริการการขนส่ง คือ

รถสองแถว (สีเขียว) แม่จัน – สามแยกก๊วสะไต้ มีบริการทุก 30 นาที เริ่มตั้งแต่ 07.00 น. – 17.00 น. ค่าบริการคนละ 25.- บาท ซึ่งสามารถจะให้บริการส่งถึงบ้านหล่อชาได้ โดยอาจขอค่าโดยสารเพิ่มอีกคนละ 5.- บาท

รถสองแถว (สีเหลือง) บริการเป็นประจำทุก 30 นาที จากบ้านท่าตอน ถึง สามแยกก๊วสะไต้ โดยเริ่มตั้งแต่ 07.00 – 17.00 น. ค่าบริการคนละ 25.- บาท

รถโดยสารประจำทาง แบบธรรมดา-พัดลม บรรจุผู้โดยสารเต็มที่ 60 ที่นั่ง ในเส้นทางอำเภอเมืองเชียงราย – อำเภอฝาง ออกเดินทางทุกวัน วันละเพียง 1 เที่ยว เวลา 08.00 น. และขากลับจากอำเภอฝาง – อำเภอเมืองเชียงราย โดยออกเดินทางจากอำเภอฝางในเวลา 14.00 น. อัตราค่าโดยสารคนละ 49.- บาท ต่อเที่ยว ทั้งนี้ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 2.30 ชั่วโมง ต่อเที่ยว

ป้ายสื่อความ - ก่อนถึงหมู่บ้านหล่อชาประมาณ 500 มีป้ายที่เขียนว่า “บ้านอี้อหล่อชา” เป็นภาษาไทย ติดตั้งอยู่ริมถนน ทั้งด้านที่มาจากสามแยกก๊วสะโต และด้านที่มาจากบ้านท่าดอน

2) ด้านข้อมูล ข่าวสาร

โทรศัพท์ - พื้นที่บริเวณบ้านหล่อชา ไม่สามารถติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ได้ เนื่องจากไม่มีการติดตั้งตู้สายโทรศัพท์ แต่ ที่บ้านสันติสุข ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหล่อชาไปทางตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 2 ตู้ ซึ่งชาวบ้านสามารถไปใช้บริการได้โดยการหยอดเหรียญ ส่วนโทรศัพท์มือถือทุกกระบวนนั้น ไม่สามารถใช้งานได้ทั้งที่บ้านหล่อชา และบ้านสันติสุข เนื่องจากไม่มีสัญญาณ

โทรทัศน์ - ในชุมชนบ้านหล่อชา ชาวบ้านมักจะมาชุมนุมกันที่ร้านขายของชำของผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน เพื่อชมโทรทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่ ชาวบ้านที่เป็นเด็ก และแม่บ้านมักจะชมรายการละคร หรือรายการบันเทิงต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงข่าวโดยเฉพาะช่วงค่ำ ผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน มักจะชมรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ซึ่งก็พอจะให้ได้รับข่าวสารที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ได้ นอกจากนี้ อีก 3 ครัวเรือน ซึ่งได้ติดตั้งไฟฟ้าโดยการขอต่อสายมาจากบ้านสันติสุขนั้น จะชมโทรทัศน์เฉพาะในครัวเรือนของตน จึงนับได้ว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่ช่วยให้ชาวบ้านหล่อชารับทราบข่าวสารบ้านเมืองได้สะดวกและรวดเร็วที่สุดในปัจจุบัน

4.3 ความพร้อมของชุมชน การดำเนินงาน และการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา ในปัจจุบัน

4.3.1 ความพร้อมของชุมชน

1) ความรู้ ความเข้าใจของชุมชนในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม และจากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านหล่อชาให้ความสนใจในเรื่องการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในระดับดี ขณะนี้ พวกเขามักจะเรียกหมู่บ้านของตนว่า “หมู่บ้านทัวร์” และพบว่า ชาวบ้านมักจะใช้คำว่า “ทัวร์” มากกว่าคำว่า “ท่องเที่ยว” ความเข้าใจในปัจจุบันของชุมชนซึ่งได้ดำเนินงานนี้มายังไม่ครบปี ไม่ได้เข้าใจนิยามของการท่องเที่ยวว่าคืออะไร แต่ชาวบ้านเข้าใจว่า เขาจะต้องทำอย่างไรกับผู้ที่มาเยี่ยมชมและนักท่องเที่ยวซึ่งมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา เข้าใจว่า การที่มีผู้สนใจมาชมหมู่บ้านก็เพราะความเป็นชาวเขาเผ่าอาข่าที่ยังอาศัยอยู่ในบ้านเรือนแบบดั้งเดิม ยังคงมีวัฒนธรรมของการแต่งกาย วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษที่แสดงออกมาในรูปของประเพณี

และสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน และทั้งหมดนี้คือสิ่งที่นำมาซึ่งรายได้ให้แก่สมาชิกที่สมัครทำงานในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งชาวบ้านทุกหลังคาเรือนซึ่งจะมีส่วนได้รายได้จากเงินปันผลที่จะมีการแบ่งให้เท่า ๆ กันเมื่อดำเนินงานครบ 1 ปี

ความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่คณะกรรมการโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการในช่วงแรกของการดำเนินงาน เมื่อกลางปี พ.ศ. 2544 ได้รับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว การบริการแก่นักท่องเที่ยวในฐานะเจ้าของบ้าน การเตรียมพื้นที่และชุมชนอย่างไรเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการได้ไปชมหมู่บ้านชาวเขาเผ่าในที่อื่น ๆ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเช่นกัน และได้มีการกลับมาถ่ายทอดในลักษณะเล่าสู่กันฟังกับชาวบ้านในชุมชน ประกอบกับชาวบ้านได้รับความรู้มากขึ้น และมีความเข้าใจมากขึ้นจากการปฏิบัติงานจริงกับนักท่องเที่ยว เนื่องจาก โครงการได้เริ่มเปิดตัวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นช่วงฤดูท่องเที่ยวพอดี

การได้ร่วมกันทำงานแบบลองผิดลองถูก มีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ ร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหามา ร่วมมือจากชุมชนและโดยเฉพาะสมาชิกในโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างค่อยเป็นค่อยไป และทันทั่วทั้ง ก่อนที่จะบานปลายเป็นเรื่องใหญ่ ความรู้ ความเข้าใจในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงค่อย ๆ สะสมในชุมชนที่เล็กละน้อย การดำเนินงานจึงเป็นไปได้ค่อนข้างจะราบรื่น แต่ในช่วงหลังซึ่งเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกที่ร่วมในโครงการฯ ไปบ้าง และมีการรับสมาชิกใหม่เข้ามา บางคนไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านในช่วงแรกของการดำเนินงาน และปฏิบัติงานทันทีโดยมิได้รับการอบรมใด ๆ นอกจากการบอกเล่าถึงงานในหน้าที่ความรับผิดชอบที่สมาชิกใหม่จะได้รับ ทำให้มีปัญหาในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการปฏิบัติงาน และการต้อนรับนักท่องเที่ยวอยู่บ้าง ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การดูงาน ตลอดจนการอบรมเพิ่มเติมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นในการจะช่วยพัฒนาสมาชิกของโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และเพื่อความยั่งยืนของการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในอนาคต

2) ความตระหนัก จิตสำนึกในคุณค่าทรัพยากร และ วัฒนธรรมของชุมชน

จากการสังเกต สัมภาษณ์ และความคิดเห็นบางส่วนจากการสนทนากลุ่ม

พบว่า ความตระหนักและการปรับตัวที่เห็นได้ชัด คือ การจัดการสภาพพื้นที่ภายในหมู่บ้าน ที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก ผู้หญิงให้ความสนใจกับการปักผ้ามากขึ้น รวมทั้งเยาวชนหลายคนที่ไม่ได้สนใจเรื่องการปักผ้ามาก่อน มีการยอมรับในเรื่องการแต่งกายชุดประจำเผ่ามากขึ้นกว่าเดิมจากเยาวชนโดยเฉพาะที่เป็นหญิง ต่างจากก่อนเริ่มโครงการ ฯ ที่มีเพียงหญิงวัยกลางคนหรือหญิงที่เป็นแม่บ้านเท่านั้นที่แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า การสร้างความสำคัญให้นักท่องเที่ยวด้วยการเดินตามและขอเงินของผู้ใหญ่และเด็ก ๆ อย่างที่เคยปรากฏในอดีตหมดไป ชาวบ้านมีศักดิ์ศรีมากขึ้นและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของตนเองดีกว่าเดิม ผู้เฒ่าผู้แก่ดีใจที่เยาวชนและชุมชนเริ่มมีความตระหนักและจิตสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมมากขึ้นกว่าเดิม และยินดีที่จะช่วยสร้างจิตสำนึก พร้อมกับถ่ายทอดเรื่องราวพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ของเผ่าให้เยาวชนรุ่นหลัง จากการพูดคุยกับประธานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านหล่อชา ซึ่งแม้ว่าจะนับถือศาสนาคริสต์ แต่ก็ได้ยืนยันว่า จะต้องพยายามส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็ก ๆ รุ่นหลังได้สืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าอาข่าต่อไป

ปัจจุบัน ไม่มีกฎเกณฑ์อย่างจริงจังของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้านที่มีจุดเด่นด้วยความดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างจริงจัง จึงมีการละเลยด้านการปฏิบัติอยู่บ้างในบางครอบครัว การสร้างกฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนน่าจะได้รับการยอมรับและนำสู่การปฏิบัติที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะหากสภาพของหมู่บ้าน เปลี่ยนแปลงไปจนเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าอาข่าสูญหาย ย่อมเท่ากับจะทำให้ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวสูญสลายไปด้วย ชุมชนควรจะต้องมีความตระหนัก มีจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรด้านกายภาพ และวัฒนธรรม ทั้งปรับตัวให้มีความสมดุลในการดำเนินชีวิตประจำวันที่จะต้องผสมผสานกับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและต่อตนเองให้มากที่สุด และผลจากการนี้ ย่อมนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน และโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในอนาคต

4.3.2 ความเป็นมาและการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่บ้านหล่อชา

การที่ชุมชนบ้านหล่อชามีความพร้อมในด้านการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยชุมชนมีส่วนร่วม มาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 โดยที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ ได้เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตในรูปแบบบูรณาการ ครอบคลุมในเรื่องการพัฒนาอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ สุขภาพอนามัยของคนในชุมชน พัฒนาแหล่งน้ำดื่มมาใช้ การวางแผนครอบครัว

โดยเฉพาะการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน กองทุนประกอบอาชีพ (ธนาคารหมู่บ้าน) ซึ่งนับเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และพัฒนาทักษะความสามารถในการจัดการ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ไปคอยดูแล ประสานงาน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2542 ชมรมพาด้า ประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) ได้ติดต่อขอความคิดเห็นและความร่วมมือสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ให้เป็นคนกลางเพื่อสนับสนุนด้านการจัดการ และการประสานงาน ระหว่างชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว เพื่อนำเสนอรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ร่วมมือกันในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย และเพื่อให้ชุมชนในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวของไทยได้รับผลประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยวโดยตรง พร้อมมีโอกาที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าให้คงอยู่ต่อไปด้วยความเข้าใจและความช่วยเหลือของนักท่องเที่ยวที่มีความตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมนั้นๆ ภายหลังจากที่ได้มีการสำรวจศักยภาพ ความพร้อมและความเหมาะสมของหมู่บ้านหลายแห่ง บ้านหล่อชา หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่า ต.แม่ยาว อ.เมืองเชียงราย ซึ่งมีความพร้อมของชุมชนจากการที่ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย และเป็นหมู่บ้านที่มีสิ่งดึงดูดใจในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชนเผ่าอาข่า ตลอดจนสภาพ สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวอยู่อย่างสม่ำเสมอมาแต่เดิม จึงได้รับเลือกเพื่อเป็นหมู่บ้านนำร่องเพื่อการนี้

ผลจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนบ้านหล่อชาได้ดำเนินการมาตลอดเวลาประมาณ 7 ปีกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย มีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีรากฐานที่มั่นคงในด้านการจัดการอยู่พอสมควร ดังนั้น ด้วยความศรัทธา ความเข้าใจ ความร่วมมือร่วมใจ และความสมัครใจของชุมชนบ้านหล่อชา ซึ่งเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาวอาข่าของตน “โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา” จึงได้รับการจัดตั้งขึ้น ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2543 ด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสนอแนวคิดและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่ยั่งยืน โดยสมาชิกทุกคนของชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

2. เพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน มาพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงส่งเสริมช่วยเหลือสมาชิกผู้ด้อยโอกาสของชุมชนในรูปแบบของกองทุนการศึกษา กองทุนช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ กองทุนช่วยเหลือครอบครัวยากจน รวมไปถึงกองทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมเป็นรูปธรรมครบถ้วน ทั้งในด้านผลผลิต (Product) การตลาด (Marketing) การจัดการ (Management) และ ผู้รับบริการ/นักท่องเที่ยว (Tourist)

4.3.3 การจัดการโครงสร้างขององค์กร ของโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา เป็นกระบวนการผลิต กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการแบบง่าย ๆ ของ "ธุรกิจชุมชน" ซึ่งอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 4.1)

1. ส่วนภาคราชการ ทั้งสำนักงานจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย และนายอำเภอแม่จัน เป็นที่ปรึกษา ในขั้นของการเตรียมการจัดการ

2. เริ่มจาก "ธนาคารหมู่บ้าน" ที่ดำเนินการอยู่แล้วในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็น "ธุรกิจชุมชน" ที่ง่ายที่สุด ไม่มีกระบวนการผลิต เพราะเป็นการออมเงิน และปล่อยกู้ เพื่อให้ได้ผลประโยชน์เป็นดอกเบี้ยกลับมาเท่านั้น นับได้ว่า ธนาคารหมู่บ้านเป็นที่ทดสอบความสามารถของกรรมการ เป็นศูนย์รวมของการสร้างความสามัคคี การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างรายได้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. เมื่อชุมชนมีความพร้อม สามารถจัดเป็นประชาคมได้ ชุมชนจะร่วมตัดสินใจพิจารณาเลือกในกระทำการสิ่งที่ไม่ขัดกับวัฒนธรรมและประเพณีชาวเขาเผ่าอาข่าของตนเอง และพัฒนาสิ่งนี้ให้เป็นจุดขาย นำรายได้เข้าสู่หมู่บ้าน โดยที่ทุกคนจะได้ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน การทำเช่นนี้จะเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนตระหนักถึงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของตน ไป "รื้อฟื้น" กลับมา เท่ากับเป็น "การพัฒนาแบบล่อเกวียนหมุนกลับ" คือ เมื่อได้รายได้จากการที่นักท่องเที่ยวซึ่งมาเที่ยวชมหมู่บ้าน สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว รายได้ที่ได้รับนั้นก็กลับไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่า ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีของตนเองที่มีมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งสิ่งนี้ คือ การผลิต และ การจัดการ ที่จะต้องเป็นแบบองค์รวม เจ้าหน้าที่ซึ่งเข้าไปเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงของชุมชน จะต้องมีความชำนาญในเรื่อง

กระบวนการพัฒนาชุมชน ต้องทำงานอย่างนักพัฒนา คือ จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา จะหยุดนิ่งไม่ได้

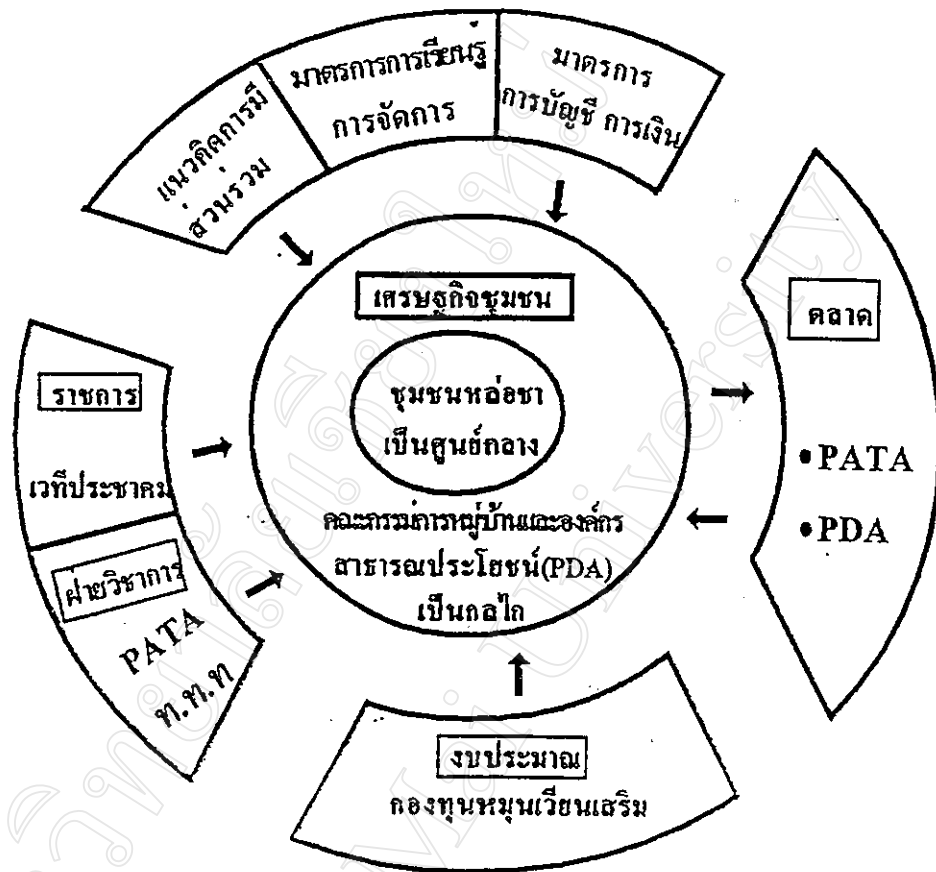
4. มาตรการการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วม ต้องใช้เวลาในการพัฒนาคน ซึ่งไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ผู้นำชุมชน และ การศึกษา ที่เป็นการเรียนรู้แบบเปรียบเทียบ เช่น การได้ไปทัศนศึกษาดูงานนอกหมู่บ้าน เพื่อพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนต่อไป

5. ด้านการตลาดนั้น ชมรมพาด้า ประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) และสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) เป็นผู้สนับสนุนในด้านการส่งเสริมการตลาด โดยใช้สมาชิกของทั้งสององค์กร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว เป็นช่องทางในการจัดจำหน่าย และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย (PDA-เชียงราย) เป็นพี่เลี้ยงในกระบวนการพัฒนา ทั้งคน และองค์กร ให้มีทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อศักยภาพที่ยั่งยืนของโครงการ

6. งบประมาณในการลงทุน สมาคมฯ ให้ยืมโดยปลอดดอกเบี้ย เพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ลงทุนขั้นต้นเพื่อการปรับปรุง พัฒนาพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับชาวบ้าน

7. ส่วนภาคราชการ ทั้งสำนักงานจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย และนายอำเภอแม่จัน จะเป็นทีปรึกษา ในขั้นของการเตรียมการจัดการ

8. ฝ่ายวิชาการ โดยได้ข้อมูลที่ทันเหตุการณ์ของการท่องเที่ยวทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ จาก PATA การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 2 และการฝึกอบรมจากสถาบันราชภัฏเชียงราย

ภาพที่ 4.1 แสดงโครงสร้างรวมในการดำเนินงาน
โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านห่อชา
ที่มา : สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน - เชียงราย

จากแนวคิดของการดำเนินงานข้างต้น โครงสร้างองค์กรซึ่งสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ได้จัดทำขึ้นเพื่อการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านห่อชา จึงประกอบด้วย :

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาที่ดี ประกอบด้วย
 - สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (PATA)
 - สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA)
 - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 2
- 2) ที่ปรึกษาฝ่ายต่างๆ ทางภาครัฐ ประกอบด้วย
 - สำนักงานจังหวัดเชียงราย
 - ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเชียงราย

- ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

3) ที่ปรึกษาและประสานงานโครงการฯ ได้แก่

สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ซึ่งได้แบ่งงานเป็น 4 กลุ่ม คือ

- ฝ่ายวางแผนและบริหารโครงการ
- ฝ่ายวิชาการและข้อมูล
- ฝ่ายงบประมาณการดำเนินงานและการเงิน
- ฝ่ายส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์

4) การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการฯ

เพื่อให้การบริหารจัดการโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา เป็นไปอย่างมีรูปธรรมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ที่ประชุมซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านหล่อชาทั้งหมู่บ้านได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านชุดปัจจุบันทั้งหมด ให้เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา อีกตำแหน่งหนึ่ง โดยมีประธานธนาคารหมู่บ้านหล่อชา เป็นประธานบริหารโครงการฯ (คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านชุดนี้ มีจำนวน 8 คนเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและสื่อภาษาไทยได้ดีที่สุดของหมู่บ้านและได้ดำเนินการจัดการธนาคารหมู่บ้านด้วยดีมานานกว่า 4 ปี)

พร้อมกันนี้ ที่ประชุมได้มีมติว่า ในอนาคต เมื่อการดำเนินงานเป็นรูปเป็นร่าง และประสบผลสำเร็จไปได้ระยะหนึ่ง จะจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นใหม่อีกชุดหนึ่ง ให้แยกออกจากคณะกรรมการบริหารธนาคารหมู่บ้าน เพื่อให้มีความเป็นเอกเทศและประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

5) การมีส่วนร่วมของชุมชน กรรมการ และสมาชิกในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คณะกรรมการบริหารโครงการจัดการประชุมชาวบ้านเพื่อระดมความคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินงาน โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ

- เริ่มจากการพิจารณารับสมัครที่สนใจจะเข้าร่วมปฏิบัติงานโครงการ ซึ่งที่ประชุมมีมติให้สิทธิการสมัครเป็นสมาชิก ครอบคลุมละ 1 คน เพื่อผลในการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง

- ร่วมกันรวบรวมทรัพยากร หรือ “ของดี” ของหมู่บ้าน ซึ่งได้พิจารณาแล้วว่าสามารถจะนำมาเป็นจุดขายแก่ผู้มาเยือน และเป็นส่วนช่วยให้เกิดการรณรงค์ด้านจิตสำนึกของชาวบ้านในการร่วมสืบสานวัฒนธรรมชนเผ่าที่ดำรงได้ต่อไป โดยนำเสนอในลักษณะแผนภาพเพื่อให้ง่ายในการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับทรัพยากรแต่ละชนิด ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน ตลอดจนความสวยงามของทิวทัศน์บริเวณหมู่บ้าน

- ร่วมกันพิจารณากำหนดเส้นทาง และจุดแสดงกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินเยี่ยมชม เช่น ประตุมุ่บ้าน ซึ่งเข้าประจำหมู่บ้าน การตีเหล็ก การทอผ้า การดำข้าวด้วยครกกระเดื่อง เป็นต้น โดยคำนึงระยะทางความห่างที่เหมาะสมของแต่ละจุด จำนวนของนักท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน โดยสรุปให้เส้นทางเพื่อเยี่ยมชมหมู่บ้านมีระยะทาง 1.2 กิโลเมตร

- สมาชิกของหมู่บ้านทุกคน รวมถึงเยาวชนร่วมกันปรับและพัฒนาพื้นที่ภายในหมู่บ้าน ตามเส้นทางและจุดน่าสนใจต่าง ๆ รวมทั้ง ร่วมกันดำเนินการจัดสร้างและตกแต่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแก่การบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่จอดรถ สถานที่ซื้อบัตรเข้าชมหมู่บ้าน สถานที่ฟังการบรรยายสรุปสำหรับนักท่องเที่ยว จุดบริการห้องน้ำ จุดแสดงกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว และบริเวณร้านสินค้าที่ระลึก

- สมาชิกและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ทุกคน ยินดีจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าอาข่า ตลอดเวลาของการทำงานเพื่อต้อนรับและบริการนักท่องเที่ยว

4.3.4 การจัดการด้านบุคลากร

1) การแบ่งฝ่ายการทำงาน

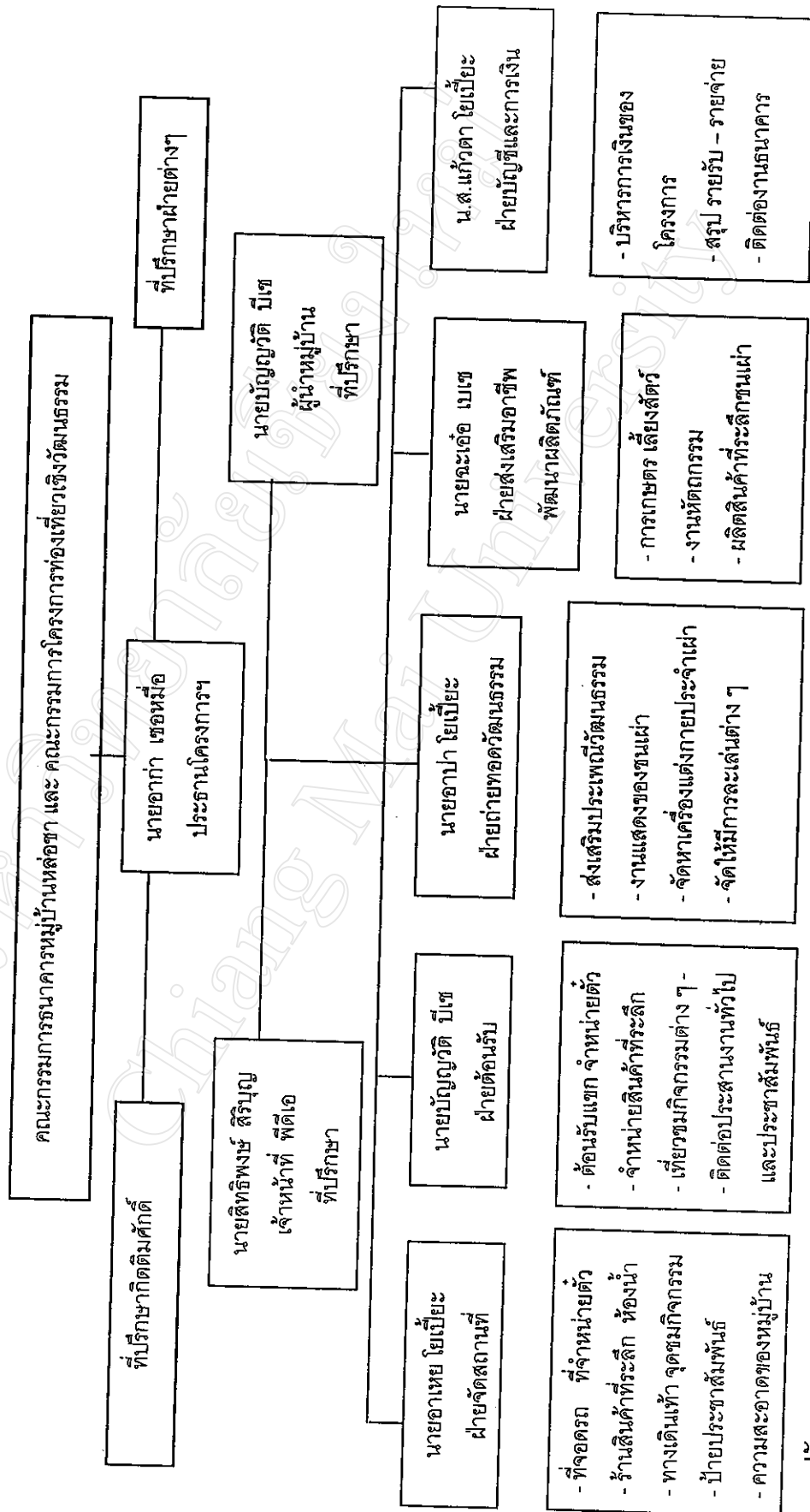
เพื่อให้การดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา เป็นไปอย่างมีรูปธรรมชัดเจน สมาชิกทุกคนได้ทราบถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ซ้ำซ้อน ก้าวก้าวกัน อันอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในหมู่สมาชิก คณะกรรมการบริหารโครงการฯ จึงได้จัดโครงสร้างองค์กร แบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่าง จัดสมาชิกที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ บรรจุในตำแหน่งต่าง ๆ ตามความถนัดและความเหมาะสม และกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายไว้ดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ 4.3)

1. ฝ่ายจัดสถานที่ มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล ดังนี้

1.1 ที่จอดรถ

- 1.2 จุดจำหน่ายบัตรเข้าชมหมู่บ้าน
- 1.3 ร้านจำหน่ายของที่ระลึก
- 1.4 ทางเดินเท้า
- 1.5 ห้องน้ำ
- 1.6 กำหนดและดูแลรักษาสภาพของจุดชมกิจกรรมต่างๆ
- 1.7 ป้ายประชาสัมพันธ์
- 1.8 ความสะอาดของหมู่บ้าน
2. ฝ่ายต้อนรับและบริการทั่วไป มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้
 - 2.1 ต้อนรับนักท่องเที่ยว
 - 2.2 จำหน่ายบัตรชมกิจกรรม
 - 2.3 จำหน่ายสินค้าของที่ระลึกขนเผ่า
 - 2.4 นำเที่ยวชมกิจกรรมต่างๆ
 - 2.5 ติดต่อประสานงานทั่วไป
 - 2.6 ประชาสัมพันธ์
3. ฝ่ายถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ
 - 3.1 ส่งเสริมประเพณี/วัฒนธรรม
 - 3.2 งานแสดง
 - 3.3 จัดหาเครื่องแต่งกายชุดประจำเผ่าอาข่า และ
 - 3.4 จัดให้มีการละเล่นต่างๆ เช่น ลูกข่าง สามล้อ ขาม้า สะบ้า เป็นต้น
4. ฝ่ายส่งเสริมอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ
 - 4.1 การเกษตร
 - 4.2 การเลี้ยงสัตว์
 - 4.3 งานหัตถกรรม เช่น ปักผ้า – ทอผ้า จักสานไม้ไผ่ ตีเหล็ก ทำหมวก ทำเครื่องเงิน เป็นต้น
 - 4.4 ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกขนเผ่า
5. ฝ่ายบัญชีและการเงิน มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ
 - 5.1 บริหารการเงินของโครงการ
 - 5.2 สรุปงบประมาณรายรับ – รายจ่าย
 - 5.3 ติดต่องานธนาคาร

ภาพที่ 4.2 แสดงโครงสร้างองค์กรของคณะกรรมการโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา

ที่มา : ปรับจากคณะกรรมการบริหารโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย

2) การพัฒนาบุคลากร การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้เบื้องต้น ได้มุ่งเน้นไปที่การอบรมให้ความรู้ เรื่องการท่องเที่ยว และการบริการ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สมาชิก และนำมาเผยแพร่ให้แก่ชุมชน ในหมู่บ้านได้ คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา ร่วมกับสมาคม พัฒนาประชากรและชุมชน - เชียงราย ได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ คือ

- จัดอบรมคณะกรรมการทั้งหมด โดยเฉพาะกับชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เป็น สัมครเป็นสมาชิกของโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในช่วงแรก ๆ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2544 อบรม ทั้งในลักษณะบรรยาย เล่าประสบการณ์ให้ฟังด้วยภาษาและคำพูดที่สามารถเข้าใจได้ง่าย นำไป ศึกษาดูงานยังหมู่บ้านชาวเขาอื่น ๆ ที่มีการรวมตัวกันเพื่อทำโครงการท่องเที่ยวในลักษณะคล้าย ๆ กัน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวโดยตรงแล้วก็ตาม

- จัดอบรมเรื่องพื้นฐานของการท่องเที่ยวและการบริการ แก่เยาวชน ซึ่ง สนใจจะต้อนรับนักท่องเที่ยวในฐานะมัคคุเทศก์ของหมู่บ้าน และต้องทำงานประสานกับมัคคุเทศก์ ของบริษัทนำเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวมาชมหมู่บ้าน เพื่อควบคุมเส้นทาง ดูแลความสะดวก และ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวตลอดการเดินทางชมภายในหมู่บ้าน ซึ่งการฝึกอบรมจะมีทั้งใน ลักษณะของ On-the-job-training เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในการบริการอีกด้วย

- นำคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนไปเข้ารับการอบรม และ ทักษะศึกษาตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจัดโดยโครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP) ณ สถาบันราชภัฏเชียงราย

- อบรมด้านการเงิน และการบัญชี อย่างง่าย ๆ และแนะนำการใช้ เอกสารแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับการดำเนินงานของบ้านหล่อชา จาก เจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัยในเครือข่ายสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย

- อบรมหลักสูตร "เจ้าบ้านที่ดี...มีหัวใจไทย" จัดโดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เดือนมิถุนายน 2545 ณ จังหวัดเชียงราย

3) การจัดกำลังคน เพื่อให้การบริการนักท่องเที่ยว

ในการปฏิบัติงานในแต่ละวันตามโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม นั้น สมาชิกที่มาลงชื่อสมัครทำงานในปัจจุบัน 37 คน โดยมีกฎว่า 1 ครอบครัวจะเป็นสมาชิกของโครงการนี้ได้เพียง 1 คนเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการกระจายรายได้ ให้ทั่วถึงกันทั้งชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

- สมาชิกจะเข้าเวรปฏิบัติงานวันละ 8 คน (โดยในช่วงแรกของการ ดำเนินงาน คือช่วงทดลองงานเดือนตุลาคม 2544 และช่วงที่เริ่มการจำหน่ายบัตรเข้าชม เดือน

พฤศจิกายน 2544 ได้ให้มีสมาชิกเข้าเวรปฏิบัติงานวันละ 15 คน แต่เนื่องจากค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับรายได้ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2544 เป็นต้นมา จึงลดสมาชิกในการปฏิบัติงานแต่ละวันลง เหลือเพียงวันละ 8 คน ซึ่งจำนวนนี้อาจมีการปรับเพิ่มขึ้นได้เมื่อถึงช่วงฤดูท่องเที่ยว ปลายปี พ.ศ. 2545)

- สมาชิกจะไปลงชื่อเลือกประเภทของกิจกรรมที่ตนมีความสามารถ มีความถนัด และพอใจ กับประธานโครงการฯ รวมทั้งจะแจ้งวันที่ตนเองสามารถมาปฏิบัติงานได้ด้วย โดยทุก 5 วัน ประธานโครงการฯ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดว่า ใครจะได้รับเวรปฏิบัติงานในวันแต่ละช่วง ยกเว้น สมาชิกที่รับหน้าที่ในการดูแลด้านการเงินและบัญชีจะต้องมาปฏิบัติงานทุกวัน โดยมีวันหยุดสัปดาห์ละ 1 วัน

- สมาชิกอีก 7 คน แต่ละคน จะปฏิบัติงานคนละ 5 วัน จึงได้หยุดพักและเปลี่ยนให้สมาชิกคนอื่น ๆ มารับหน้าที่แทน ทั้งนี้ ถ้าผู้ใดที่ลงชื่อและกำหนดวันทำงานไว้แล้ว และประสงค์จะเปลี่ยนแปลง หรือ สลับวันทำงานกับผู้ใด สามารถทำได้ และแจ้งให้ประธานทราบล่วงหน้า

- ในสมาชิก 8 คน ที่รับเวรปฏิบัติงานนั้น จะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบการเก็บเงินและบัญชี (ปฏิบัติงานสัปดาห์ละ 6 วัน)	1 คน
2. มัคคุเทศก์หมู่บ้าน	1 คน
3. จำหน่ายบัตรเข้าชมหมู่บ้าน และจำหน่าย/ดูแลร้านขายสินค้าที่ระลึก	1 คน
4. ช่างตีเหล็ก	1 คน
5. ทอผ้า	1 คน
6. เต้นรำและเล่นดนตรีต้อนรับ	3 คน

4.3.5 การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว

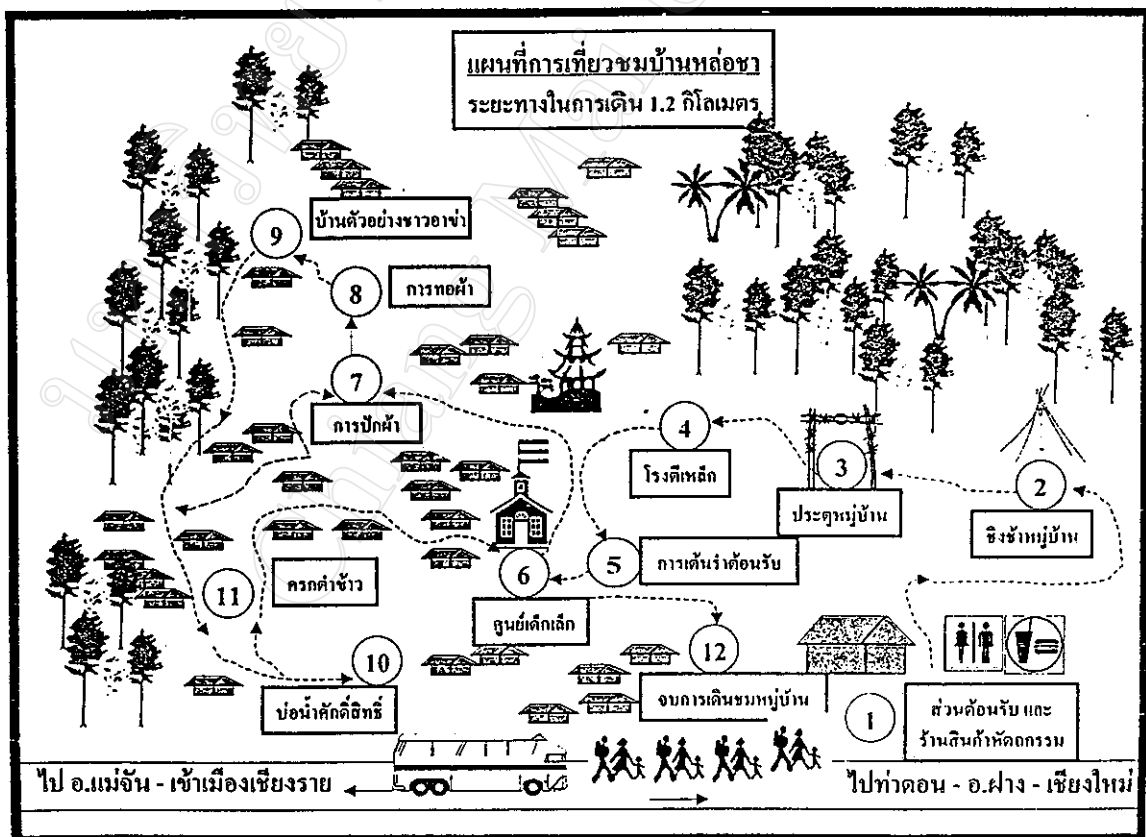
คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนทั้งหมด ในฐานะเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ ได้ร่วมกันพิจารณารูปแบบของกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมหมู่บ้าน ที่ประชุมมติให้จัดรูปแบบ "การเดินทางชมรอบบริเวณหมู่บ้าน" โดยใช้เส้นทางเดินที่ชาวบ้านใช้กันอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งการเดินขึ้นเขา และเดินลงเขา รวมระยะทางทั้งสิ้น 1.2 กิโลเมตร โดยกำหนดจุดแสดงกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวเขา

เผ่าอาข่า และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของหมู่บ้านหล่อชา ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดเส้นทางที่ใช้เดินได้ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางรอบหมู่บ้าน ระยะทาง 1.2 กิโลเมตร และ เส้นทางเดินระยะสั้น (ทางลัด) เพียงประมาณ 500 เมตร สำหรับผู้ที่เดินลงเขาไม่ค่อยสะดวก หรือมีเวลาในการเที่ยวชมจำกัด การเดินเที่ยวชมรอบหมู่บ้านใช้เวลาประมาณ 30 – 60 นาที ขึ้นอยู่กับความสนใจของนักท่องเที่ยว

มัคคุเทศก์ของหมู่บ้านจะเป็นผู้ดูแลให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งที่เดินทางมาโดยอิสระ (F.I.T.) และที่เดินทางมาพร้อมกับมัคคุเทศก์ของบริษัทนำเที่ยวทั้งที่เป็นคณะใหญ่และกลุ่มย่อย ในกรณีที่มัคคุเทศก์เที่ยวกลุ่มใหญ่มาเที่ยวชมหมู่บ้านพร้อมกัน ได้จัดธงสีต่าง ๆ ไว้เพื่อให้มัคคุเทศก์ใช้ถือไปด้วยระหว่างการพาชม เพื่อป้องกันการพลัดหลงของนักท่องเที่ยว และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบตำแหน่งที่ถูกต้องของคณะของตนเอง

เส้นทางการเดินเที่ยวชมรอบบริเวณหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ :

(ดูภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 แสดงเส้นทางการเดินเที่ยวชมรอบบริเวณหมู่บ้านหล่อชา
ที่มา : โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา
และ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน - เชียงราย

จุดที่ 1 - การต้อนรับ และบรรยายสรุป (Briefing Hall) คณะกรรมการได้จัดสร้างอาคารในแบบเรียบง่ายเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศ หลังคามุงหญ้าคา พื้นปูอิฐ เก้าอี้ทำจากลำไม้ไผ่ขนาดใหญ่ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้ร่วมกันทำขึ้น ในบริเวณนี้ จะเป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบข้อมูลทั่วไปของบ้านหล่อซาโดยมีคฤหบดีหมู่บ้าน ประกอบด้วย หลักการเหตุผลและจุดประสงค์ของโครงการ โครงสร้างของคณะทำงาน แผนที่แสดงจุดเที่ยวชมหมู่บ้าน รวมทั้งสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำเมื่อเข้าไปเที่ยวชมหมู่บ้าน

จุดที่ 2 - ศึกษาประตูประจำหมู่บ้าน (Village Gate) ประตูนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวเขาเผ่าอาข่า จะสร้างไว้ที่ด้านหน้า และด้านหลังของหมู่บ้าน โดยมีความเชื่อว่า ทำหน้าที่ป้องกันหมู่บ้านจากภูติปิศาจ สิ่งเลวร้ายและมารร้ายสาหัสชนิดต่าง ๆ บรรดาเหยี่ยว แมวป่า เสือดำ เสือลาย ค้างคาว โรคเรื้อน ลมบ้าหมู และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ มิให้เข้ามาใกล้กรายชุมชนของหมู่บ้านได้ ผู้นำอาวโลหรือผู้นำศาสนาจะสร้างประตูนี้ใหม่ทุกปี และห้ามผู้ใดลบหลู่ดูหมิ่น ห้ามมิให้แตะต้อง หากใครทำพลั้งพลาดจะถูกปรับเพราะต้องเซ่นไหว้ขอขมาลาโทษผีบรรพบุรุษและเจ้าที่เจ้าทาง ดังนั้น นักท่องเที่ยวทุกคนจึงควรจะต้องเดินผ่านประตูหมู่บ้านนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

จุดที่ 3 - ศึกษาสถานที่โล้ชิงช้า (Village Swing) ประเพณีโล้ชิงช้าของชาวอาข่าจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน โดยผู้นำอาวโลของหมู่บ้านจะเป็นผู้เลือกกำหนดวันที่ดี และเป็นมงคลตามปฏิทินของชาวเขาเผ่าอาข่า ช่วงนี้จะเป็นระยะหลังจากการปลูกข้าวใหม่ ตามความเชื่อดั้งเดิม การโล้ชิงช้าจะเป็นการไหว้บรรพบุรุษและเจ้าหน้าที เพื่อขอพรให้ได้ผลผลิตข้าวเพียงพอกับการบริโภคของทุกคนรอบครัวในหมู่บ้าน และขออย่าให้มีเหตุเภทภัยที่จะทำให้ผลผลิตข้าวเสียหาย ประเพณีโล้ชิงช้านี้ จะจัดขึ้น 3 วัน 3 คืน โดยผู้นำอาวโลจะจัดให้มีการเปลี่ยนเสาชิงช้าใหม่ทุกปี และผู้นำอาวโลก็จะเป็นคนที่โล้ชิงช้าเป็นคนแรกของทุกปีเช่นกัน กล่าวกันว่า ในพิธีนี้ เด็กหญิงจะได้แต่งกายชุดประจำเผ่าสวยงามแสดงความเป็นสาว และกลายเป็นการประกาศว่า พวกเธอจะออกเรือนได้แล้ว นอกจากนี้ การโล้ชิงช้ายังเป็นการทดสอบกำลังใจที่ดีด้วย เนื่องจากชิงช้ามักจะตั้งอยู่บนสันเขาที่ค่อนข้างสูง เมื่องานประเพณีโล้ชิงช้าจบลงแล้ว จะห้ามมิให้ผู้ใดแตะต้องชิงช้านี้อีกเป็นอันขาด เพราะชาวอาข่าถือว่าชิงช้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน

จุดที่ 4 - ชมนงานตีเหล็ก ตีมีด (Blacksmith) ช่างตีเหล็กถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญรองลงมาจากผู้นำอาวโล หรือ ผู้นำศาสนาในหมู่บ้าน ในสมัยก่อน ช่างตีเหล็กจะเป็นผู้ตีมีดให้หมอผีในการปราบผี ชาวอาข่าจะขาดความมั่นใจอย่างมาก และรู้สึกว่าการหมู่บ้านจะอยู่ไม่

ได้โดยปราศจากช่างตีเหล็ก เพราะจะต้องพึ่งพาเขาคนเดียวในการทำเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อใช้ในการทำสวนทำไร่ และทำอาวูตต่างๆ มีประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาว่า ทุกปีช่างตีเหล็กจะต้องเช่นไหว้เจ้าแห่งที่ตำบลเพื่อรักษาไว้ซึ่งฝีมือในการตีเหล็กของตนไว้ให้ยั่งยืน

จุดที่ 5 – การเต้นรำต้อนรับ (Welcome Dance) แต่ดั้งเดิม การเต้นรำของชาวอาข่าจะมีเฉพาะในงานประเพณีสำคัญของหมู่บ้านเท่านั้น เช่น ประเพณีไล่ชิงช้า ประเพณีปีใหม่ลูกช้าง เป็นต้น ซึ่งคืนวันที่ 2 ของงานประเพณีดังกล่าวจะจัดให้มีการเต้นรำไปตลอดทั้งคืนจนรุ่งเช้าของวันที่ 3 เพื่อให้หนุ่มสาวและเด็ก ๆ ได้เฉลิมฉลองกันอย่างสนุกสนาน

จุดที่ 6 - เยี่ยมชมกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็ก (Day Care Center) ชาวบ้านมักจะเรียกกันว่า ศูนย์เด็กเล็ก เพราะเป็นที่เรียนหนังสือและพัฒนาความรู้สำหรับเด็กอายุระหว่าง 2 – 5 ปี จัดสร้างขึ้นโดยงบประมาณของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมฯ จังหวัดเชียงราย โดยจะมีคุณครูมาประจำการเป็นครั้งคราว โดยปกติ ทุกวันที่ 1 ของเดือน ชาวบ้านจะใช้ศูนย์เด็กเล็กนี้เป็นสถานที่ประชุมคณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านและโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จุดที่ 7 – การปักผ้า (Embroidery) ชุดแต่งกายประจำเผ่าของชาวอาข่าได้รับการยอมรับว่าสวยงามที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ชุดของชาวอาข่าโดดเด่นด้วยสีล้วนและลวดลายที่ประณีตก็คือผลงานจากฝีมือการปักผ้าอันประณีตเรียบร้อยนี้เอง การปักผ้าจะมีความละเอียดลออมากกว่าจะปักให้ได้เครื่องแต่งกายแบบอาข่าโดยเฉพาะของผู้หญิงครบทั้งชุด คือ เสื้อตัวนอกและตัวใน กระโปรง ที่คาดเอว และรัดน่อง อาจจะใช้เวลา 1-3 ปีก็เป็นได้

จุดที่ 8 – ชมการทอผ้าแบบอาข่า (Weaving) นักท่องเที่ยวจะได้ชมงานหัตถกรรมการทอผ้าด้วย “กี่” แบบชาวอาข่าดั้งเดิม ในปัจจุบันที่บ้านหล่อหานี้ มีผู้หญิงที่ทอผ้าแบบนี้ได้เพียง 3 คน เท่านั้น ในอดีต ชาวอาข่าปลูกฝ้ายเอง และจะนำดอกฝ้ายมาปั่นเอาเมล็ดฝ้ายออกก่อน ให้เส้นไหมฝ้ายเล็กๆ นำฝ้ายมาตีจนฟู ก่อนนำไปปั่นเป็นด้าย และใช้ไหมฝ้ายด้ายให้เท่ากัน เพื่อเตรียมนำไปทอ กี่ทอผ้าของชาวอาข่าจะมีความกว้างเพียงประมาณ 17-20 เซนติเมตรเท่านั้น เมื่อทอจนได้ผ้าตามความยาวที่ต้องการแล้ว จึงใช้ใบไม้ที่เรียกว่า “เหมียง” ย้อมสีดำหลาย ๆ ครั้ง ก่อนนำไปตัดเย็บ ปัจจุบัน ผ้าที่ได้จากการสาธิตทอผ้านี้ จะนำไปวางเพื่อจำหน่ายที่ร้านสินค้าที่ระลึกของหมู่บ้าน

จุดที่ 9 – ชมบ้านตัวอย่างแบบดั้งเดิม (Akha Demonstration House) บ้านอาข่า จะสร้างด้วยการใช้ไม้เนื้อแข็งทำเสา ผนังทำจากไม้ไผ่ และใช้หญ้าคามุงหลังคา อาจสร้าง

แบบยกพื้นสูงหรือสร้างคร่อมลงบนพื้นดินเลยก็ได้ หลังจากจะค่อนข้างเตี้ยและไม่มีหน้าต่าง เพราะเป็นการป้องกันลมหนาว ทำให้ภายในบ้านค่อนข้างมืด ห้องนอนของหญิงและชายจะแบ่งกันเป็นสัดส่วน มีฝากัน ทุกบ้านจะต้องมีศาลพระภูมิที่สถิตยดวงวิญญาณบรรพชนซึ่งเป็นศูนย์รวมของพิธีการและความเชื่อต่างๆ ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว เมื่อขึ้นบ้านใหม่ เป็นธรรมเนียมว่าจะต้องสร้างศาลพระภูมิและจัดของทั้งหลายเกี่ยวกับศาลขึ้นบ้านก่อน ตามมาด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัว เสาเหล็ก ที่ตั้งหม้อข้างหุง แล้วจึงนำเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ เข้าบ้านได้ ที่บริเวณหน้าบ้านตัวอย่างนี้ จะมีชิงช้าจำลองเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ลองหาประสบการณ์จากการไล่ชิงช้าได้ด้วย

จุดที่ 10 – ชมบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (Ceremonial Well) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นตาน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อและประเพณีของชาวเขาเผ่าอาข่า ถือเป็นบ่อน้ำคู่หมู่บ้าน แทบจะทุกประเพณีและพิธีกรรมของชาวอาข่า ผู้นำอาวโโสและชาวบ้านจะต้องมาดักน้ำที่บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ตั้งแต่เช้าตรู่

จุดที่ 11 – ชมการตำข้าวแบบภูมิปัญญาชนเผ่า (Rice Pounding) แต่ละครอบครัวจะมีครกกระเดื่อง เพื่อตำข้าวเก็บไว้รับประทานสำหรับครอบครัวของตนเอง มีความเชื่อว่า จะทำการตำข้าวได้เฉพาะในช่วงเช้าและช่วงเย็นเท่านั้น ในช่วงเวลากลางวันจะห้ามมิให้ตำข้าวโดยเด็ดขาด ถ้าไม่มีงานประเพณี หรือพิธีสำคัญในครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีบริการอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

- ป้ายสำนักงาน หรือ ป้ายสำนักงานโครงการฯ
- ป้ายแจ้งราคาค่าบัตรเข้าชม และวัตถุประสงค์ของโครงการ
- ห้องน้ำ (แบบตะวันตก)
- ร้านสินค้าที่ระลึก ซึ่งส่งเสริมให้ชาวบ้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านงานหัตถกรรมของชนเผ่า ด้วยการผลิตสิ่งของเพื่อขายเป็นสินค้าแก่นักท่องเที่ยว เป็นโอกาสในการที่จะเพิ่มและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- สถานที่พักผ่อน ซึ่งได้สร้างเตรียมไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวนั่งรอในกรณีที่มิ้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่มาพร้อมกัน และใช้เป็นที่พักผ่อนสำหรับพนักงานซึ่งพานักท่องเที่ยวมาชมบ้านหล่อชา

4.3.6 งบประมาณ และการลงทุน

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชานี้ มิได้รับงบประมาณสนับสนุนการลงทุนจากการองค์กรภายนอก ดังนั้น คณะกรรมการโครงการฯ จึงใช้ “เงินกองทุนหมุนเวียน” ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ มาสนับสนุนธนาคารหมู่บ้าน

บ้านบ้านหล่อชา เพื่อใช้จ่ายเป็นเงินลงทุนขั้นต้นในการดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านหล่อชา ทั้งนี้ ธนาคารหมู่บ้านบ้านหล่อชาจะต้องส่งคืนเงินลงทุนดังกล่าวให้สมาคมพัฒนา ประชากรและชุมชน-เชียงราย โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของผลจากการประกอบกิจการของ โครงการฯ เพื่อที่ว่าสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย จะได้นำเงินกองทุนหมุนเวียนที่ได้รับคืนจากธนาคารหมู่บ้านบ้านหล่อชาไปพัฒนา “โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในหมู่บ้าน อื่นๆ ที่มีความพร้อมของชุมชน และมีศักยภาพเหมาะสมต่อไป (ดูตารางที่ 4.1)

*("กองทุนหมุนเวียน" หรือ Revolving Fund จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาสร้างเสริมรายได้ รวมถึงสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาอาชีพกลุ่มต่างๆ ในชุมชน)

ตารางที่ 4.1 แสดงการใช้กองทุนเงินหมุนเวียน เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุน ขั้นต้น เพื่อดำเนินโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา

ที่	รายการค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
1	การประชุม / อบรม / ทัศนศึกษาดูงาน	6,550.-
2	การก่อสร้างห้องบรรยาย / ห้องน้ำ / ที่จอดรถ	69,799.-
3	การก่อสร้างบ้านอาชาตัวอย่าง	29,963.-
4	การตกแต่งสถานที่ / ห้องขายของที่ระลึก	10,593.-
5	การปรับปรุงเครื่องแต่งกายชุดอาชา ชาย/หญิง	12,000.-
6	การจัดทำใบปลิวบ้านหล่อชา	6,500.-
7	การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์	24,282.-
	รวมค่าใช้จ่าย	153,687.-
	(หนึ่งแสนห้าหมื่นสามพันหกร้อยแปดสิบเจ็ดบาทถ้วน)	

4.3.7 การจัดการด้านการเงิน และการแบ่งผลประโยชน์

ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ได้ร่วมกันพิจารณา วางนโยบาย และดำเนินการด้านการเงินและการแบ่งผลประโยชน์แก่ชุมชน ดังรายละเอียดที่ได้จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ เป็นการเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

รายได้

เพื่อความโปร่งใสในการเงิน จึงมีการประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการฯ เกี่ยวกับเรื่องนี้ และที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการดังนี้ คือ

1. ในส่วนการดำเนินการของชุมชน - ทุกวัน เวลา 17.00 น. สมาชิกที่รับผิดชอบเป็นเจ้าหน้าที่การเงิน จะต้องสรุปยอดรายรับค่าบัตรเข้าชม และค่าสินค้าที่ระลึก ให้กับกรรมการบริหารโครงการฯ เพื่อลงลายมือชื่อรับทราบจำนวนเงิน จากนั้น เจ้าหน้าที่การเงินจะนำเงินจำนวนดังกล่าวไปฝากที่ผู้นำหมู่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน โดยทุก 10 วันของเดือน เจ้าหน้าที่การเงินของโครงการจะนำเงินจำนวนนี้ไปฝากเข้าธนาคารที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ได้เปิดบัญชีไว้ในนาม "กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว" ซึ่งจากบัญชีนี้ เจ้าหน้าที่การเงินของโครงการฯ ที่บ้านห่อขามมีสิทธิเบิกได้ครั้งละไม่เกิน 100. บาท (หนึ่งร้อยบาทถ้วน)

ส่วนรายรับจากร้านขายสินค้าที่ระลึก จะแจ้งยอดเงินแยกต่างหาก และนำส่งเงินโดยให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ นำไปยังสมุดบัญชีของสมาคมฯ โดยมีหลักฐานการเซ็นส่งเงินและรับเงินทุกครั้ง นอกจากนี้ รายได้จากการฝากขายสินค้าของชาวบ้านห่อขาม จำนวนร้อยละ 10 ของราคาขาย จะรวบรวมส่งเข้าธนาคารโดยแยกบัญชีไว้เช่นกัน

2. ในส่วนการดำเนินงานของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ทุกต้นเดือน สมุดบัญชีของสมาคมฯ จะตรวจสอบยอดเงินทั้งหมดในบัญชี "กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวพีดีเอ" ที่ธนาคารพาณิชย์ในอำเภอแม่จัน ว่ามีการโอนเงินถูกต้องตามวันหรือไม่ ตรวจสอบตัวเลขรายได้ทั้งหมดจากการขายบัตรเข้าชมหมู่บ้าน ว่าถูกต้องตรงตามจำนวนบัตรเข้าชมที่จ่ายออกไปให้นักท่องเที่ยวหรือไม่ เงินในส่วนนี้ จะไม่มีการเบิกถอนออกมาจนกว่าจะครบ 1 ปีของการดำเนินงาน ซึ่งผู้ที่อำนาจในการเซ็นเบิกได้ คือ ผู้นำหมู่บ้าน ประธานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และหัวหน้าหน่วยของสมาคมฯ รวม 3 คน

ส่วนรายได้จากร้านขายสินค้าที่ระลึก เฉพาะส่วนของสินค้าที่นำไปจากพิพิธภัณฑ์ชาวเขานั้น ที่ประชุมได้มีมติให้เป็นลักษณะการฝากขายสินค้า สมุดบัญชีของสมาคมฯ จะได้ทำการบันทึกยอดเงินทุกครั้ง และทำการสรุปทุกสิ้นเดือน โดยที่แคชเชียร์ของพิพิธภัณฑ์ชาวเขาจะ

เข้าไปทำการเช็คสต็อกสินค้าเป็นครั้งคราวโดยเฉลี่ย 1-2 เดือน ต่อครั้ง จากยอดเงินรายได้นี้ สมุห์บัญชีของสมาคมฯ จะได้หักค่าตอบแทน (Commission) จำนวนร้อยละ 20 ของยอดรายได้ และฝากธนาคารไว้สำหรับโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา เพื่อจะได้นำไปรวมกับ ยอดรายได้จากการขายบัตรเข้าชม และรายได้อื่น ๆ เพื่อการปันผล เมื่อดำเนินงานครบ 1 ปี

3. รายรับจากกล่องบริจาค (Donation Box) ของหมู่บ้าน จะเป็นความรับผิดชอบ ของคณะกรรมการบริหารโครงการฯ โดยเฉพาะ คือ ในช่วงเย็นของทุกวัน กรรมการจะมาเปิดกล่อง บริจาค และนับเงินบริจาคด้วยตนเอง โดยมีหลักฐานลงชื่อว่า ใครเป็นผู้นับเงิน มีจำนวนเงินเท่า ใด จากนั้น นำเงินจำนวนนี้ไปฝากไว้กับประธานคณะกรรมการบริหารโครงการฯ เพื่อนำไปฝาก ธนาคารซึ่งได้เปิดบัญชีไว้ในนาม "เงินบริจาคสำหรับหมู่บ้าน" ต่อไป เงินส่วนนี้ สามารถจะนำมา ใช้จ่ายในส่วนของสำนักงานโครงการฯ ได้ โดยผู้ที่มีอำนาจในการเบิกถอนเงินจากธนาคาร คือ ประธานกรรมการบริหารโครงการฯ ผู้นำหมู่บ้าน และผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน

รายจ่าย

1. การจ่ายเงิน - ก่อนจะครบรอบ 10 วันของการจ่ายเงิน เจ้าหน้าที่การเงินของ โครงการฯ จะรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้จ่าย และโทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของ สมาคมฯ

2. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ จะขอยืมเงินสำรองจากสมาคมฯ มาเป็นค่าใช้จ่าย ประจำ คือ

- เบี้ยเลี้ยงสำหรับสมาชิกที่เข้าเวรปฏิบัติงานในแต่ละวัน คนละ 70.- บาท (เจ็ดสิบบาทถ้วน) ต่อ การทำงาน 1 วัน

- ค่าเช่าอาคารที่ทำการโครงการ (ซึ่งส่วนหนึ่งนำมาตกแต่งเป็นร้านขายสินค้าที่ระลึก และห้องน้ำ)

- ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น ถ่ายเอกสาร ส่งจดหมาย โทรศัพท์ฯ

- การส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ เช่น กรณีจัดอาหารกลางวันสำหรับต้อนรับคณะ บุคคลต่าง ๆ ที่มาเยือนบ้านหล่อชา เป็นครั้งคราว

3. ในการจ่ายเงินทุกครั้งจะต้องมีการเซ็นเอกสารรับรองการจ่ายเงินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ การ และผู้รับเงินทุกคน เพื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ จะนำมาสรุปพร้อมแนบเอกสาร ส่งให้สมุห์บัญชีสมาคมฯ เพื่อขอเบิกจากบัญชี "กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว พื้ดีเอ" คืนแก่สมาคมฯ ต่อไป

การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ทั้งหมด จะเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการสรุปผลทุกสิ้นเดือน เกี่ยวกับเงินที่ทั้งคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงรายได้เกี่ยวข้องอยู่ ซึ่งเป็นการทำงานที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งสำหรับรายจ่ายนั้น จะเห็นได้ว่า ค่าเบี้ยเลี้ยง (หรือค่าแรงงาน) สำหรับสมาชิกที่เข้าเวรปฏิบัติงานทุกวัน จะเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดในการดำเนินงาน

4.3.8 การแบ่งผลประโยชน์ และการปันผล

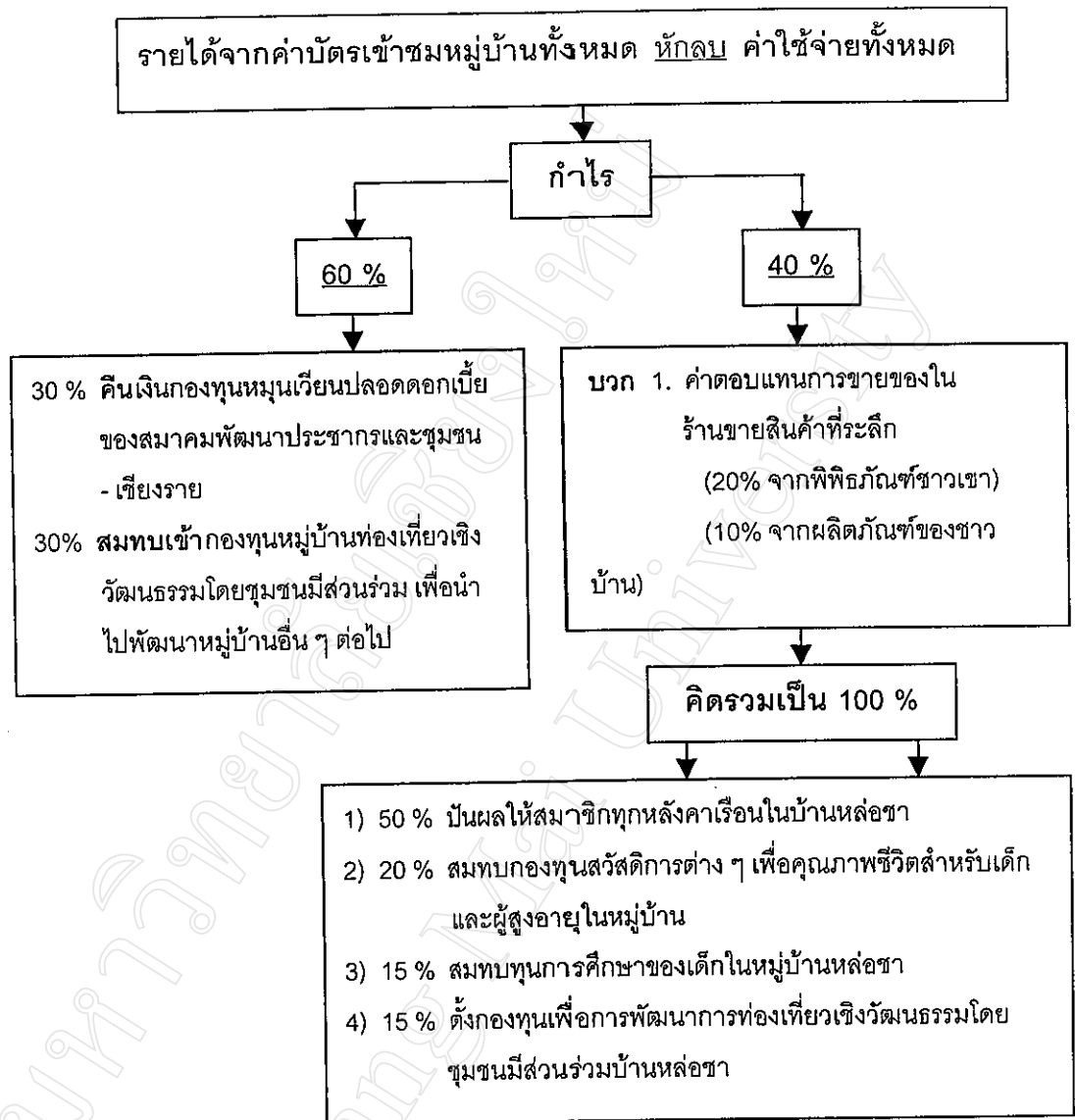
โดยหลักการ - ตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารโครงการฯ และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงรายได้กำหนดไว้ว่า เมื่อครบ 1 ปี ธนาคารหมู่บ้านจะพิจารณานำรายได้ซึ่งได้ออกเงินจากดอกเบี้ย รวมกับรายรับจากค่าบัตรเข้าชมหมู่บ้าน หลังจากหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้ว มาพิจารณาและปันผลให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ส่วนแรก - แบ่งเงินปันผล เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น ได้แก่ กองทุนช่วยเหลือการศึกษาเด็ก กองทุนช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ กองทุนช่วยครอบครัวยากจน และ กองทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

ส่วนที่เหลือ - จะเฉลี่ยปันผลให้กับสมาชิกของธนาคารหมู่บ้านทุกหลังคาเรือน

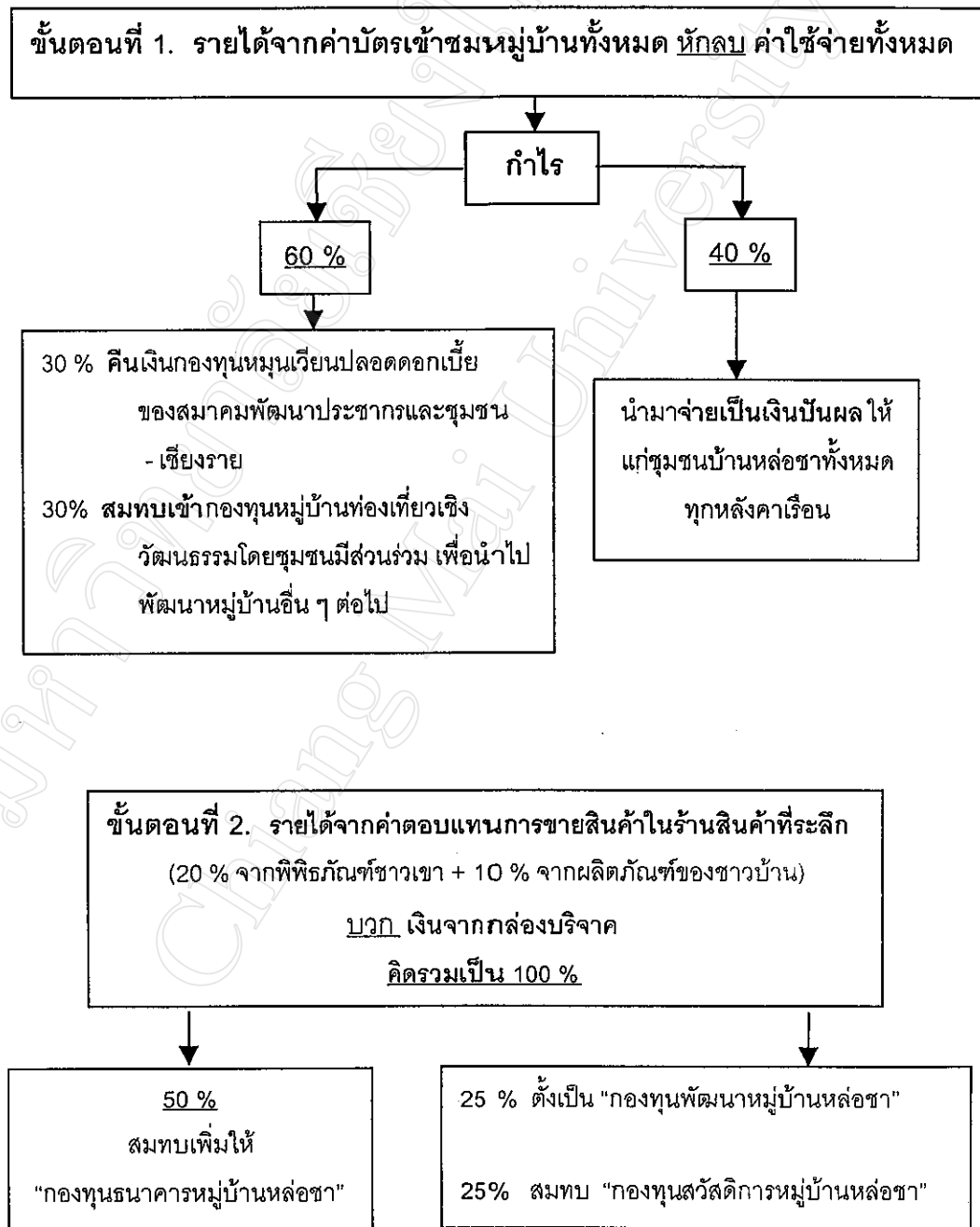
แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติ - เมื่อกลางปี พ.ศ.2545 เนื่องจากธนาคารหมู่บ้านได้จ่ายเงินปันผลให้สมาชิกไปแล้วตามระยะเวลาครบกำหนด 1 ปี ของธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างจากโครงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมฯ ซึ่งจะครบกำหนด 1 ปีของการดำเนินงานปีแรก ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงรายได้ทราบว่า ปัจจุบัน มีรูปแบบเพื่อการแบ่งผลประโยชน์และปันผล 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 - เป็นรูปแบบที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงรายได้คิดขึ้น โดยได้รับการอนุมัติจากผู้อำนวยการสมาคมฯ ซึ่งจากข้อมูลที่ได้รับมาจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ ผู้วิจัยได้นำมาทำเป็นภาพ เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 แสดงรูปแบบที่ 1 การแบ่งผลประโยชน์และเงินปันผลจากรายได้ของ
โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา

รูปแบบที่ 2 – เป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านหล່อซาได้คิดขึ้น และนำเสนอต่อสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ จากข้อมูลที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสมาคมฯ ผู้วิจัยได้นำมาทำเป็นภาพ เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจดังนี้ (ดูภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.5 แสดงรูปแบบที่ 2 การแบ่งผลประโยชน์และเงินปันผลจากรายได้ของโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล່อซา

จากข้อมูลล่าสุดซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมฯ ได้ทราบ ว่า ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 จะมีการแบ่งผลประโยชน์ และเงินปันผล โดยใช้รูปแบบที่ 2 ซึ่งคิดขึ้นโดยคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา

4.3.9 การจัดการด้านการตลาด

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสมาคม หัวหน้าหน่วย และ เจ้าหน้าที่แผนงานของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ซึ่งได้ปฏิบัติงานด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ร่วมกับชมรมพาด้า ประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา และ เจ้าหน้าที่ส่วนธุรกิจในเครือสมาคมฯ คือ พิพิธภัณฑสถานชาวเขา และพีดีเอ ทัวร์ พอจะสรุปได้ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ในที่นี้ หมายถึง หมู่บ้านหล่อชาทั้งหมด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนชาวเขาเผ่าอาข่า รวมทั้งความสวยงามของทิวทัศน์ธรรมชาติของหมู่บ้านด้วย จากมติที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ชุมชนบ้านหล่อชา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ได้ตกลงให้ชุมชนหล่อชาดำเนิน “ธุรกิจชุมชน” เพื่อเป็น หมู่บ้านนำร่องในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีหมู่บ้าน หล่อชาทั้งหมู่บ้านเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ชุมชน ลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเขาเผ่าอาข่าที่อาศัยอยู่ในบ้านหล่อชา ซึ่งทั้งหมดนี้ ได้รับการหลอมรวมและกลั่นกรองออกมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวในรูปแบบของ “การเดินทางชมรอบบริเวณหมู่บ้าน” โดยทั้งนี้ ได้จัดเส้นทางให้มีความสะดวกในการเข้าถึง มี สิ่งดึงดูดใจ มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมกับขีดความสามารถของชุมชนและพื้นที่ที่จะรองรับได้ รวมถึงให้เหมาะสมกับความต้องการ ความคาดหวัง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคือ ยังคงอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาวเขาเผ่าอาข่าเป็นสำคัญ ดังรายละเอียดของรูปแบบการนำเที่ยวที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อ 4.3.5

ด้านราคา (Price) ได้กำหนดราคาค่าบัตรเข้าชมหมู่บ้านในอัตราที่เหมาะสมกับตลาดการท่องเที่ยวของพื้นที่จังหวัดเชียงราย คือ ราคาคนละ 40.- บาท หรือ ถ้าเทียบตามอัตรา แลกเปลี่ยนกับเงินเหรียญสหรัฐ จะมีค่าเท่ากับประมาณ 93 เซ็นต์ เท่านั้น แล้ว จากการสอบถามนักท่องเที่ยว พบว่า เป็นราคาที่เหมาะสม ยอมรับได้ และคุ้มค่างับราคาที่จ่ายไป (Value for money) การตั้งราคานี้ เป็นการตั้งราคาโดยยังมิได้คิดถึงจุดคุ้มทุน เนื่องจากในช่วงเริ่มต้นของโครงการ ยังขาดความชัดเจนในด้านการคิดราคาทุนสำหรับค่าใช้จ่ายในโครงการ

ประกอบกับมีทั้งทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่สามารถตีเป็นค่าของเงินได้ร่วมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจจะมีการปรับราคาค่าบัตรเข้าชมเพิ่มขึ้น เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวด้วยวัตถุประสงค์สำคัญในด้านการจัดการขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่และชุมชน (Carrying Capacity)

ในการนี้ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ ได้ประสานงานกับ ชมรมพาดำประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) ขอความคิดเห็นทั้งในด้านราคา และรูปแบบของบัตรเพื่อเข้าชมหมู่บ้าน (ดูในภาคผนวก) และผลสรุปมีดังนี้

- พิมพ์บัตรเข้าชมเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 2 นิ้ว และความยาว 7 นิ้ว ใช้กระดาษสีน้ำตาลแบบนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle paper) จำนวน 100 ใบ ต่อ 1 เล่ม และมีการเรียงหมายเลขตามลำดับก่อนหลังทุกใบ

- บัตรแต่ละใบจะมีการปกรกระดาษ เพื่อให้ฉีกได้เป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ใช้เป็นต้นฉบับติดเล่ม เพื่อการตรวจสอบทางด้านบัญชี มีหมายเลขของบัตร พิมพ์อยู่ในแนวตั้ง

ส่วนที่ 2 สำหรับมัคคุเทศก์หมู่บ้านเก็บไว้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบยอดรายได้จากการขายบัตรเข้าชมในแต่ละวัน มีภาพหญิงสาวซึ่งเป็นชาวบ้านหล่อชาแต่งตัวชุดประจำเผ่าแบบครบชุด และมีข้อความภาษาอังกฤษพิมพ์ไว้ที่ได้ภาพว่า 40 Baht และ Adult one Person มีหมายเลขของบัตรพิมพ์อยู่ด้านบนเยื้องไปทางขวา

ส่วนที่ 3 สำหรับให้นักท่องเที่ยววนำติดตัวไปเพื่อเป็นที่ระลึก มีหมายเลขของบัตรพิมพ์ไว้ที่มุมบนด้านขวามือ จากนั้น มีชื่อของโครงการพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษว่า "Community-based Tourism Development Project" และ ที่อยู่ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ และพิพิธภัณฑ์ชาวเขา เป็นภาษาอังกฤษอยู่ด้านบน และภาษาไทย อยู่ด้านล่าง ด้านหลังของบัตรเข้าชมในส่วนนี้ พิมพ์ข้อความเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวเขา โดยพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ และภาษาไทยว่า "Through your support, we will be able to replicate this project in other Hilltribe villages and assist in the preservation of their endangered culture." และ "ด้วยการสนับสนุนของท่าน เราจะสามารถดำเนินโครงการเช่นนี้ได้ต่อไปในหมู่บ้านชาวเขาอื่น ๆ เพื่อช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาซึ่งกำลังอยู่ในภาวะที่อันตรายและใกล้จะเลือนหายไป"

- ราคาบัตรจะเป็นราคาเดียวกันทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการขายกับผู้ใด สัญชาติใด ไม่มีค่าตอบแทน (Commission) ให้แก่มัคคุเทศก์หรือบริษัทนำเที่ยว และไม่อนุญาตให้มีการบวกราคาเพิ่มเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยวในราคาที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งนี้ พยายามเน้นวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการฯ นี้ให้ทุกฝ่ายเข้าใจ และเป็นการป้องกันความรู้สึกที่ว่าชุมชนถูกเอาเปรียบในด้านรายได้อีกด้วย

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place / Distribution) มีดังนี้ คือ

1. พิพิธภัณฑ์ชาวเขา และพีดีเอ ทัวร์ ธุรกิจเพื่อสังคม ในเครือของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย บนชั้น 3 ของอาคารที่ทำการสมาคมฯ ถนนธนาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาแวะชมพิพิธภัณฑ์ และซื้อบริการทัวร์อย่างสม่ำเสมอ ที่นี่ มีการจัดบอร์ดเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านห่อชา เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้รับทราบ พร้อมทั้งมีแผ่นพับแจกให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจด้วย

นอกจากนี้ พีดีเอ ทัวร์ ยังได้จัดรายการทัวร์แบบ Sightseeing Tour โดยผนวกโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านห่อชา เข้าไว้ในรายการทัวร์ 3 รายการคือ

- Chiang Rai Highlands Tour บ้านห่อชา – ดอยแม่สลอง – ดอยตุง
- Doi Mae Salong Tour บ้านห่อชา - ดอยแม่สลอง – บ้านเทอดไทย
- Scenery Tour บ้านห่อชา – ดอยแม่สลอง – แม่สาย – สามเหลี่ยมทองคำ – เชียงแสน

2. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 2 ได้ให้ความร่วมมือด้วยการจัดวางแผ่นพับของโครงการฯ ไว้ที่สำนักงาน และได้ช่วยแนะนำนักท่องเที่ยวที่สนใจถึงเรื่องราวของโครงการฯ และเส้นทางเพื่อการเดินทาง นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มตำแหน่งของบ้านห่อชา ลงในแผ่นพับแผนที่จังหวัดเชียงราย ที่สำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 2 และที่สำนักงาน ททท. สำนักงานใหญ่ ได้จัดทำขึ้นด้วย

ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)

1. การขายโดยบุคคล (Personal selling) เจ้าหน้าที่สมาคมฯ และ พีดีเอ ทัวร์ ช่วยแนะนำบ้านห่อชาต่อบริษัทนำเที่ยว สถานศึกษา และผู้สนใจ พร้อมการตอบข้อซักถามต่าง ๆ รวมทั้งการต้อนรับคณะที่มาทัศนศึกษา และดูงานที่บ้านห่อชา

2. การโฆษณา (Advertising)

- พิมพ์แผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษ ระบุที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ แผนที่เส้นทางการเดินเที่ยวรอบหมู่บ้าน รวมทั้งแผนที่ตั้งของบ้านหล่อชา จำนวน 3,000 แผ่น เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยแบ่งไปฝากไว้ที่สำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 และ 2

- ทำจดหมายแนะนำ และเชิญชวนบริษัทท่องเที่ยวชั้นนำในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และเชียงราย โดยทำไปพร้อมกับการโฆษณาพิพิธภัณฑ์ชาวเขา และพีดีเอ ทัวร์ เพื่อจะได้เป็นการประหยัดงบประมาณของบ้านหล่อชา

การโฆษณาเป็นการจัดการการตลาดที่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างมาก ซึ่งไม่สามารถจะลงทุนในส่วนนี้ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3. การประชาสัมพันธ์ (Public relations) คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ได้ร่วมกันทำการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอและเท่าที่โอกาสจะอำนวย ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก ชมรมพาด้า ประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) และสมาคมไทยธุรกิจท่องเที่ยว (ATTA) ในการเชิญชุมชนบ้านหล่อชา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ไปนำเสนอเรื่องราวของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในการประชุมสามัญประจำปีของทั้งสององค์กร ณ กรุงเทพมหานคร อันเป็นโอกาสดีที่ช่วยให้บ้านหล่อชา ได้เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวชั้นนำซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรทั้งสอง ในการนี้ ชุมชนหล่อชาได้มีส่วนร่วมในการส่งตัวแทน คือ นางสาวบุษบา เบเช เดินทางไปร่วมในการนำเสนอ (Presentation) พร้อมกับเจ้าหน้าที่ของสมาคมฯ ด้วย

การที่มีผู้มาติดต่อขอทราบข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์ชาวเขา และพีดีเอ ทัวร์ อยู่เป็นประจำ จึงทำให้มีโอกาสที่จะประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่บ้านหล่อชาได้เป็นอย่างดี และหลายครั้งที่มิ้นักเขียน นักข่าว ที่มาเยือนบ้านหล่อชา ได้กลับไปเขียนสกู๊ปพิเศษเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของเชียงราย หนังสือพิมพ์ชั้นนำของไทย และหนังสือแมกกาซีนชั้นนำในต่างประเทศ รวมทั้งมีผู้จัดรายการทางโทรทัศน์ไปถ่ายทำสารคดีที่บ้านหล่อชา และนำกลับไปออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ ในประเทศด้วย นอกจากนี้ ในปัจจุบัน ได้ส่งรายละเอียดของบ้านหล่อชา เพื่อทำการประชาสัมพันธ์ในหนังสือแนะนำชั้นนำของโลกแล้ว เช่น Lonely Planet, Rough Guide และ Let's Go รวมทั้ง

เผยแพร่ในเว็บไซต์ www.pda.or.th/chiangrai ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ด้านส่งเสริมการขาย (Sales promotion) ไม่มีการจัดการด้านการตลาดในส่วนนี้เลย เพราะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวที่จะต้องให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ค่อนข้างมาก จึงไม่จำเป็นต้องส่งเสริมการขายเพื่อให้ได้จำนวนของนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนเกินความพอดี หรือเกินความสมดุลที่แหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้

4.4 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา

4.4.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลในส่วนนี้ประกอบด้วย ภูมิสำเนาของนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยแบ่งตามประเทศ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ประสบการณ์ในการเที่ยวชมบ้านชาวเขาในประเทศไทย ระยะเวลาของการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เหตุผลประกอบต่าง ๆ ในการมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวไปชมก่อนเดินทางมาบ้านหล่อชา และหลังจากชมบ้านหล่อชาแล้ว ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนนี้ นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ในรูปของการแจกแจงความถี่ และการกระจายร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวจากประเทศฝรั่งเศส มีจำนวนมากที่สุด คือ 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 รองลงมา คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18 และประเทศมาเลเซีย 8 คน จากข้อมูลนี้จะเห็นว่า ตลาดหลักของบ้านหล่อชาเป็นชาวฝรั่งเศส ส่วนใหญ่จะเดินทางมากับคณะทัวร์ ซึ่งมาแวะเที่ยวชมหมู่บ้านหล่อชาเป็นประจำทุกสัปดาห์ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันนั้น มีทั้งเดินทางเป็นกลุ่มเล็กกับบริษัทนำเที่ยว และเดินทางอิสระ ส่วนนักท่องเที่ยวมาเลเซียซึ่งตอบแบบสอบถามนี้เป็นช่างภาพอาชีพที่เดินทางมากับคณะสมาคมถ่ายภาพแห่งมาเลเซีย จำนวน 40 คน และได้ติดต่อขอมาถ่ายภาพที่บ้านหล่อ ถ้าจะสรุปให้เห็นชัดเจนโดยแบ่งนักท่องเที่ยวตามภูมิภาค จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวชาวยุโรปมีความสนใจในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนชาวเขามากกว่านักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่น คือ เมื่อสรุปเป็นภูมิภาคแล้ว ชาวยุโรปมีจำนวนรวมถึง 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คือ นักท่องเที่ยวจากทวีปอเมริกา จำนวน 19 คน ทวีปเอเชีย 13 คน ทวีปออสเตรเลีย 7 คน และที่น่าสนใจคือจากทวีปแอฟริกา 1 คน

อายุ เมื่อนำตัวเลขอายุของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาจัดเป็นกลุ่มของอายุโดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมบ้านหล่อซามากที่สุดเป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 46-60 ปี รองลงมาคือ อายุระหว่าง 31-45 ปี โดยมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 32 คน และ 31 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 และ ร้อยละ 31.0 ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 16-30 ปี มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 จากข้อมูลที่ได้พบว่า มีนักท่องเที่ยวอายุมากกว่า 60 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 โดยนักท่องเที่ยวที่มีอายุมากที่สุด คือ 80 ปี ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 11 ปี ซึ่งเดินทางมากับบิดามารดา สรุปได้ว่า อายุเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมบ้านหล่อซาในช่วงของการเก็บข้อมูล คือ อายุ 40.58 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวในวัยกลางคนจะมีความสนใจ หรือชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่แตกต่างกับของตนมากกว่านักท่องเที่ยวในวัยอื่น ๆ

เพศ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ 57 คน เท่ากับร้อยละ 57.0 และเป็นเพศหญิง จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ถือว่ามีจำนวนที่แตกต่างกันมากนัก อาจเป็นเพราะว่า นักท่องเที่ยวจะนิยมเดินทางมาเป็นคู่ หรือ เดินทางพร้อมกับครอบครัวมากกว่า

อาชีพ เป็นที่น่าสนใจว่า อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง มีอาชีพรับจ้างเป็นจำนวน 25 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.8 ซึ่งใกล้เคียงกับนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเป็นนักธุรกิจ และประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่มีจำนวนเท่ากัน คือ อาชีพละ 24 คน เท่ากับร้อยละ 26.7 นักเรียนมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่รับราชการมีจำนวนเพียง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพรับจ้าง นักธุรกิจ และอาชีพอิสระอื่น ๆ น่าจะมีกำลังทรัพย์และโอกาสในการหยุดพักผ่อนเพื่อเดินทางท่องเที่ยวได้มากกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการ

การศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมากถึงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง คือ มีกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัยเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง คือ จำนวน 60 คน หรือเท่ากับร้อยละ 65.9 รองลงมา คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 และมีอาชีพอื่น ๆ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ มีเพียง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 โดยจำนวน 3 ใน 6 คนนั้น ระบุว่าจบการศึกษาระดับปริญญาโท จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ดี ซึ่งการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องการนักท่องเที่ยวที่มีความตระหนัก มี

ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งเป็นผู้ซึ่งสามารถให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผล และแสดงความคิดเห็นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ (ดูตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักท่องเที่ยวต่างชาติ แบ่งตามประเทศ		
ฝรั่งเศส	25	25.0
สหรัฐอเมริกา	18	18.0
มาเลเซีย	8	8.0
อังกฤษ	7	7.0
ออสเตรเลีย	7	7.0
เนเธอร์แลนด์	7	7.0
อิตาลี	7	7.0
เยอรมัน	4	4.0
ออสเตรเลีย	4	4.0
ญี่ปุ่น	4	4.0
สวิตเซอร์แลนด์	3	3.0
ไอร์แลนด์	2	2.0
เนปาล	1	1.0
สเปน	1	1.0
อัฟริกาใต้	1	1.0
แคนาดา	1	1.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 15 ปี	2	2.1
16 - 30 ปี	25	26.3
31 - 45 ปี	31	32.6
46 - 60 ปี	32	33.7
มากกว่า 60 ปี	5	5.3
รวม	95	100
(หมายเหตุ: นักท่องเที่ยว 5 คน ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม)		
เพศ		
ชาย	57	57.0
หญิง	43	43.0
รวม	100	100.0
อาชีพ		
รับจ้าง/ลูกจ้าง	25	27.8
นักธุรกิจ	24	26.7
อาชีพอื่น ๆ	24	26.7
นักเรียน	9	10.0
รับราชการ	8	8.9
รวม	90	100.0
(หมายเหตุ: นักท่องเที่ยว 10 คน ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม)		
การศึกษา		
วิทยาลัย/มหาวิทยาลัย	60	65.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	14	15.4
อาชีวศึกษา	11	12.1
อื่น ๆ	6	6.6
รวม	91	100.0
(หมายเหตุ: นักท่องเที่ยว 9 คน ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม)		

การไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จำนวน 58 คน หรือเท่ากับร้อยละ 58.0 ยังไม่เคยไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาที่ใดมาก่อนเลย ในขณะที่นักท่องเที่ยวจำนวนใกล้เคียงกัน คือจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 ได้เคยไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขามาบ้างแล้วก่อนที่จะมาชมบ้านหล่อซา โดยส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ ระบุสถานที่ซึ่งตนได้เคยไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และเชียงราย แต่มีนักท่องเที่ยว 1 คน ซึ่งเคยเดินทางไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาในประเทศไทยเวียดนามและมาเลเซียมาแล้ว จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาในภาคเหนือของไทยยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องทั้งจากนักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยไปเที่ยวชมและผู้ที่เคยไปเที่ยวชมมาแล้ว และมีแนวโน้มว่าจะได้รับความนิยมมากขึ้นในอนาคตอันใกล้ เพราะผู้ที่ไม่เคยชมก็อยากมาชม และผู้ที่เคยชมแล้ว ก็ยังยินดีจะไปชมอีก โดยเลือกเผ่าที่แตกต่างกันจากเดิม (ดูตารางที่ 4.3)

จำนวนวันของการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย จากข้อมูลที่ได้พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยมีนักท่องเที่ยวใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวในเชียงรายระหว่าง 1-3 วัน มีจำนวนสูงสุดถึง 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 75.0 ในขณะที่นักท่องเที่ยวซึ่งใช้เวลาอยู่ในเชียงราย 4-6 วัน มีจำนวนต่ำกว่าครึ่งหนึ่ง คือ จำนวน 21 คน หรือเท่ากับร้อยละ 21.0 และมีนักท่องเที่ยวจำนวนเพียง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 เท่านั้นที่ใช้เวลาท่องเที่ยวอยู่ในเชียงรายมากกว่า 1 สัปดาห์ จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวมาเชียงรายเพื่อเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามที่ได้วางแผนไว้แล้วเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่า ถ้าจังหวัดเชียงรายสามารถพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มากขึ้น พร้อมมีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ มากเพียงพอกับการพักผ่อนของนักท่องเที่ยว จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจใช้เวลาพักผ่อนและท่องเที่ยวในเชียงรายให้นานวันขึ้นได้ (ดูตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาในประเทศไทยก่อน เดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล່อซา		
ไม่เคย	58	58.0
เคย	42	42.0
รวม	100	100.0
จำนวนวันของการเดินทางท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงราย		
1 – 3 วัน	75	75.0
4 – 6 วัน	21	21.0
มากกว่า 1 สัปดาห์	4	4.0
รวม	100	100.0

แหล่งข้อมูลที่ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างรู้จัก/ได้ยืมชื่อบ้านหล່อซา จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างรู้จักบ้านหล່อซาจากผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวมากที่สุด มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมาคือจากพิพิธภัณฑ์ชาวเขา และ พีดีเอ ทัวร์ เชียงรายจำนวน 32 คน เท่ากับร้อยละ 33.0 และได้ข้อมูลจากสถานที่อื่น ๆ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 ซึ่งในกรณีนี้ กลุ่มตัวอย่างบางคนระบุว่า ขับรถผ่านมาโดยบังเอิญ และแวะเข้ามาชมเพราะเห็นป้ายที่หน้าหมู่บ้าน นอกจากนั้น มีการแนะนำจากคนรู้จัก เพื่อนหรือญาติมิตร เป็นจำนวน 7 คน หรือเท่ากับร้อยละ 7.0 และมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 2 น้อยที่สุดเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานด้านส่งเสริมการตลาดของบ้านหล່อซาประสบผลสำเร็จอย่างดี ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากผู้ประกอบการนำเที่ยวในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และเชียงราย ทั้งมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องจากพิพิธภัณฑ์ชาวเขา และ พีดีเอ ทัวร์ ธุรกิจในเครือของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ในอำเภอเมืองเชียงราย ซึ่งจัดรวมการเที่ยวชมบ้านหล່อซาไว้ในรายการนำเที่ยวหลายรายการ ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 2 นั้น ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการประชาสัมพันธ์ด้วยเช่นกันทั้งด้วยวาจาและเอกสาร ซึ่งคาดว่า จะช่วยให้

กลุ่มตัวอย่างได้รู้จักบ้านหล่อยามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่จะมาถึง (ดูตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาข้อมูลของบ้านหล่อยานักท่องเที่ยวได้รับ

แหล่งข้อมูลที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้จัก หรือได้ยินชื่อบ้านหล่อยา	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
บริษัทท่องเที่ยว	43	43.0
พิพิธภัณฑ์ชาวเขา และ พีดีเอ ทัวร์	33	33.0
สถานที่อื่น ๆ	16	16.0
เพื่อน หรือ ญาติมิตร	7	7.0
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคเหนือ เขต 2	1	1.0
รวม	100	100.0

บุคคลซึ่งกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาด้วยในการเที่ยวชมบ้านหล่อยา มีความสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องแหล่งข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเดินทางกับบุคคลอื่น ๆ มีมากที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 มีจำนวนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางมากับบริการนำเที่ยวของ พีดีเอ ทัวร์ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างอิสระนั้น มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 ซึ่งจากข้อมูลที่ได้รับ พบว่า บุคคลอื่นใน ความหมายของกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง หมายถึง การเดินทางกับบริษัทนำเที่ยวอื่น ๆ ที่มีชื่อ พีดีเอ ทัวร์ แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนมิได้ระบุชื่อบริษัทนำเที่ยวของตน จึงกรอกแบบสอบถามว่าเดินทางมา กับมัคคุเทศก์เท่านั้น นอกจากนั้น จะเป็นการเดินทางกับเพื่อนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (ดูตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาด้วย
ในการเที่ยวชมบ้านหล่อชา

บุคคลซึ่งกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาด้วย ในการเที่ยวชมบ้านหล่อชา	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
บริษัทนำเที่ยว หรือ บุคคลอื่น ๆ	38	38.0
ฟิตีไอ ทัวร์ – เชียงราย	33	33.0
กลุ่มตัวอย่างอิสระ เดินทางด้วยตนเอง	29	29.0
รวม	100	100.0

แหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา จากการศึกษาพบว่า ก่อนที่จะมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา คำตอบว่าเดินทางมาจากตัวอำเภอเมืองเชียงราย มีกลุ่มตัวอย่างเลือกมากที่สุด จำนวนถึง 42 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 40.2 รองลงมาคือ มาจากบ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 26 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 24.7 และสามเหลี่ยมทองคำ จำนวน 13 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 12.4 คำตอบว่ามาจากสถานที่อื่น ๆ มีจำนวน 11 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 10.5 โดยระบุสถานที่ที่ได้แก่ จากตัวเมืองเชียงใหม่ ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และกรุงเทพมหานคร ส่วนที่เหลือเป็นคำตอบว่า มาจากอำเภอแม่สาย และดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย (ดูตารางที่ 4.6)

สถานที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะเดินทางต่อไป เมื่อเที่ยวชมบ้านหล่อชาแล้ว จากการศึกษาพบว่า คำตอบว่า จะเดินทางไปบ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มตัวอย่างเลือกมากที่สุด จำนวน 33 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 25.0 รองลงมาเป็นคำตอบว่าจะเข้าไปในตัวอำเภอเมือง เชียงราย จำนวน 29 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 22.0 จะไปสามเหลี่ยมทองคำ มีจำนวน 25 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 18.9 ซึ่งเท่ากับการที่กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบว่าจะไปดอยแม่สลอง ส่วนที่เหลือเป็นคำตอบว่าจะไปอำเภอแม่สาย และสถานที่อื่น ๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างระบุว่า จะไปกรุงเทพมหานคร และเกาะสมุย

เป็นที่น่าสังเกตว่า สถานที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนิยมไปเที่ยวชมหรืออาจจะพักค้างคืน 3 อันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นก่อนและหลังเดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา คือ ตัวเมืองเชียงราย บ้านท่าตอน และสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งสอดคล้องกับการที่บ้านหล่อชาได้รับเลือกเพื่อเป็นหมู่บ้านนำร่องสำหรับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพราะตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งเป็นทางผ่านที่กลุ่มตัวอย่างจะแวะเที่ยวระหว่างการเดินทางได้โดยสะดวก (ดูตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนข้อมูลและร้อยละของแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่างก่อนจะมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา และสถานที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะเดินทางต่อไป หลังจากเที่ยวชมบ้านหล่อชา

แหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา ^{1/}	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
ตัวอำเภอเมืองเชียงราย	42	40.0
บ้านท่าตอน ตำบลแม่อาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่	26	24.7
สามเหลี่ยมทองคำ จังหวัดเชียงราย	13	12.4
สถานที่อื่น ๆ	11	10.5
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	7	6.7
ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย	6	5.7
รวม	105	100.0
สถานที่ที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะเดินทางต่อไป หลังจากเที่ยวชมบ้านหล่อชา ^{1/}		
บ้านท่าตอน ตำบลแม่อาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่	33	25.0
ตัวอำเภอเมืองเชียงราย	29	22.0
สามเหลี่ยมทองคำ จังหวัดเชียงราย	25	18.9
ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย	25	18.9
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	17	12.9
สถานที่อื่น ๆ	3	2.3
รวม	132	100.0

หมายเหตุ ^{1/} คำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

4.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านความสะดวกและปัญหาในการเข้าถึงบ้านหล่อชา
เฉพาะกรณีที่กลุ่มตัวอย่างที่เดินทางโดยอิสระ ไม่ได้เดินทางกับบริษัทนำเที่ยว

ข้อมูลด้านความสะดวกและปัญหาในการเข้าถึงบ้านหล่อชา เฉพาะกรณีที่กลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มตัวอย่างเดินทางโดยอิสระ ไม่ได้เดินทางกับบริษัทนำเที่ยว ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนนี้ นำมา

วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ในรูปของการแจกแจงความถี่ และการกระจายร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งแยกประเภทแบบสอบถามทั้งหมดออกเป็น 2 ประเภท คือ : นักท่องเที่ยวเดินทางโดยอิสระ (F.I.T= Full Independent Traveller) และ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเดินทางกับบริษัทนำเที่ยว เมื่อแยกแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางอิสระออกจากแบบสอบถามทั้งหมดแล้ว สรุปได้ว่า มีกลุ่มตัวอย่างเดินทางอิสระ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 ของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จากแบบสอบถามด้านปัจจัยการเข้าถึงว่า เป็นการยาก/ลำบากหรือไม่ ในการที่นักท่องเที่ยวค้นหาคำที่ตั้งของบ้านหล่อชา พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตอบว่าไม่ยากลำบากในการค้นหาคำที่ตั้งของบ้านหล่อชา โดยมี 3 คนจากกลุ่มนี้ให้เหตุผลไว้ว่า การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ทำให้สามารถเห็นที่ตั้งของบ้านหล่อชาได้อย่างชัดเจนขณะขับรถอยู่บนถนน แต่มีกลุ่มตัวอย่าง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7 ของทั้งหมด ตอบว่า การหาที่ตั้งของบ้านหล่อชาเป็นการยาก โดย 6 คน จากกลุ่มนี้ได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้

- มีข้อผิดพลาดของการกำหนดจุดที่ตั้งบ้านหล่อชาในแผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา ซึ่งได้รับมาจากพิพิธภัณฑ์ชาวเขาซึ่งกำหนดจุดที่ตั้งไว้ก่อนถึงสามแยกกิวสะโต ทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งขับรถมาเองเข้าใจผิดการเดินทาง

- กลุ่มตัวอย่างที่ได้ขับรถยนต์เอง และต้องเดินทางด้วยรถประจำทาง หรือรถสองแถวมีปัญหาด้านภาษาในการสื่อสารกับคนขับ ซึ่งเมื่อดูแผนที่แล้วไม่ทราบว่าบ้านหล่อชาอยู่ที่ไหน จะมาได้อย่างไร หากถนนไม่พบ

- ไม่มีป้ายข้อมูลบอกบ้านหล่อชาบนทางหลวง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ทราบเป็นการล่วงหน้าในระยะก่อนถึงบ้านหล่อชา ทั้งถนนด้านที่มาจากอำเภอแม่จัน บริเวณสามแยกกิวสะโต และถนนด้านที่มาจากบ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวอิสระซึ่งตอบว่าไม่ยาก/ลำบากในการเดินทางมาบ้านหล่อชา มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ให้คำตอบว่าการเดินทางมายังบ้านหล่อชาไม่ลำบาก โดยให้เหตุผลประกอบว่า การเดินทางโดยรถยนต์ (ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเช่ารถจ๊อป) จึงทำให้มีความคล่องตัว และสะดวกสบายในการเดินทาง ทำให้สามารถแวะชมสถานที่ที่น่าสนใจในเส้นทางที่ผ่านได้ทันที ทั้งที่ไม่ได้เตรียมแผนการเอาไว้ล่วงหน้า

แต่มีกลุ่มตัวอย่างอิสระเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งตอบว่าการเดินทางมายังบ้านหล่อชาเป็นการยากเพราะไม่มีแผนที่อยู่ในรถยนต์ ไม่รู้จักถนนดีพอ อาจทำให้เสียเวลา และหลงทางก่อนที่จะมาถึงบ้านหล่อชา

จากข้อมูลดังกล่าวที่ได้จากแบบสอบถามดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าอาจมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนประสงค์จะมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา แต่หาที่ตั้งบ้านหล่อชาไม่พบ บ้านหล่อชายังมีปัญหาด้านการเข้าถึงโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางโดยอิสระและไม่ได้ขับรถยนต์หรือมียานพาหนะในการเดินทางด้วยตนเอง (ดูตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวอิสระที่เดินทางมายังบ้านหล่อชา พร้อมข้อมูลด้านความยากง่ายในการหาสถานที่ตั้ง และการเดินทางมายังบ้านหล่อชา

การหาสถานที่ตั้งของบ้านหล่อชา ยาก/ลำบากหรือไม่		จำนวน (คน)		ร้อยละ
นักท่องเที่ยวเดินทางอิสระ	ไม่ยาก	(29)	22	22.0
	ยาก		7	7.0
นักท่องเที่ยวที่เดินทางกับบริษัททัวร์ และอื่น ๆ			71	71.0
รวม			100	100.0
การเดินทางมายังบ้านหล่อชา ยาก/ลำบากหรือไม่		จำนวน (คน)		ร้อยละ
นักท่องเที่ยวเดินทางอิสระ	ไม่ยาก	(29)	27	27.0
	ยาก		2	2.0
นักท่องเที่ยวที่เดินทางกับบริษัททัวร์ และอื่น ๆ			71	71.0
รวม			100	100.0

4.4.3 วิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา

ข้อมูลในส่วนนี้ ประกอบด้วย การจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชาในปัจจุบัน คือ ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวก ด้านความพร้อมของบุคลากรและการจัดการหมู่บ้าน รวมทั้ง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหล่อชา ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนนี้ นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์ในรูปของค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างใน

การศึกษาครั้งนี้ สามารถอธิบายให้เข้าใจได้โดยเรียงตามระดับความพึงพอใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.84) โดยมีความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ ตามลำดับคือ ในจุดน่าสนใจที่จัดไว้ในบริเวณหมู่บ้าน และภูมิทัศน์โดยรอบ ความคุ้มค่าของบัตรเข้าชม ข้อมูลวัฒนธรรมชาวอาข่าซึ่งติดตั้งไว้ตามจุดน่าสนใจต่าง ๆ ความเหมาะสมของการใช้พื้นที่เพื่อกำหนดจุดที่น่าสนใจในหมู่บ้าน ระยะเวลาของการเที่ยวชมบ้านหล่อชา ความเหมาะสมของการใช้พื้นที่เพื่อสร้างบ้านตัวอย่าง และเพื่อทำเส้นทางเดินเท้าเพื่อชมหมู่บ้าน

ด้านความพร้อมของบุคลากรและการจัดการหมู่บ้าน (Promptness of Personnel and Village Management) จากผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อความพร้อมของบุคลากรและการจัดการหมู่บ้านในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.82) โดยมีความพึงพอใจตามลำดับดังนี้คือ ความมีใจรักการบริการของชาวบ้านหล่อชา ประโยชน์ของป้ายข้อมูล จำนวนมัคคุเทศก์หมู่บ้าน ความตระหนักและจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้าน จำนวนชาวบ้านที่ร่วมโครงการท่องเที่ยวในแต่ละวัน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหล่อชา (Participation of Ban Lorcha Villagers) ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81) โดยมีความพึงพอใจตามลำดับคือ การมีส่วนร่วมในการเป็นมัคคุเทศก์หมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวอาข่าในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าที่ระลึก การมีส่วนร่วมในการควบคุมและดูแลทำนุบำรุงหมู่บ้าน

ด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวก (Amenities and Facilities) ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.53) โดยมีความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ ตามลำดับคือ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว บริเวณต้อนรับและซุ้มขายบัตร บริเวณบรรยายสรุปและแผนที่หมู่บ้าน การต้อนรับด้วยน้ำชาในภาชนะไม้ไผ่ ห้องสุขา (จำนวนและความสะอาด) ความสะอาดของบริเวณหมู่บ้าน ร้านขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ รวมทั้งบริเวณที่จอดรถ

ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ผลการศึกษาซึ่งเป็นคำตอบที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวเดินทางอิสระ (F.I.T.) เท่านั้น แสดงให้เห็นว่า ระดับความพึงพอใจของ

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการด้านการเข้าถึงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.80) โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในความชัดเจนของป้ายประกาศบริเวณทางเข้าด้านหน้าของบ้านหล่อชาในระดับมาก มีความพึงพอใจต่อความชัดเจนของป้ายริมถนนก่อนถึงบ้านหล่อชา ความถี่ของการบริการขนส่ง และการบริการด้านการขนส่งสู่หมู่บ้านหล่อชาในระดับปานกลาง จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ป้ายชื่อบ้านหล่อชาที่ทางราชการติดตั้งไว้ก่อนถึงหมู่บ้านไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่นักท่องเที่ยวจะสังเกตเห็นได้ ทั้งป้ายดังกล่าวซึ่งทางราชการทำไว้ก็ใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียว จึงไม่สามารถสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าใจได้ ประกอบกับการที่คนขับรถซึ่งบริการการขนส่งโดยส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอที่จะเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าการบริการขนส่ง และการบริการการขนส่งที่มีอยู่ในขณะนี้ขาดความหลากหลาย การบริการที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวได้ดีพอ รวมทั้งไม่มีความถี่ของการบริการมากและสม่ำเสมอเพียงพอกับความต้องการในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเดินทางมาบ้านหล่อชา (ดูตารางที่ 4.8)

ผลการศึกษาโดยรวม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.10) จากผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชาด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความพร้อมของชุมชนและการจัดการหมู่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในระดับมาก แต่รองลงมา คือมีความพึงพอใจต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชาด้านการเข้าถึงในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

- ไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนเป็นภาษาอังกฤษติดตั้งในระยะที่นักท่องเที่ยวจะสังเกตเห็นได้จากถนนทั้ง 2 ด้านก่อนที่จะมาถึงบ้านหล่อชา

- การบริการขนส่งที่ไม่มีความหลากหลาย และความถี่ของการบริการเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาบ้านหล่อชา โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยรถประจำทางมาจากตัวอำเภอเมืองเชียงราย จะต้องมาต่อรถสองแถวที่อำเภอแม่จัน และสามแยกกิวสะโตซึ่งเป็นการสร้างความยุ่งยาก สับสนในการเดินทางให้กับนักท่องเที่ยว จนอาจเป็นสาเหตุให้ล้มเลิกความตั้งใจที่จะเดินทางมาเที่ยวบ้านหล่อชาได้

- คนขับรถในการบริการการขนส่งโดยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ภาษาต่างประเทศเพียงพอที่จะสื่อสารด้วยความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ทั้งขาดความรู้รอบตัวเกี่ยวกับ แหล่ง

ท่องเที่ยวใหม่ในเส้นทางที่ตนประกอบอาชีพอยู่และเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

- ความผิดพลาดอันเกิดจากการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของบ้านหล่อยา ในแผนผังประชาสัมพันธโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งได้กำหนดตำแหน่งที่ตั้งของบ้านหล่อยาไว้ก่อนจะถึงสามแยกกิวสะโตเพียงนิดเดียว ทำให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะที่เดินทางมาจากอำเภอแม่จันเกิดความสับสนในเส้นทาง โดยคิดว่าหมู่บ้านตั้งอยู่ก่อนถึงสามแยกกิวสะโต และจะวนเวียนหาที่ตั้งอยู่เพียงในบริเวณนั้นเท่านั้น ทั้งประกอบกับการเลือกใช้สัญลักษณ์เพื่อเป็นตัวแทนของบ้านหล่อยาในลักษณะที่เป็นวงกลมซึ่งใหญ่เกินไปเมื่อเทียบกับแผนที่ที่นำมาใช้ จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านขึ้น (ดูตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลด้านระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อยา

การจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อยา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
สิ่งดึงดูดใจ			
จุดน่าสนใจที่จัดไว้ในบริเวณหมู่บ้าน และ ภูมิทัศน์โดยรอบ	4.12	.80	มาก
ความคุ้มค่าของราคาค่าบัตรเข้าชม ข้อมูลวัฒนธรรมชาวอาข่าซึ่งติดตั้งไว้ ณ จุด น่าสนใจต่าง ๆ	4.11	.92	มาก
ความเหมาะสมของการใช้พื้นที่ :			
- เพื่อกำหนดจุดที่น่าสนใจในหมู่บ้าน	4.03	.82	มาก
ระยะเวลาของการเที่ยวชมบ้านหล่อยา	3.98	.84	มาก
ความเหมาะสมของการใช้พื้นที่ :			
- เพื่อสร้างบ้านตัวอย่างของชาวอาข่า	3.93	.81	มาก
- เพื่อทำเส้นทางเดินเท้าเพื่อชมหมู่บ้าน	3.92	.85	มาก
	3.78	.88	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย	3.84	.90	มาก

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ด้านความพร้อมของบุคลากร และการจัดการหมู่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
ความมีใจรักการบริการของชาวบ้านล่อชา	4.13	.82	มาก
ประโยชน์ของป้ายข้อมูล	4.10	.84	มาก
จำนวนมัคคุเทศก์หมู่บ้าน	3.95	.87	มาก
ความตระหนักด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้าน	3.88	.87	มาก
จำนวนชาวบ้านที่ร่วมโครงการท่องเที่ยวใน แต่ละวัน	3.87	.84	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย	3.82	.84	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านล่อชา			
การมีส่วนร่วมในการเป็นมัคคุเทศก์หมู่บ้าน	4.00	.85	มาก
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาว อาข่าในชีวิตประจำวัน	3.91	.94	มาก
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน	3.90	.98	มาก
การมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าที่ระลึก	3.86	.94	มาก
การมีส่วนร่วมในการควบคุมและดูแลทำนุ บำรุงหมู่บ้าน	3.82	.88	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย	3.81	.86	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	4.19	.86	มาก
บริเวณต้อนรับและซุ้มขายบัตร	3.99	.86	มาก
บริเวณบรรยายสรุปและแผนที่หมู่บ้าน	3.93	.94	มาก
การต้อนรับด้วยน้ำชาในภาชนะไม้ไผ่	3.91	1.06	มาก
ห้องสุขา (จำนวนและความสะอาด)	3.84	.92	มาก
ความสะอาดของบริเวณหมู่บ้าน	3.83	.95	มาก
ร้านขายสินค้าที่ระลึก และผลิตภัณฑ์	3.69	.93	มาก
บริเวณที่จอดรถ	3.54	.92	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย	3.53	.90	มาก

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ด้านการเข้าถึง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
ความชัดเจนของป้ายประกาศ ณ บริเวณ ด้านหน้า ทางเข้าบ้านหล่อชา	4.17	.76	มาก
ถนนสู่บ้านหล่อชา	4.11	.80	มาก
ความชัดเจนของป้ายริมถนนก่อนถึงบ้านหล่อชา	3.38	1.04	ปานกลาง
ความถี่ของการบริการการขนส่ง	3.23	1.36	ปานกลาง
การบริการด้านการขนส่งสู่บ้านหล่อชา	3.07	1.65	ปานกลาง
ค่ารวมเฉลี่ย	2.80	1.05	ปานกลาง
ค่ารวมเฉลี่ยทั้งหมด	3.10	.64	ปานกลาง

4.4.4 สรุปข้อมูลด้านความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจาก คำถามแบบปลายเปิด

1) สรุปคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวชอบหรือประทับใจที่สุดในการ
มาเที่ยวชมบ้านหล่อชา จากคำตอบที่ได้รับทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง 63 คน พอสรุปได้ดังนี้

- การที่ชาวบ้านดำรงความเป็นหมู่บ้านแบบดั้งเดิมของตนไว้ได้
บ้านเรือนอยู่อาศัยที่แสดงความเป็นชาวเขาเผ่าอาข่าที่แท้จริง การแต่งกายประจำเผ่าที่สวยงาม
วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม (primitive way of living) อันสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจใน
การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งใดมากเกินไปเพียงเพื่อต้องการให้
นักท่องเที่ยวพอใจ และปราศจากกิจกรรมในเชิงพาณิชย์ (commercialization) เข้ามาเกี่ยวข้องจน
อาจจะนำไปสู่การเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมได้ในอนาคต

- ทำเลที่ตั้งซึ่งมีความสวยงามด้วยสภาพภูมิประเทศ และธรรมชาติโดย
รอบหมู่บ้าน

- ขึ้นชมกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ของชาวเขาเผ่าอาข่าไว้ให้คงอยู่และเพื่อสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน อวยพรให้ประสบความสำเร็จ
และเป็นต้นแบบให้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่สนใจในการจะอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไป

- รู้สึกสบายใจ ผ่อนคลาย แตกต่างจากการไปเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งที่เคยไปเยือน ซึ่งครคร่ำด้วยนักท่องเที่ยวจนแทบจะไม่เห็นความเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของคนในหมู่บ้านนั้น
- ชอบกิจกรรมที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม ไม่ว่าจะเป็น ประดูหมู่บ้าน ชิงช้าประจำหมู่บ้าน บ้านตัวอย่างที่สร้างด้วยไม้ไผ่ การทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินร่ำต้อนรับ เครื่องดนตรีที่ใช้ และประทับใจที่สามารถมีส่วนร่วมสนุกกับการเดินร่ำกับชาวบ้านได้
- รู้สึกได้ถึงความสะดวกสบาย ผ่อนคลายในการเที่ยวชมหมู่บ้าน ต่างจากหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งซึ่งครคร่ำด้วยนักท่องเที่ยวจนแทบจะไม่เห็นความเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริง
- รู้สึกสบายใจที่ไม่โดนเด็ก ๆ รุมล้อมเพื่อขอเงิน หรือคะยั้นคะยอให้ซื้อสินค้าระหว่างการเที่ยวชมหมู่บ้าน ชอบที่ไม่มีร้านขายของที่ระลึกมาตั้งอยู่รอบหมู่บ้านเหมือนที่อื่น ๆ และเห็นด้วยที่ให้มีจุดซื้อสินค้าเพียงแห่งเดียวในร้านขายสินค้าที่ระลึก
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับชาวเขาเผ่าอาข่า ทั้งจากป้ายข้อมูลที่ติดไว้ตามจุดต่าง ๆ และจากการได้ชมกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่ได้จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวชม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากในการที่ได้สัมผัสกับชาวเขาที่ใช้ชีวิตแตกต่างจากตนโดยสิ้นเชิง และโดยเฉพาะ เป็นสิ่งสำคัญมาก ๆ สำหรับบุตรหลานของตนในการที่ได้พบเห็นวิถีชีวิตที่แตกต่างบนโลกสวยใบนี้
- ชอบบรรยากาศที่เป็นกันเองของชาวบ้าน โดยเฉพาะเด็ก ๆ และการได้เดินชมภายในหมู่บ้าน โดยมีเยาวชนในหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ ให้
- ได้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ประทับใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือชาวบ้านในด้านการเพิ่มรายได้ และกระตุ้นให้อนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะทำให้รู้สึกดีที่ไม่ได้เป็น “ผู้รับ” เพียงอย่างเดียวแต่ยังได้เป็น “ผู้ให้” ด้วย
- ได้เห็นความพยายามในการที่จะปรับปรุง พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขา ด้วยมีการตั้งศูนย์เด็กเล็ก และธนาคารหมู่บ้าน

2) สรุปคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่อยากให้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อจะเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเยือนหล่อฮามากขึ้นกว่าปัจจุบัน จากคำตอบที่ได้รับทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน พอสรุปได้ดังนี้

- ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของหมู่บ้าน อย่าให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป เพราะถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านมากเกินไป โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลา จะเป็นการรบกวนชาวบ้าน และหมู่บ้านจะกลายเป็น "สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว" (Tourist attraction) ที่ประกอบด้วย "นิทรรศการที่มีชีวิต" (Living Exhibits) เท่านั้น

- ขอให้เก็บรักษาภาพของหมู่บ้านแบบดั้งเดิมเช่นนี้ (authentic) ไปให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

- ให้มีการปรับปรุงทางเดิน (Walking Trails) ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะเส้นทางบางช่วงจะต้องเดินลงเขา นักท่องเที่ยวอาจจะลื่นล้ม และอาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและชีวิตของนักท่องเที่ยว หรือแม้แต่ชาวบ้านเองได้

- ควรจะปรับปรุงที่จอดรถ ให้มีความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- ข้อมูลที่ใช้ติดป้ายสื่อความหมาย บรรยายแต่ละจุดในหมู่บ้านนั้น เหมือนกับข้อมูลที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ชาวเขา เชียงราย น่าจะหาข้อมูลใหม่ที่แตกต่างไปบ้าง เช่น เกี่ยวกับการปลูกข้าวว่าเป็นอย่างไร พิษผลทางการเกษตรมีอะไรบ้างในพื้นที่ เป็นต้น

- ป้ายสื่อความหมายในหมู่บ้านไม่เข้ากับสภาพพื้นที่ ควรจะมีการติดตั้งในกรอบไม้ไผ่ ดูเป็นธรรมชาติกลมกลืน

- บางท่านให้ความเห็นว่า ป้ายสื่อความหมายที่ติดตั้งอยู่ตามจุดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีมากเกินไป ชัดเจนมากเกินไป เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่นซึ่งสามารถประสานงานกับมัคคุเทศก์หมู่บ้านในการอธิบายได้อยู่แล้ว ป้ายเหล่านั้นทำให้สภาพหมู่บ้านลดความเป็นธรรมชาติลงไปมีใช้น้อย

- ขอให้มีการให้ข้อมูลเพื่อการเที่ยวชมหมู่บ้านเป็นภาษาอื่น ๆ ด้วย เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน เป็นต้น โดยอาจทำเป็นเอกสารประกอบการ (Support Paper) แผ่นพับ หรือ Laminated booklet ทั้งนี้ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษ และโดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยอิสระ (F.I.T.) ซึ่งไม่ได้มีมัคคุเทศก์ของบริษัทนำเที่ยวเดินทางมาด้วย เพราะมัคคุเทศก์ของหมู่บ้าน จะไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้เลย ทำให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจไม่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง

- ควรให้พื้นที่ส่วนต้อนรับและบรรยายสรุป (Briefing Hall) ให้เป็นประโยชน์ในการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบมากกว่าปัจจุบัน

- ควรมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในหลาย ๆ สื่อ ให้มากขึ้น ควรมีการติดตั้งป้ายชื่อบ้านหล่อชา โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นภาษาอังกฤษ ริมทางหลวง ก่อนถึงที่ตั้งของหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบเป็นการล่วงหน้า

- ควรมีการจัด Shuttle Bus หรือ Special Tour Bus โดยเฉพาะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา

- การปฏิบัติตัวของสมาชิกโครงการที่เข้าเวรปฏิบัติงาน ควรคำนึงถึงความรู้สึกของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ คือ

-- ชาวบ้านโดยเฉพาะสมาชิกที่เข้าเวรปฏิบัติงาน ไม่ควรใส่เสื้อยืด (T-shirt) ไว้ด้านใน ก่อนสวมเสื้อแบบอาชาคลุมด้านนอกอีกชั้นหนึ่งแทนเสื้อแบบอาชาดั้งเดิม ทำให้ชุดแต่งกายประจำเผ่าลดความสวยงามและความน่าประทับใจลงไปมาก

-- ควรปฏิบัติตนให้พร้อมกับการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรกระทำเป็นครั้งคราว เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น เช่น เมื่อยังไม่มีนักท่องเที่ยวก็จะถอดเสื้อคลุมอาชาออก แล้วข้ามถนนไปดูโทรทัศน์ฝั่งตรงข้ามหมู่บ้าน เมื่อเห็นรถบัสของนักท่องเที่ยวมาจอด แล้วจึงวิ่งข้ามถนนมาแต่งตัว ซึ่งเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวเสียความรู้สึก ทั้งนี้รวมถึงการทอผ้า ตีเหล็ก ซึ่งควรจะทำเป็นอาชีพจริงเพื่อเสริมรายได้ด้วย ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นการสาธิตหรือแสดงเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาชมหมู่บ้านเท่านั้น

-- ควรให้มีสมาชิกโครงการฯ อยู่ที่บริเวณซุ้มขายบัตรเข้าชม และร้านขายสินค้าที่ระลึกเป็นประจำ เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

4.5 ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4.5.1 สรุปรายชื่อนักท่องเที่ยว

ยอดของนักท่องเที่ยวที่เข้าชมโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชา เริ่มตั้งแต่เปิดโครงการใน 1 ตุลาคม 2544 – 10 สิงหาคม 2545 พบว่า มีนักท่องเที่ยวทั้งหมด จำนวน 4,660 คน จาก 28 ประเทศ โดยเรียงลำดับตามจำนวนมากไปหาน้อย 10 อันดับแรก คือ :

1. เยอรมัน	1,579 คน
2. ฝรั่งเศส	1,236 คน
3. สวิตเซอร์แลนด์	321 คน
4. ไทย	194 คน
5. สหรัฐอเมริกา	131 คน
6. อังกฤษ	125 คน
7. อิตาลี	117 คน
8. ออสเตรเลีย	107 คน
9. นิวซีแลนด์	103 คน
10. เนเธอร์แลนด์	102 คน

นอกจากนั้น จะเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยวต่ำกว่า 100 คน คือ ไปแลนด์ เบลเยียม นอร์เวย์ สเปน แม็กซิโก อิสราเอล สวีเดน แคนาดา ไอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ ไต้หวัน ฮังการี ฟิลิปปินส์ จีน เดนมาร์ก พม่า และอินเดีย

ทั้งนี้ ถ้านับจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงที่เริ่มจำหน่ายตั๋วเข้าชมหมู่บ้านอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 นั้น ปรากฏว่า ถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม 2545 รวม 9 เดือน มีนักท่องเที่ยวทั้งหมด 4,329 คน โดยแบ่งตามเดือนที่มีนักท่องเที่ยวสูงสุด ได้ดังนี้ :

1. ยอดสูงสุด คือ เดือนมีนาคม 2545	652 คน
2. รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ 2545	580 คน
3. เดือนพฤษภาคม 2545	563 คน
4. เดือนกรกฎาคม 2545	546 คน
5. เดือนมกราคม 2545	500 คน
6. เดือนเมษายน 2545	478 คน
7. เดือนพฤศจิกายน 2544	423 คน
8. เดือนธันวาคม 2544	308 คน
9. เดือนมิถุนายน 2545	279 คน

4.5.2 ตารางสรุปรายรับ / รายจ่าย

เพื่อประกอบการประเมินความสำเร็จของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมบ้านหล่อชา ตั้งแต่เริ่มเปิดโครงการ จนถึง ปัจจุบัน จึงได้นำตารางรายรับและรายจ่าย เพื่อเปรียบเทียบดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 9 แสดงรายได้และรายจ่ายของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา ตั้งแต่เริ่มดำเนินการธุรกิจชุมชน จนถึงเดือน กรกฎาคม 2545

ที่	ประจำเดือน	รายได้			รายจ่าย			เปรียบเทียบรายได้* และรายจ่าย*
		ค่าชมหมู่บ้าน (A)	ขายสินค้าที่ระลึก	รวม	ค่าแรงชาวบ้าน (B)	อื่นๆ (C)	รวม	
1.	พ.ย.44	15,040	10,475	25,515	21,700	961	22,661	(- 7,620)
2.	ธ.ค.44	12,000	8,043	20,043	17,430	2,135	19,565	(- 7,565)
3.	ม.ค.45	20,000	9,050	29,050	17,290	550	17,840	+2,160
4.	ก.พ.45	23,200	11,395	34,595	16,630	775	17,405	+5,795
5.	มี.ค.45	26,080	6,510	32,590	17,640	2,294	19,934	+6,146
6.	เม.ย.45	19,120	5,433	24,553	16,940	688	17,628	+1,492
7.	พ.ค.45	22,520	5,036	27,556	17,360	580	17,940	+4,580
8.	มิ.ย.45	11,160	3,480	14,640	16,380	525	16,905	(- 5,745)
9.	ก.ค.45	21,840	7,960	29,800	17,080	2,990	20,070	(+1,770)
	รวม	170,960	67,382	238,342	158,450	11,498	169,948	(+1,012)

ที่มา : สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย

หมายเหตุ – ผลลัพธ์ในช่องเปรียบเทียบรายได้* - รายจ่าย* เกิดจาก :

รายได้จากค่าเข้าชมหมู่บ้าน (A) – ค่าแรงงาน/เบี้ยเลี้ยง (B) – ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (C) โดยไม่นำรายได้จากการขายสินค้าที่ระลึกมารวมด้วยก่อนหักค่าใช้จ่าย

- จากเดือนธันวาคม 2544 – ปัจจุบัน ได้ลดจำนวนสมาชิกซึ่งทำงานในแต่ละวัน จากเดิม 15 คนในเดือนพฤศจิกายน 2544 เหลือเพียง 8 คน ค่าแรงจึงลดลง
- 9 เดือนที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวมาชมบ้านหล่อชาเฉลี่ยเดือนละ 481 คน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 19,240.- บาท และขายสินค้าที่ระลึกได้เฉลี่ยเดือนละ 7,486.89 บาท

4.5.3. ช่วงเวลาของการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล่อชาได้ตลอดทั้งปี เพราะถนนราดยางผ่านหมู่บ้าน สะดวกในการเดินทางและแวะชมหมู่บ้าน เพียงแต่ในฤดูฝน อาจจะมีอุปสรรคบ้างในการเดินทางชมหมู่บ้าน

จากผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แผนงานสมาคมท่องเที่ยวและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้ทราบว่า มีการยืนยันการผนวกบ้านหล่อชาเข้าไปในรายการทัวร์มากขึ้นหลายบริษัทแล้ว ซึ่งคงจะทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้านหล่อชาเพิ่มมากขึ้น และอาจจะช่วยให้มีความสม่ำเสมอมากขึ้นในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว

4.5.4. ผลประโยชน์ที่ชุมชนบ้านหล่อชาได้รับจากการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม พอสรุปได้ว่าชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และวัฒนธรรม คือ

1. สมาชิกทุกหลังคาเรือนจะได้รับส่วนแบ่งจากรายได้ที่ได้รับมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ และเข้าเวรปฏิบัติงาน จะมีรายได้มากขึ้นจากเบี้ยเลี้ยงการปฏิบัติงาน วันละ 70.- บาท (เจ็ดสิบบาท) ค่าตอบแทนจากการขายสินค้าที่ระลึก และเงินปันผลจากกองทุนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมื่อการดำเนินงานครบ 1 ปี
2. ทุกหลังคาเรือนเห็นคุณค่า และประโยชน์ของการร่วมกันอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยเฉพาะเยาวชนหันมาสนใจ อยากรักษาวัฒนธรรมมากขึ้น และผู้อาวุโสก็ยินดีที่จะช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อบุตรหลาน ชาวบ้านกระตือรือร้นในการแต่งกาย ปักผ้า ทอผ้า คิดนำวัฒนธรรมกลับมา (รื้อฟื้นใหม่อีก)
3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชาวบ้านจะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิต และวัฒนธรรมมีความยั่งยืน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการหมู่บ้านมากขึ้น มีพัฒนา การในการมีส่วนร่วมทั้งด้านวางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติและดำเนินงาน
4. ชาวบ้านสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาการจัดระเบียบต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ มีความสะอาดมากขึ้น และชุมชนมีความรู้ในบทบาทของตนเองต่อการท่องเที่ยวมากขึ้น
5. ได้ความสุขใจ ได้ความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง ดีใจที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนโดยไม่รังเกียจตน

6. ลูกหลานได้อยู่กับบ้านมากขึ้น ทำงานและมีรายได้อยู่ในหมู่บ้าน จะไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานไปไกล ๆ ช่วยให้ครอบครัวมีความอบอุ่น

4.5.5 การได้รับรางวัล และการได้รับการเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ

1. The 1st PATA Innovative Tourism Product Award จากการประชุม The 7th Mekong Tourism Forum ณ กรุงย่างกุ้ง สหภาพเมียนมาร์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2545 ซึ่งได้รับการเผยแพร่ข่าวนี้ไปทั่วโลก ทางอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ <http://www.pata.org/prreport> และ http://www.travelweeklyeast.com/news_article เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2002 รวมทั้งทางหนังสือพิมพ์ The New Light of Myanmar ฉบับวันที่ 7 เมษายน 2002

2. ได้รับการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ในประเทศและต่างประเทศ คือ :

- สก๊อปพิเศษ เดลินิวส์ วาไรตี้ “ลัดเลาะดงดอย “มิดะ” สัมผัสชีวิตอาข่าบ้านหล่อชา “ ฉบับวันเสาร์ที่ 20 เมษายน 2545 หน้า 5

- นิตยสาร Time Magazine ฉบับวันที่ 20 พฤษภาคม 2002 คอลัมน์ Traveler เรื่อง “Thailand's Tarnished Golden Triangle Chasing a Pipe Dream” โดย Jason Gagliardi

- นิตยสาร Marco Polo Magazine, Spring 2002 คอลัมน์ “The Other Thailand” โดย Janna Graber

3. ได้รับการเผยแพร่ในรายการโทรทัศน์ ดังนี้คือ

ธันวาคม 2544 รายการชิมตามอำเภอใจ สถานีโทรทัศน์ ITV

กุมภาพันธ์ 2545 รายการเมืองไทยรายวัน สถานีโทรทัศน์ ช่อง 9

มิถุนายน 2545 รายการวิถีไทย สถานีโทรทัศน์ ช่อง 11

4. การติดต่อกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แผนงาน สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เชียงราย ทราบว่า สืบเนื่องมาจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และสัมพันธ์ไมตรีที่ดี ซึ่งสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน มีกับชมรมพาด้า ประเทศไทย มาโดยตลอด จึงทำให้ได้รับการติดต่อจากฝ่ายผลิตรายการของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวนำของประเทศไทย ขอมาชมหมู่บ้านหล่อชาเพื่อสำรวจหมู่บ้านกันอยู่เนืองๆ และมีบางบริษัท หรือบางคณะได้ติดต่อไปโดยตรงที่บ้านหล่อชาโดยตรง จนกระทั่ง ปัจจุบันได้รับการยืนยันจากบริษัทต่าง ๆ ที่ได้ผนวกการเที่ยวชมบ้านหล่อชาเข้าไว้ในรายการท่องเที่ยวสำหรับฤดูท่องเที่ยวที่กำลังจะมาถึงในปลายปี 2545 บริษัทดังกล่าวคือ : East West Siam, Dr. Tigges, Asian Trails, Asian Voyages, Sunny Sun

Flower, Diethelm Travel, Turismo Thai, Overseas Adventure Tours (OAT), Grand Circle, LTU-Asia Tours, World Travel Service และ TUI

4.6 ปัญหา อุปสรรค และการต้องการความช่วยเหลือในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา

4.6.1 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา นั้น จากการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม การสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม ผู้วิจัยขอสรุปให้เข้าใจเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ คือ

1) ความพร้อมของพื้นที่ และความสามารถในการรองรับของพื้นที่

เนื่องจากบ้านหล่อชา เป็นชุมชนขนาดเล็ก ที่มีเพียง 50 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 320 คน แต่ส่วนหนึ่งที่ยังเป็นเด็กเล็ก เป็นคนชรา บางคนก็ไปทำงานที่อื่น ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะในช่วงกลางวัน ซึ่งชาวบ้านบางส่วนออกไปทำไร่ทำสวน ยิงจะมีชาวบ้านอยู่ในหมู่บ้านไม่มากนัก เมื่อดำเนินธุรกิจชุมชนด้านหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม พื้นที่ซึ่งเป็นส่วนของชุมชนที่ใช้ในชีวิตประจำวันแทบทั้งหมดของหมู่บ้านกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเส้นทางที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวเดินชมรอบหมู่บ้าน มีระยะทางประมาณ 1.2 กิโลเมตร ผ่านไปตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ดังนั้น ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหมู่บ้านมากเกินไป ในขณะที่ชาวบ้านเองมีจำนวนไม่มากนัก อาจจะทำให้กลายเป็นผลลบต่อโครงการฯ ได้ เพราะนักท่องเที่ยวจะไม่ได้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมใด ๆ มากนัก อาจส่งผลถึงความรู้สึกของชาวบ้านรวมทั้งกระทบถึงลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ ของหมู่บ้านได้อีกด้วย

ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหล่อชา ที่ผ่านมานั้น จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้านหล่อชาในเวลาเดียวกัน พร้อม ๆ กันโดยรถบัส 4 คัน (ประมาณ 120-140 คน) โดยที่ไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน แต่ในครั้งนั้น ชาวบ้านก็สามารถแก้ไขปัญหาล่วงหน้าไปได้ โดยสมาชิกจำนวน 8 คนที่ปฏิบัติงานในวันนั้น ต่างพยายามต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่และผลัดกันทำหน้าที่ของกันและกันอย่างเรียบร้อย แต่ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นอีกเพราะจะไม่เป็นผลดีในระยะยาวต่อชุมชน

เนื่องจาก ตลอดเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ได้มีการจัดการด้านการตลาดเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม โดยการประชาสัมพันธ์จากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย การที่บ้านหล่อชาได้บรรจุไว้ในโปรแกรมของบริษัทนำเที่ยวชั้นนำของประเทศ รวมถึงการบอกต่อ (Word of mouth) ของนักท่องเที่ยวเอง ย่อมจะทำให้ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวในปลาย

ปี 2545 นี้มีนักท่องเที่ยวมาชมบ้านหล่อชามากขึ้นอีก จึงควรจะต้องเตรียมการจัดการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของบ้านหล่อชาเสียแต่เนิ่น ๆ แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และสมาชิก ได้ทราบว่า จำนวนที่น่าจะเหมาะสมคือนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมหมู่บ้านทั้งวัน ควรอยู่ที่ประมาณ 150 คน และถ้าจะมาเป็นคณะใหญ่ก็ไม่ควรเกิน 2 รถบัส ต่อ 1 ครั้ง (คือประมาณ 80 คน)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และหัวหน้าหน่วย สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย ซึ่งมีความกังวลกับเรื่องความสามารถในการรองรับของพื้นที่หมู่บ้านเช่นเดียวกัน โดยได้เตรียมที่จะไปเปิดดำเนินการเช่นนี้ในหมู่บ้านอื่นภายในปีนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวมาคับคั่งอยู่ที่บ้านหล่อชาเพียงแห่งเดียว ส่วนการแก้ไขในด้านการจัดการภายในหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการโครงการฯ และชุมชนควรจะได้ช่วยกันคิด ปกป้องหรือกันเอง เพื่อหาหนทางที่ดีที่สุด และนำสู่การปฏิบัติ เพราะชุมชนย่อมจะเป็นผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุด

2) การดำเนินงานธุรกิจ

1. ชุมชนไม่ได้ทำงานแบบที่มีการวางแผน ดำเนินตามแผน ตรวจสอบหรือประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง แต่ทำแบบแก้ไขปัญหามาตามสถานการณ์ ลักษณะ Day by day หรือ Case by case ซึ่งไม่น่าจะเป็นผลดีในระยะยาว โดยเฉพาะถ้ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ในฤดูกาลท่องเที่ยวนี้ การทำงานตามแผนอย่างมีระบบน่าจะเป็นการดีกว่า ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ คณะกรรมการบริหารโครงการฯ ขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการธุรกิจที่แท้จริง

2. การเก็บข้อมูลในด้านต่าง ๆ ยังไม่ครบถ้วน เพียงพอ ซึ่งจะส่งผลต่อการประเมินผล และการวางแผนงานในระยะยาว

3. จะทำอย่างไรให้เกิดความสมดุลของความต้องการของชุมชนในการพัฒนา ด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และถนน กับความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์สภาพบ้านเรือน และสภาพแวดล้อมที่ยังคงความดั้งเดิมแบบชาวอาข่า เพื่อการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. ปัญหาด้านบุคลากร

- ผู้นำ โดยเฉพาะประธานโครงการฯ แม้จะเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี ชาวบ้านไว้วางใจที่สุดในความสุจริต จริงใจ ได้รับมอบหมายให้ดูแลการเงินของธนาคารหมู่บ้าน แต่เนื่องจากเป็นคนที่ไม่ค่อยพูด ไม่กล้าสั่งการ จึงคุมผู้ร่วมทีมงานไม่ได้ ต่างคนจึงต่างทำ และที่สำคัญคือไม่ได้ทำงานแบบองค์รวม

- คณะกรรมการโครงการฯ ไม่เข้มแข็งพอ ไม่ได้ทุ่มเทให้กับงานนี้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะผู้นำหมู่บ้าน และผู้ช่วยฯ ซึ่งต่างก็มีธุรกิจของตนเอง อาจจะเป็นได้ว่า ผลประโยชน์จากโครงการฯ นี้ยังมีไม่มาก ประกอบกับเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ความสนใจด้านนี้จึงไม่ค่อยมากเท่าที่ควร จึงมีผลให้สมาชิกโครงการฯ ซึ่งมีชื่อในฝ่ายต่าง ๆ ตามที่ระบุในโครงสร้างองค์กร ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่

- ขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ "ผู้จัดการ" เพื่อดูแล สังการ ติดตามงาน แก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละวัน ตรวจสอบสต็อกสินค้าในร้านขายสินค้าที่ระลึก รวมทั้งจัดการเรื่องการเงินและบัญชีได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้การดูแลผลประโยชน์บางครั้งบกพร่อง ซึ่งขณะนี้ มิใช่เกิดจากการบกพร่องเพราะทุจริต แต่เนื่องจากการขาดประสบการณ์ ทั้งนี้เพราะแต่เดิมมีสมาชิกซึ่งปฏิบัติงานในหน้าที่คล้ายผู้จัดการ คือ บุษบา เบเซ ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างดี อาจพูดได้ว่าดีที่สุดในหมู่บ้าน และสามารถเป็นตัวแทนเพื่อนำเสนอความเป็นมาและรายละเอียดของหมู่บ้านในการไปร่วมประชุมยังต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ หรือ กรุงเทพมหานคร รวมทั้งในรายการโทรทัศน์ได้ด้วย แต่มีปัญหาว่า ในช่วงหลังจากแต่งงาน เธอต้องย้ายสำมะโนทะเบียนบ้านไปอยู่กับสามี แต่ยังเดินทางมาทำงานทุกวันตามหน้าที่ซึ่งตกลงกันแล้วตั้งแต่แรก แต่ที่ประชุมคณะกรรมการและชาวบ้านบอกว่า เธอไม่ใช่คนในหมู่บ้านนี้แล้ว จึงไม่สิทธิที่จะทำงานเหมือนเดิมได้อีก สมาชิกที่มาปฏิบัติงานแทน สามารถทำงานได้ดีพอสมควร แต่เนื่องจากอายุน้อยเพียง 18 ปี จึงมีประสบการณ์การจัดการด้านต่าง ๆ ไม่เพียงพอ

- มีช่องว่างระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านกับเยาวชนค่อนข้างมาก ทำให้คณะกรรมการฯ ขาดที่ปรึกษาไปอย่างน่าเสียดาย เพราะเท่าที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้สูงอายุของบ้านหล่อยาหลาย ๆ คน แต่ละคนล้วนเป็นผู้ที่มีความคิดดี มีความรักชุมชน ตระหนักถึงวัฒนธรรมในระดับที่ดีมาก และพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้แก่เยาวชนได้ทันที รวมทั้งบางคนอยากจะมาร่วมประชุมคณะกรรมการโครงการฯ ด้วย แต่การประชุมเริ่มและเลิกตึกเกินไป อีกทั้งเยาวชน หรือคณะกรรมการฯ มักจะบอกว่า เกรงใจ ไม่อยากกรบกรวน จึงมิได้ให้ผู้เฒ่าผู้แก่เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

- คณะกรรมการโครงการฯ ไม่ได้มาดูงานซึ่งสมาชิกปฏิบัติงานในทุกวัน ทำให้ไม่เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น ประเมินผลของโครงการฯ อย่างแท้จริงไม่ได้ สรุปรงานไม่ได้ เพราะขาดข้อมูลจากประสบการณ์ตรง

- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลา การพัฒนาคนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทั้งร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ประกอบกับเจ้าหน้าที่

ปฏิบัติการของสมาคมฯ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของชุมชน มีงานต้องรับผิดชอบหลายอย่างและหลายหมู่บ้านในเวลาเดียวกัน จึงไม่สามารถจะช่วยในการพัฒนา ฝึกอบรมชุมชนให้มีความรู้ และทักษะเพิ่มเติมได้มากนัก การพัฒนาและการอบรมบุคลากรจึงไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

- มัคคุเทศก์หมู่บ้านที่เข้าร่วมงานในระยะหลัง ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ามาร่วมด้วยความสนใจในการอนุรักษ์เหมือนกับรุ่นแรก จึงขาดความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงว่ามุ่งเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสำคัญ เพียงแต่เข้ามาร่วมงาน เพราะส่วนหนึ่งต้องการรายได้เท่านั้น

- ความไม่สม่ำเสมอของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงนอกฤดูท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกที่มาร่วมโครงการบางคนเกิดความเบื่อหน่าย ความกระตือรือร้นในการทำงานลดลง เพราะไม่สนุกเหมือนกับตอนที่นักท่องเที่ยวมาก ๆ บางคนไปทำอะไรทำสวน บางคนจึงออกจากหมู่บ้านไปทำงานในเมือง โดยเฉพาะชาวบ้านที่มีบัตรประชาชนแล้ว โดยให้คนในครอบครัวมาทำแทนเพียงเพื่อให้ได้รายได้ แต่ผู้นั้นมักเป็นผู้ที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการ ทำให้ยิ่งขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการบริการนักท่องเที่ยว

- มัคคุเทศก์หมู่บ้านพูดได้เฉพาะภาษาอาข่า ไทย และส่วนใหญ่พูดภาษาจีนได้ แต่ไม่มีใครพูดภาษาอังกฤษได้เลยแม้แต่คนเดียว จึงไม่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนเองได้โดยตรง ถ้าบริการนักท่องเที่ยวที่มีมัคคุเทศก์ของบริษัทนำเที่ยวมาด้วย ก็ยังพอจะพูดอธิบายกับมัคคุเทศก์นั้นได้ แต่ถ้าสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยอิสระ ไม่มีมัคคุเทศก์จากบริษัทนำเที่ยวมาด้วยแล้ว มัคคุเทศก์หมู่บ้านแทบจะไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ หรือเรียนรู้สิ่งใด ๆ ได้เลยจากนักท่องเที่ยว นอกจากเดินไปเป็นเพื่อนนักท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งทำให้ต่างคนต่างอดอัด

- อาคารก่ออิฐถือปูนในหมู่บ้าน 4 หลัง ถือเป็นทัศนียภาพ ทำให้ขาดความกลมกลืนของสภาพแวดล้อมโดยรวม ซึ่งยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน เนื่องจากติดขัดด้านงบประมาณ และเวลาในการปรับปรุงแก้ไข

4.6.2 อุปสรรคของการจัดการ

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม สรุปได้ว่า

- 1) การบริการขนส่ง มายังบ้านหล่อชา ไม่สะดวกและนักท่องเที่ยวเสียเวลามากในการเดินทาง และต่อยานพาหนะ

- 2) การสื่อสารทางโทรศัพท์ไม่สามารถทำได้ในทุกระบบในพื้นที่บ้านหล่อชา ทำให้การประสานงานกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงใหม่ ตลอดจนบริษัทนำเที่ยวไม่สามารถทำได้เลย

3) ปอยครั้งที่มัคคุเทศก์ของบริษัทนำเที่ยวบางคน ซึ่งยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ มักจะไม่พานักท่องเที่ยวเดินชมหมู่บ้าน โดยเริ่มตามจุดที่กำหนด คือจากประตูหมู่บ้าน มักจะเดินลัดขึ้นทางถนนใหญ่ขึ้นไปสู่ลานต้นรำต้อนรับโดยตรง ทั้งไม่ใช้บริการของมัคคุเทศก์หมู่บ้าน มักจะอ้างว่า ไม่มีเวลา จะต้องรีบเดินทางต่อไปที่อื่นอีก ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อ นักท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ของบ้านหล่อชา อาจจะนำมาซึ่งความนิยมในหมู่บ้านลดลงได้ในอนาคต

4.6.3 การต้องการความช่วยเหลือจากชุมชน

จากการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ทราบว่า ชุมชนมีความต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การจัดการด้านการตลาด ซึ่งขณะนี้ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย พิพิภักดิ์ชาวเขา และพีดีเอ ทัวร์ ช่วยดูแลอยู่ เนื่องจาก สมาชิกบ้านหล่อชายังขาดศักยภาพในด้านนี้ ประกอบกับอุปกรณ์เครื่องมือ เช่น คอมพิวเตอร์ การให้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องใช้ผู้ทักษะเฉพาะ

2) อยากให้มีนักท่องเที่ยวมากกว่าเดิม และตลอดทั้งปี

3) งบประมาณสนับสนุนในช่วงที่โครงการนี้ยังไม่มีกำไรเช่นในปัจจุบัน เพราะในปัจจุบัน บางเดือน รายได้จากค่าบัตรเข้าชมยังไม่คุ้มกับรายจ่าย โดยเฉพาะค่าเบี้ยเลี้ยง ซึ่งถ้าไม่มีงบสำรองสนับสนุน โครงการนี้ย่อมอยู่ไม่ได้

4) ไฟฟ้าสำหรับชุมชน การปรับปรุงถนนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ชาวบ้านต้องการ แต่ปัญหาคือ จะต้องหาวิธีการจัดการอย่างไรไม่ให้เกิดการขัดแย้งกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นธุรกิจชุมชนที่ชาวบ้านทั้งหมดมีส่วนร่วมอยู่เช่นกัน

4.7 ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม และการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

4.7.1 สรุปข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ หัวหน้าหน่วย และเจ้าหน้าที่ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย

1) ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) เพื่อเป็นการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชาวบ้านหล่อชา เพื่อควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมมิให้มีจำนวนมากเกินไปกว่าขีดความสามารถในการรองรับ อันอาจจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของโครงการในอนาคต จึงจำเป็นจะต้องมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะทำได้ดังนี้ คือ

- ปรับเปลี่ยนราคาบัตรเข้าชมให้สูงขึ้น เมื่อรู้ต้นทุนที่ชัดเจนแล้ว เพราะจะเป็นการคัดค้านักท่องเที่ยวเฉพาะที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น จะไม่ทำให้หมู่บ้านบอบช้ำมากจากการที่มีนักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไปเข้าไปเที่ยวชมมากเกินไป

- พยายามขอวันที่และเวลาบริษัทนำเที่ยวที่จะพานักท่องเที่ยวมาที่บ้านหล่อชา ในแต่ละสัปดาห์ หรือแต่ละเดือน เพื่อให้ทราบจำนวนที่แน่นอนของนักท่องเที่ยว เป็นการล่วงหน้า จะได้จัดเตรียมหมู่บ้านได้เหมาะสม

- อาจจะต้องจำกัดเวลาการเที่ยวชมหมู่บ้านของคณะทัวร์ ว่าควรจะเป็นเวลาใดบ้าง และแจ้งให้บริษัทนำเที่ยวทราบก่อน

- บริเวณสวนต้อนรับด้านหน้า อาจจะจัดให้มีการฉายวิดีโอ เทป เกี่ยวกับเรื่องของชาวเขา และบ้านหล่อชา สำหรับคณะที่จำเป็นต้องนั่งรถชมหมู่บ้าน

- จัดกิจกรรมเสริม เช่น การเดินรำ หรือ การละเล่นของเด็ก ๆ ที่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน เพื่อดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวในระหว่างการชมหมู่บ้าน

2) สำหรับคณะนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัด อาจจะจัดย้ายกิจกรรมให้มาอยู่ใกล้ ๆ กัน บริเวณศูนย์เด็กเล็ก และจัดเส้นทางระยะสั้นให้เดินชมหมู่บ้าน

3) พยายามโน้มน้าวเยาวชน ให้เข้ามารับการอบรมเป็นสมาชิก เพื่อปฏิบัติงานต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ในกรณีที่เกิดมีการลาออก จะได้มีผู้ที่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการฯ หมุนเวียนทำงานแทนได้ ต้องสร้างคนให้ทำหน้าที่ผู้จัดการ ดูแลงานในแต่ละวันให้ได้ และต้องเน้นการบริการที่มีคุณภาพ ด้วยใจรักการบริการ

4) ให้ทุนเรียนภาษาอังกฤษ สำหรับเด็กนักเรียนที่เป็นชาวบ้านหล่อชา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 โดยต้องมีเงื่อนไขว่า จะต้องทำงานที่บ้านหล่อชาด้วย เมื่อเรียนจบ โดยพิจารณาจำนวนปีที่จะต้องทำงานใช้ทุนคืออีกครั้งหนึ่ง

5) พยายามหัดให้ชาวบ้านและคณะกรรมการโครงการฯ คิดเอง แก้ปัญหาเอง เตรียมชุมชนให้เข้มแข็ง ในกรณีที่จะต้องบริหารจัดการเองในอนาคต

6) ตั้งร้านขายเครื่องดื่ม ซึ่งอาจเป็นน้ำสมุนไพรต่าง ๆ

7) ควรจะหาโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ด้วยการผลิตงานหัตถกรรมเป็นสินค้าที่ระลึกให้มากขึ้น ไม่ใช่เพียงทำเพื่อการสาธิตอย่างเดียว เช่น อาจจะมีการปลูกฝ้าย ปั่นด้าย และทอผ้าเพื่อการขาย เป็นต้น

8) ร้านขายสินค้าที่ระลึกไม่ควรมีส่วนที่ปิดทึบมากเกินไป นักท่องเที่ยวจะไม่สนใจสินค้า เพราะไม่สะดวกตา

9) ควรแจ้งชุมชนและสมาชิกโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหล่อชาให้ทราบถึงการได้รับรางวัล "The 1st PATA Innovative Tourism Product Award 2002" เพื่อจะได้มีความภาคภูมิใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าอาข่ามากยิ่งขึ้น

4.7.2 ข้อเสนอแนะจากการอภิปรายกลุ่ม

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ ด้วยการสร้างองค์ความรู้แก่ชุมชนให้มากขึ้น พยายามให้ได้ร่วมงานกันมากขึ้น
- 2) ควรหาวิธีลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้ใหญ่ และเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน ในด้านการสืบสานวัฒนธรรมโดยเร็ว
- 3) ด้าน Carrying Capacity นั้น ต้องหาความสมดุลให้ได้ระหว่าง ความเจริญและความต้องการรักษาสภาพเพื่อผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งทั้งชุมชนจะต้องร่วมคิด ร่วมพิจารณา และเลือกหนทางปฏิบัติร่วมกัน
- 4) ให้พัฒนาพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยพยายามปิดบังสิ่งที่ไม่สวยงามเพื่อความกลมกลืน ปิดบังทัศนียภาพที่ไม่เข้ากับสภาพเดิมของหมู่บ้าน เช่น ทำซุ้มไม้เลื้อย ปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้น เป็นต้น และดูแลบริเวณหมู่บ้านให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ
- 5) ควรจัดกิจกรรมพิเศษเพิ่มในฤดูหนาว เพื่อสร้างความคึกคัก ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น จัดจุดชมวิวด้านล่างของหมู่บ้านให้เป็นลานเด็กเล่น เพื่อให้เด็กนักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อนหรือถ่ายรูป อาจจะปลูกฝืนเพื่อเป็นสวนสมุนไพร การขายผักผลไม้ที่ปลูกเองในไร่ สวนของชาวบ้าน และทำเพิงขายสินค้าหน้าหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้ชุมชนได้อีกด้วย
- 6) ต้องเพิ่มมัคคุเทศก์หมู่บ้านให้มากขึ้นในฤดูกาลท่องเที่ยว
- 7) ขอให้มีการแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ พร้อมแผนที่ตั้งหมู่บ้าน และแผนที่ทางเดินชมหมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- 8) ติดตั้งป้ายเกี่ยวกับข้อควรทำและข้อห้ามต่าง ๆ (Do's and Don'ts) ให้ชัดเจน ติดตั้งในที่สะดุดตา เพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกคนอ่านได้ง่าย จะได้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
- 9) เนื่องจาก หมู่บ้านเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาได้อย่างอิสระ เป็นการเปิดมากเกินไป ควรระวังผลกระทบจากภายนอก เช่น ยาเสพติด วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอาข่าและการขัดแย้งกันในเรื่องรายได้ การแบ่งปันผลประโยชน์ของชุมชน

4.7.3 สรุปคำตอบที่เป็นข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

จากคำตอบที่ได้รับทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง 43 คน พอสรุปได้ดังนี้

1) แนะนำให้ระวังผลกระทบต่อนวัตกรรมชาวเขาเผ่าอาข่าดั้งเดิมอันเนื่องมาจากการทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นเชิงพาณิชย์มากเกินไป (Commercialization) จะเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

2) ในช่วง Low Season ไม่ค่อยน่าประทับใจ เพราะมีนักท่องเที่ยวน้อย และชาวบ้านก็ไม่ค่อยอยู่บ้าน น่าจะหาวิธีการปรับปรุง ควรหากิจกรรมในหมู่บ้านให้เหมาะสมกับฤดูกาล

3) ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ คิดว่า การที่นักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านพร้อมกันทีเดียว 2 คัน (รถบัส) ประมาณ 60 คน มากเกินไป มีคฤตศ์หมู่บ้านดูแลไม่ทั่วถึง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่ Soft Tourism แต่กลับเป็นการทำลายวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวบางคนขาดความเคารพในวัฒนธรรมและสิ่งเคารพของชนเผ่า สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนเพียงรายไม่ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รายได้เท่านั้น แต่ควรให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีของชนเผ่าด้วย

4) ควรจัดการให้มัคคุเทศก์หมู่บ้าน 1 คน ดูแลบริการนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน หรือถ้ามาเป็นคณะใหญ่ ควรจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย น่าจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับการเอาใจใส่ได้และสามารถสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ ได้สะดวกกว่า การมาเที่ยวชมบ้านหล่อชานักท่องเที่ยวควรจะได้ใช้เวลาอยู่ในหมู่บ้านอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง การให้นักท่องเที่ยวคณะใหญ่เข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านพร้อม ๆ กัน แบบเร่งรีบ ไม่น่าจะเป็นผลดีต่อทุกฝ่าย อาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนโครงการฯ ในอนาคตได้ นอกจากนี้ ควรจัดหามัคคุเทศก์หมู่บ้านที่พูดภาษาอังกฤษชนิดที่สื่อสารกันได้เข้าใจ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การบริการนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

5) ราคาค่าบริการเข้าชมหมู่บ้าน ควรจะมากกว่า 40.- บาท โดยเฉพาะสำหรับคณะของสื่อมวลชนทั้งหลาย หรือผู้ใดก็ตามที่มาถ่ายทำวิดีโอ หรือการถ่ายภาพเพื่อการค้า น่าจะมีการพิจารณาเก็บค่าเข้าชมเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ

6) ควรมีการจัดนำเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ ที่พักลักษณะโฮมสเตย์ เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับบรรยากาศของชนเผ่ามากกว่านี้ ทั้งเพื่อสร้างกิจกรรมและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนด้วย ของชาวบ้านโดยต้องมีการวางแผนด้านการจัดการให้ชัดเจน

7) ชื่นชมว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่ บ้านหล่อชานี้เป็นโครงการที่ดี วัตถุประสงค์ดี แต่ควรรักษาสภาพของหมู่บ้านไว้ให้อยู่อย่างดั้งเดิม เพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าชาวบ้านเขาอยู่กันอย่างไร ดำเนินชีวิตจริง ๆ กันอย่างไร มากกว่าการแสดงในลักษณะการสาธิตเช่นนี้ ทำให้หมู่บ้านดูไม่มีชีวิตชีวา เพราะไม่ใช่ชีวิตจริงของคนในหมู่บ้าน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นไม่ถาวร แสดงกันเป็นครั้งเป็นคราวเมื่อนักท่องเที่ยวเท่านั้น บางท่านบอกว่าเท่าที่เคยไปเที่ยวมา ยังมีอีกหลายหมู่บ้านที่มีความ "ดั้งเดิม" มากกว่าที่บ้านหล่อชา